

Podstawy Wsparcia Wspólnoty

*Promowanie rozwoju gospodarczego i warunków
sprzyjających wzrostowi zatrudnienia*

Bruksela - Warszawa, Grudzień 2003

**Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 23 grudnia 2003r. oraz zatwierdzony
przez Komisję Europejską w dniu 22 czerwca 2004 r.**

1. PRZYGOTOWANIE PODSTAW WSPARCIA WSPÓLNOTY	5
1.2 Proces przygotowawczy	5
1.2 Konsultacje i partnerstwo	5
2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ	6
2.1 Informacje ogólne	6
2.2 Struktura osadnicza i przestrzenne zróżnicowanie rozwoju społeczno-ekonomicznego	6
2.3 Sytuacja makroekonomiczna i prognozy ekonomiczne	11
2.4 Sektor biznesu	15
2.5 Rolnictwo i sektor rolno-spożywczy	18
2.6 Rybołówstwo	20
2.7 Rynek pracy i kwestie społeczne	21
2.8 Społeczeństwo oparte na wiedzy.	25
2.9 Infrastruktura transportowa	29
2.10 Środowisko naturalne	32
2.11 Polityka Strukturalna w Polsce w latach 1990-2003 (wliczając fundusze przedakcesyjne)	34
2.12 Identyfikacja głównych problemów rozwojowych – analiza SWOT	38
3. OCENA NARODOWEGO PLANU ROZWOJU	44
3.1 Ocena spójności wewnętrznej NPR	44
3.2 Ocena spójności zewnętrznej dokumentu	45
3.3. Ocena skutków makroekonomicznych	47
3.4. Ocena ex-ante systemu wdrażania	49
4 STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO POLSKI	50
4.1 Cele globalne	50
4.2 Cele cząstkowe	54
4.3. Sposoby wdrażania strategii	57
4.4 Strategie horyzontalne	60
5 SPÓJNOŚĆ Z POLITYKAMI WSPÓLNOTOWYMI I KRAJOWYMI	67
5.1 Wspólna Polityka Rolna	67

5.2 Wspólna polityka w zakresie rybołówstwa	67
5.3 Polityka wspierania zatrudnienia	67
5.4 Ochrona środowiska	70
5.5 Wspólna polityka w zakresie przedsiębiorstw	70
5.6 Polityka badawczo-rozwojowa	71
5.7 Społeczeństwo informacyjne	71
5.8 Rozwój przestrzenny	72
5.9 Polityka konkurencji	72
5.10 Równe traktowanie kobiet i mężczyzn	73
5.11 Zamówienia publiczne	73
5.12 Spójność z politykami krajowymi i regionalnymi	73
6. ZARYS PROGRAMÓW OPERACYJNYCH	76
6.1 SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw	76
6.2 SPO Rozwój Zasobów Ludzkich	78
6.3 SPO Transport	82
6.4 SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego i Rozwój Obszarów Wiejskich	84
6.5 SPO Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb	86
6.6 Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego	88
6.7 PO Pomoc Techniczna	92
7. GŁÓWNE KIERUNKI INTERWENCJI FUNDUSZU SPÓJNOŚCI	94
7.1 Zarys ogólny	94
7.2 Środowisko	94
7.3 Transport	96
8. FINANSE	99
8.1 Zarys ogólny	99
8.2 Alokacje finansowe	100
8.3 Dodatkowość	100
8.4 Europejski Bank Inwestycyjny	101

9 SYSTEM WDRAŻANIA	104
9.1 Zarządzanie i wdrażanie	104
9.2 Zarządzanie i kontrola	106
9.3 Rozwiązania w zakresie zbierania i przekazywania danych	111
9.4 Monitorowanie	111
9.5 Ewaluacja	114
9.6 Promocja i informacja	115
10 ANEKSY	117
10.1 Aneks 1: Ocena efektu środowiskowego	117
10.2 Aneks 2: Tabela prezentująca Ramy odniesienia polityki zatrudnienia	122
10.3 Aneks 3: Mapy	126
10.4 Aneks 4 Tabele finansowe	134

1. PRZYGOTOWANIE PODSTAW WSPARCIA WSPÓLNOTY

1.2 Proces przygotowawczy

Stosownie do wytycznych wydanych przez Komisję Europejską, 14 stycznia 2003r polskie instytucje przygotowały Narodowy Plan Rozwoju, którego pierwszy projekt został przekazany do Komisji 22 stycznia 2003r. Wynikiem dalszej współpracy między administracją a Komisją Europejską było oficjalne przedłożenie Narodowego Planu Rozwoju, co miało miejsce dnia 19 lutego 2003 roku. Po otrzymaniu uzupełniającego materiału 14 marca br. NPR został oficjalnie uznany za dokument kwalifikowalny, mający stanowić podstawę przyszłych negocjacji.

27 czerwca 2003 roku na bazie Narodowego Planu Rozwoju i przygotowanego przez Komisję mandatu otwarte zostały negocjacje. Uzgodnienia alokacji z podziałem na fundusze zostały osiągnięte 31 lipca 2003 roku, a jednocześnie kontynuowane były prace nad Podstawami Wsparcia Wspólnoty czego efektem jest poniższy dokument.

1.2 Konsultacje i partnerstwo

Przygotowanie Narodowego Planu Rozwoju poprzedzone było szerokim procesem konsultacji społecznych. Wersja Narodowego Planu Rozwoju z lipca 2002 roku konsultowana była z partnerami tak na regionalnych, jak i lokalnych poziomach (samorządy), organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami i organizacjami przedsiębiorców, instytucjami otoczenia biznesowego, środowiskiem profesjonalno-akademickim itd. W konsultacjach uczestniczyli również parlamentarzyści, organy opiniotwórczo-doradcze rządu, takie jak Rada Polityki Regionalnej Państwa, Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej oraz Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk, wyższe uczelnie i instytucje badawczo-rozwojowe, a także media.

Konsultacje organizowane były w formie konferencji, seminariów, spotkań i różnego rodzaju wywiadów. W trakcie spotkań przekazywane były materiały informacyjne i foldery. Ponadto projekt dokumentu został umieszczony na stronach internetowych wraz ze specjalną ankietą ułatwiającą zbieranie opinii przez Internet.

W wyniku konsultacji dokument uległ korekcie. Większość zgłaszanych wniosków została wykorzystana nie tylko przy opracowaniu ostatecznej wersji Narodowego Planu Rozwoju, ale także w trakcie przygotowywania programów operacyjnych.

Konsultacje społeczne pozwoliły zastosować w praktyce zasadę partnerstwa.

Po zakończeniu procesu konsultacji społecznych, 19 lutego 2003 roku Narodowy Plan Rozwoju został przedłożony Komisji Europejskiej i po dostarczeniu uzupełniającego materiału 14 marca 2003 roku został formalnie uznany przez Komisję za dokument kwalifikowalny .

Proces konsultacji społecznych był kontynuowany w trakcie przygotowań tekstu Podstaw Wsparcia Wspólnoty. Dokument był szeroko konsultowany zarówno z Instytucjami Zarządzającymi, jak również pozostałymi instytucjami zaangażowanymi w proces wdrażania pomocy Unii Europejskiej. W całym procesie jego przygotowań dokument był szeroko dostępny dla partnerów społecznych, społeczno-ekonomicznych instytucji i organizacji, jak również innych zainteresowanych stron.

2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ

2.1 Informacje ogólne

Polska jest położona w geograficznym centrum kontynentu europejskiego, na wschód od głównych centrów Unii Europejskiej. Graniczy z dziewięcioma państwami, w tym z dwoma (Dania, Szwecja) tylko na morzu. Długość granicy państwowej wynosi 3495 km, w tym lądowej 3055 km.

Powierzchnia kraju wynosi 312 685 km², a ogólna liczba ludności ponad 38,6 mln. W poszerzonej Unii Europejskiej Polska będzie szóstym krajem pod względem liczby mieszkańców - po Niemczech, Wielkiej Brytanii, Francji, Włoszech i Hiszpanii. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 124 osoby na km².

Polska jest krajem w większości równinnym, położonym w otwartej na wschód i na zachód przestrzeni niżu europejskiego. Obszar kraju jest zamknięty od południa łańcuchami górskimi (Karpaty, Sudety), a od północy Morzem Bałtyckim. W strukturze użytkowania gruntów niski jest udział lasów (29% ogólnej powierzchni), szczególnie w środkowej i środkowo-wschodniej części kraju. Parki narodowe zajmują 1% całkowitej powierzchni kraju.

Zasoby wód powierzchniowych w przeliczeniu na mieszkańca należą do najniższych w Europie, a możliwość ich wykorzystania ogranicza niski stopień retencji oraz braki w zabudowie hydrotechnicznej rzek. Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest relatywnie niska, choć występują także enklawy gleb bardzo dobrych i dobrych.

Centralne usytuowanie Polski sprawia, że przez obszar kraju przebiegają korytarze infrastruktury transportowej o znaczeniu kontynentalnym. Jednakże jakość oraz gęstość sieci drogowej jest raczej niska, co stanowi istotną barierę nie tylko dla osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej Polski z obecnymi krajami UE, ale także dla dalszych procesów integracyjnych na kontynencie europejskim.

Od 1 stycznia 1999 roku funkcjonuje w Polsce trójszczeblowy model władzy publicznej, z niezależną, wybieralną władzą stanowiącą i wykonawczą na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym. Wprowadzona nowa organizacja terytorialna państwa łączy cechy państwa unitarnego z modelem zdecentralizowanego systemu władzy publicznej. Na tę nową organizację składa się:

- 16 dużych województw (odpowiadające regionom NUTS II),
- 314 powiatów oraz 65 miast na prawach powiatu (jednostki odpowiadające NUTS IV),
- 2489 gmin (podstawowe jednostki samorządu terytorialnego (jednostki odpowiadające NUTS V)).

2.2 Struktura osadnicza i przestrzenne zróżnicowanie rozwoju społeczno-ekonomicznego

Strukturę osadniczą Polski cechuje umiarkowana, policentryczna koncentracja, natomiast brak jest dominującego ośrodka metropolitalnego. Największym miastem jest Warszawa z ludnością 1,6 mln mieszkańców, co stanowi jedynie 4,2% ludności kraju. Układ miejskiej sieci osadniczej ma charakter policentryczny, w którym dominującą rolę odgrywa ograniczona liczba miast.

Poziom rozwoju gospodarczego Polski jest zróżnicowany przestrzennie i przebiega według następujących podziałów: podział wieś/miasto oraz zróżnicowanie regionalne, co ma swoje historyczne uzasadnienie.

2.2.1. Kwestie regionalne

Wartość Produktu Krajowego Brutto w Polsce mierzona parytetem siły nabywczej stanowi około 40% średniej państw członkowskich. Także wysoki poziom bezrobocia, który został szczegółowo omówiony w sekcji 2.7 stanowi poważny problem społeczny i gospodarczy. Jednak statystyki te są zróżnicowane w zależności od regionu (ilustruje to tabela 2-1).

Obecny poziom zróżnicowania regionalnego w Polsce jest porównywalny do poziomu Wielkiej Brytanii i Hiszpanii, gdzie najbogatsze regiony mają Produkt Krajowy Brutto mierzony parytetem siły nabywczej około 2,2 raza wyższy niż regiony najbiedniejsze.

Regiony dotknięte wysokim bezrobociem w rolnictwie z reguły mają niższy niż średni (rejestrwany) poziom bezrobocia, co świadczy o tym, że rolnictwo stanowi źródło ukrytego bezrobocia. Regiony z

relatywnie wysokim udziałem rolnictwa w zatrudnieniu, lub te z wysokim udziałem populacji wiejskiej są zapóźnione pod względem PKB na mieszkańca. Bogatsze regiony zazwyczaj obejmują zasięgiem duże miasta lub są zlokalizowane w pobliżu zachodniej granicy. Biedniejsze regiony z przewagą rolnictwa występują głównie na wschodzie kraju. Inne regiony problemowe to te z wysokim udziałem przemysłów schyłkowych.

Po recesji związanej z okresem transformacji, dynamiczny wzrost skoncentrowany był na obszarach metropolitalnych, w szczególności w Warszawie: tylko województwo mazowieckie (włącznie z Warszawą) miało stopę wzrostu wyższą niż średnia krajowa (1995-1999). Regiony z najwyższym PKB rozwijały się znacznie szybciej niż regiony zapóźnione w rozwoju. Jednak najbiedniejsze regiony wykazywały wyższy poziom rozwoju w porównaniu z regionami oscylującymi w granicach średniej.

W odniesieniu do obszarów wiejskich i policentrycznej koncentracji struktury osadniczej należy zaznaczyć, że duże miasta oraz inne dominujące miasta są głównym czynnikiem rozwoju i są w stanie odgrywać znaczącą rolę w kontekście rozwoju gospodarczego i akumulacji zatrudnienia w regionach. Dlatego też niezwykle istotne jest zwiększanie ich potencjału ekonomicznego oraz poprawa dostępu poprzez zapewnienie niezbędnej infrastruktury.

2.2.1.1. Obszary występowania przemysłów tradycyjnych

Otwarcie gospodarki polskiej na konkurencję rynkową i gospodarkę globalną ukazało problem obszarów o wysokiej koncentracji sektorów, które utraciły konkurencyjność. Takie sektory to przede wszystkim: przemysł lekki, którego największym skupiskiem jest aglomeracja łódzka, przemysł wydobywczy węgla kamiennego skoncentrowany na Górnym Śląsku, przemysł stalowy i metalowy skoncentrowany na obszarze Górnego Śląska i w okolicach Krakowa. Co więcej zmiany te dotyczą także miast przemysłowych, które zagrożone są utartą dotychczasową bazą ekonomiczną (Ostrowiec Świętokrzyski, Stalowa Wola), przemysłu stoczniowego zlokalizowanego w Szczecinie (woj. zachodniopomorskie) oraz Trójmieście (woj. pomorskie), na rzecz którego pracuje wiele wyspecjalizowanych zakładów przemysłowych w całym kraju.

Istnienie obszarów przemysłów schyłkowych, które nie są w stanie generować wzrostu gospodarczego prowadzi do geograficznej koncentracji problemów społeczno-ekonomicznych takich jak wysokie bezrobocie czy niski współczynnik aktywności zawodowej.

2.2.1.2. Zdegradowane miasta

W konsekwencji transformacji społeczno-gospodarczej wiele dzielnic miast, a nawet całe miasta w Polsce są zagrożone degradacją społeczno-ekonomiczną ze względu na utratę dotychczasowych funkcji administracyjnych, gospodarczych i kulturowych oraz obecne trendy migracyjne. Problem ten dotyczy pewnej liczby miast średniej i małej wielkości położonych na północy, zachodzie i południowym zachodzie kraju (ale także pojedynczo na innych obszarach kraju) oraz dzielnic, w szczególności śródmiejskich w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców. Przejawami procesu degradacji społeczno-gospodarczej tych ośrodków jest postępująca dekapitalizacja zabudowy miejskiej i przestrzeni urbanistycznej, niszczenie obiektów zabytkowych i kulturowych, ograniczanie działalności gospodarczej oraz niski poziom przedsiębiorczości, wynikający z niskiej mobilności zawodowej mieszkańców. Brak endogenicznych czynników wzrostu w powiązaniu z niewielkim zainteresowaniem inwestowania w tych obszarach, ze względu na wysokie koszty modernizacji infrastruktury i niską siłę nabywczą mieszkańców, wywołuje nadmierne różnicowanie statusu materialnego oraz patologie społeczne. Problem rekultywacji i zagospodarowania zdegradowanych obszarów po-przemysłowych i opuszczonych terenów po-wojskowych dotyczy dużej liczby miejscowości rozrzuconych na terytorium całego kraju. W większym nasileniu problem zdegradowanych obszarów po-przemysłowych występuje na terenie wydobywania surowców mineralnych (rejon Wałbrzycha, Górnośląski Okręg Przemysłowy, Zagłębie Siarkowe w okolicach Tarnobrzegu, Legnicki Okręg Miedziowy, obszary wydobywania węgla brunatnego), ale pojedynczo obszary takie występują praktycznie we wszystkich miastach, także tych, w których zlokalizowane są obiekty gospodarki morskiej.

Robocze tłumaczenie *Community Support Framework*

 Tabela 2-1 *statystyka regionalna*

Region	Gospodarka				Rynek pracy						Demografia (2000)			Edukacja			
	PKB 2000	Zatrudnienie w poszczególnych sektorach (% sumy), 2001			Bezrobocie 2001			Wskaźnik zatrudnienia 15-64, (% grupy wiekowej)			1000s	zagęszczenie /km ²	% populacji w wieku:			Poziom wykształcenia osób w wieku 25-59 (% całości), 2001	
		Rolnictwo	Przemysł	Usługi	Suma	Długotrwałe w % sumy	Młodzieży w % sumy	Suma	Kobiety	Mężczyźni			<15	15-64	65+	Niskie	Wysokie

EU 15	100.0	4.1	28.5	66.7	7.6	42.6	15.1	64.3	55.1	73.5	378914	118.7	16.8	66.9	16.3	34.2	22.3
10 krajów akcesyjnych	43.7	13.2	33.2	53.6	14.5	51.4	31.4	56.8	51.1	62.7	74855	101.8	18.3	68.7	12.9	17.2	14.2
Polska	38.9	19.2	30.7	50.1	18.4	50.1	41.5	53.8	48.4	59.2	38646	123.6	18.8	68.9	12.3	17.0	12.3
Dolnośląskie	40.2	10.8	31.5	57.7	24.1	55.0	46.3	48.3	43.2	53.8	2975	149.1	17.2	70.4	12.4	15.8	12.7
Kujawsko-pomorskie	34.8	19.6	31.1	49.3	21.8	49.4	43.4	52.0	47.1	57.2	2101	116.9	19.4	69.1	11.4	20.0	9.4
Lubelskie	26.6	38.0	20.1	41.9	14.7	38.0	38.4	57.7	53.9	61.4	2233	88.9	19.8	66.6	13.6	19.3	13.6
Lubuskie	34.9	10.3	33.8	56.0	23.6	43.7	50.1	50.0	42.5	57.6	1024	73.2	19.4	69.8	10.8	13.9	11.2
Łódzkie	34.5	17.2	33.0	49.8	19.6	55.2	45.1	53.7	48.6	59.0	2648	145.3	17.0	68.7	14.3	19.1	12.3
Małopolskie	34.7	24.8	29.5	45.7	12.8	52.7	34.8	60.1	54.5	65.8	3227	213.1	20.0	67.7	12.3	15.6	14.1
Mazowieckie	58.9	20.4	24.2	55.4	14.2	53.1	32.4	59.2	55.5	62.8	5069	142.4	17.8	68.3	14.0	15.9	15.5
Opolskie	33.2	20.1	36.1	43.8	19.1	39.5	43.4	53.2	47.6	58.6	1087	115.4	18.1	70.2	11.7	15.9	10.0
Podkarpackie	27.6	30.4	28.6	41.1	17.5	60.1	46.3	55.3	51.1	59.4	2128	118.7	21.4	66.8	11.8	15.6	10.8

Robocze tłumaczenie *Community Support Framework*

Region	Gospodarka				Rynek pracy						Demografia (2000)			Edukacja			
	PKB 2000	Zatrudnienie w poszczególnych sektorach (% sumy), 2001			Bezrobocie 2001			Wskaźnik zatrudnienia 15-64, (% grupy wiekowej)			1000s	zagęszczenie /km ²	% populacji w wieku:			Poziom wykształcenia osób w wieku 25-59 (% całości), 2001	
		Rolnictwo	Przemysł	Usługi	Suma	Długotrwałe w % sumy	Młodzi w % sumy	Suma	Kobiety	Mężczyźni			<15	15-64	65+	Niskie	Wysokie
Podlaskie	28.9	36.4	21.6	42.0	15.7	57.8	40.8	58.3	52.0	64.7	1222	60.6	20.1	66.4	13.5	22.4	12.9
Pomorskie	39.1	8.6	30.7	60.7	18.0	39.8	33.3	53.4	46.3	61.1	2195	120.0	19.8	69.4	10.7	17.3	12.7
Śląskie	42.8	5.4	43.2	51.4	20.4	59.9	44.9	48.5	41.8	55.2	4858	395.1	17.3	71.2	11.5	13.6	9.4
Świętokrzyskie	30.4	30.3	29.2	40.5	20.0	44.8	51.3	50.0	45.8	54.2	1324	113.4	18.8	67.4	13.8	21.9	9.6
Warmińsko-mazurskie	29.0	14.3	31.4	54.3	22.3	54.2	50.5	49.2	43.0	55.5	1466	60.6	20.7	69.0	10.4	23.6	9.8
Wielkopolskie	41.4	19.3	35.2	45.6	19.0	38.1	40.8	54.0	48.3	59.8	3358	112.6	19.8	68.9	11.3	15.5	10.0
Zachodniopomorskie	38.3	6.2	31.8	62.0	21.5	39.9	47.2	50.7	44.3	57.3	1733	75.7	18.7	70.4	10.9	18.9	13.0

Źródło: Eurostat (Regio,LFS), krajowe urzędy statystyczne

2.2.2. Zróżnicowanie wieś-miasto

Polska charakteryzuje się stosunkowo niskim wskaźnikiem urbanizacji w porównaniu ze strukturą przestrzenną w większości państw członkowskich. Definicja obszarów wiejskich według Głównego Urzędu Statystycznego to obszary usytuowane poza granicami administracyjnymi miast. Według tego kryterium obszary wiejskie zajmują 291 525 km², co stanowi 93% całkowitej powierzchni Polski. Liczba osób zamieszkujących obszary wiejskie (wyodrębniona na podstawie tego kryterium) to 14,6 miliona osób, co stanowi 38,2% ogółu populacji Polski (dane według Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2002). Jednakże również na obszarach wiejskich istnieją centra gospodarcze (miasta oraz mniejsze miejscowości), które są istotnym czynnikiem wzrostu i które są w stanie kumulować usługi i działalność gospodarczą w skali umożliwiającej społeczny i ekonomiczny rozwój sąsiadujących z nimi obszarów.

Tabele 2-2 definicja i zakres obszarów wiejskich w Polsce

Opis	Powierzchnia km ²	w %	Populacja (w tysiącach)	%
Suma	312,685	100%	38,230	100%
Obszary wiejskie	291,525	93%	14,620	38.2%
Obszary miejskie	21,160	7%	23,610	61.8%

Podstawowe wskaźniki ekonomiczne i społeczne wskazują na znaczne zapóźnienie rozwojowe obszarów wiejskich w porównaniu z obszarami miejskimi.

Ludność zamieszkująca obszary wiejskie jest rozproszona w ponad 60.000 miejscowościach, co często oznacza utrudniony dostęp do takich usług jak edukacja czy zdrowie. Ta sytuacja powoduje również zwiększone koszty budowy infrastruktury technicznej takiej jak: systemy zaopatrzenia w wodę, kanalizacja czy zaopatrzenie w energię elektryczną.

Obszary wiejskie w Polsce charakteryzują się ograniczonymi możliwościami uzyskania zatrudnienia. W niektórych regionach, w regionach północnych, bezrobocie rejestrowane przekracza 30%, natomiast na południu większość ludzi zatrudnionych w rolnictwie pozostaje bezrobotna. Szacuje się, że bezrobocie ukryte występuje w przypadku około miliona osób. Wysokie zatrudnienie w rolnictwie (18% w 2002 roku) oraz jego niski udział w PKB (poniżej 3% PKB w 2001 roku) decyduje o niskiej wydajności tego sektora. W konsekwencji dochody na obszarach wiejskich są niższe od dochodów na obszarach miejskich.

Zwiększenie wydajności, jak również poprawa sytuacji w obszarze zatrudnienia jest utrudnione poprzez niski poziom wykształcenia, gdyż 60% ludności na obszarach wiejskich ma jedynie wykształcenie podstawowe lub podstawowe zawodowe, poziom o wiele niższy w porównaniu z obszarami miejskimi (zob. również rozdział 2.8.1). Niskiej jakości drogi i trudno dostępny transport publiczny na obszarach wiejskich wpływa negatywnie na poprawę wykształcenia, mobilność zawodową oraz rozwój alternatywnej działalności. Zły stan infrastruktury podstawowej, brak kanalizacji i wody bieżącej są dodatkowymi czynnikami uniemożliwiającymi rozwój.

Gęstość przedsiębiorstw, wyrażona jako liczba przedsiębiorstw przypadająca na 1000 mieszkańców zarejestrowanych (w systemie region) na obszarach wiejskich, stanowi zaledwie

połowę wymiaru na obszarach miejskich, co obrazuje niekorzystną sytuację lokalizacji działalności gospodarczej. Rezultatem tego jest niższa baza podatkowa na mieszkańca w gminach wiejskich.

Jednakże obszary wiejskie w Polsce są znacznie zróżnicowane pod względem gęstości zaludnienia (wielkości gospodarstw rolnych), jak również poziomu rozwoju gospodarczego.

2.3 Sytuacja makroekonomiczna i prognozy ekonomiczne

2.3.1. Sytuacja makroekonomiczna

Na początku lat dziewięćdziesiątych poziom PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca, szacowany według siły nabywczej pieniądza wynosił około 4 500 USD, co stanowiło 30 % średniej UE. Po krótkotrwałym okresie recesji na początku procesu transformacji wskaźnik PKB wzrastał w tempie przekraczającym średnią UE. W 2000 roku poziom PKB na jednego mieszkańca wyniósł 40% średniej UE. Jednak od 1998 roku następowało w Polsce stopniowe osłabianie tempa wzrostu, aż do 1% w 2001 r. Przyczyną tego spowolnienia był spadek wielkości inwestycji w sektorze prywatnym, który obniżył się o blisko 9% w 2001 r. i zmalał następnie o 7% w 2002 r. Wskaźnik tempa wzrostu gospodarczego w Polsce rósł stopniowo od 2002 r. i w drugim kwartale 2003 r. osiągnął 3,8 – procentowy wzrost w porównaniu z takim samym okresem roku poprzedniego. Głównym czynnikiem takiego wzrostu był silny wzrost eksportu netto, pomimo obserwowanej recesji u największych partnerów handlowych, spowodowany znaczącą deprecjacją złotego.

Od połowy 1998 r. sytuacja **rynku pracy** pogorszyła się dramatycznie. Poziom bezrobocia (liczony wg definicji Międzynarodowej Organizacji Pracy) podwoił się. W połowie 1998 r. wynosił poniżej 10%, by na koniec 2002 r. osiągnąć 20%. Wśród czynników, które przyczyniły się do tak znaczącego pogorszenia sytuacji wymienić należy: spowolnienie wzrostu gospodarczego, poprawa wydajności pracy w dużym stopniu oparta na redukcji zatrudnienia, ograniczone odniesienie poziomu płac do warunków rynku pracy, wysokie koszty pracy pracowników niskowyzkwalifikowanych, czego przykładem jest poziom płacy minimalnej na poziomie 95% średniego wynagrodzenia w niektórych regionach, czynniki demograficzne (zob. także rozdział 2.7.1).

Od 1991 roku obserwować można znaczący proces **dezinflacji**. Do momentu wystąpienia fluktuacji w połowie 1999 roku wskaźnik inflacji został gwałtownie zredukowany. Podjęte działania stabilizacyjne przyczyniły się do obniżenia inflacji. Dalsza redukcja była wynikiem słabości popytu krajowego. W ten sposób, w połowie 2003 r. wskaźnik inflacji był niższy niż 1%. Konsekwencją zmiany poziomu inflacji były kolejne decyzje **Rady Polityki Pieniężnej** o obniżeniu stóp procentowych z 19% w 2001 r. do poziomu nieznacznie powyżej 5% w połowie 2003 r.

Poziom obciążeń fiskalnych w Polsce jako procent PKB systematycznie malał – z 46,3% w 1994 r. do 42,1% w 2002 r. Jednocześnie jednak **deficyt budżetu państwa** (wg ESA95) zwiększył się z -2,5% PKB w 1995 r. do -3,8% PKB w 2002 r. Wraz z pogorszeniem się deficytu budżetu państwa oraz spadkiem wydatków zorientowanych na transfery prywatne, struktura i tendencja wydatków publicznych stanowią potencjalne źródło zakłócenia wzrostu. Stosunek **długu publicznego** do PKB (wg polskiej definicji) wynoszący ponad 90% PKB na początku lat dziewięćdziesiątych został zredukowany do około 40% w 2000 r., by znów wzrosnąć do 47,4% w 2002 r. (tj., 41,8% PKB wg definicji ESA95).

Kraje członkowskie Unii Europejskiej są największymi partnerami handlowymi Polski. W 2001 r. 69,2% polskiego eksportu oraz 61,4% polskiego importu przypadało na kraje UE.

Bilans obrotów bieżących Polski uległ znacznej poprawie. **Deficyt obrotów bieżących**, który w 1999 r. wynosił 8% PKB, obniżył się do poziomu 2,9% PKB w 2001 i 3,5% PKB w 2002 r., zmniejszając potrzebę jego finansowania. Dalsza poprawa przewidywana jest na rok 2003 w związku z niskim poziomem importu i silnym wzrostem eksportu. Obecny wskaźnik deficytu kształtujący się na poziomie około 3% PKB może być łatwo sfinansowany poprzez zagraniczne inwestycje bezpośrednie (zob. Rozdział 2.4.3) oraz inwestycje portfelowe.

Tabela 2-1 podstawowe wskaźniki ekonomiczne, 1995 – 2002, zmiana w % w stosunku do roku poprzedniego

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
PKB w cenach stałych	7.0	6.0	6.8	4.8	4.1	4.0	1.0	1.4
- konsumpcja prywatna	3.2	8.7	6.9	4.8	5.4	2.8	2.0	3.3
- konsumpcja publiczna	3.7	2.0	3.0	1.4	1.0	1.1	0.3	1.5
- nakłady brutto na środki trwałe	16.5	19.7	21.7	14.2	6.5	9.0	-8.8	-6.5
- eksport	22.8	12.0	12.2	14.3	-2.6	23.2	3.1	4.8
- import	24.3	28.0	21.4	18.5	1.0	15.6	-5.3	2.6
Indeks cen konsumpcyjnych (c)	27.8	19.9	14.9	11.8	7.3	10.1	5.5	1.9
Zatrudnienie	1.8	1.9	2.8	2.3	-2.7	-2.3	-0.6	-2.9
Bezrobocie (a)	13.4	12.2	10.9	10.2	13.4	16.4	18.5	19.9
Bilans deficytu budżetowego (b)	-2.5	-2.9	-2.8	-2.3	-1.5	-1.8	-3.1	-3.8
Bilans na rachunku bieżącym (b)	1.5	-1.1	-3.7	-4.4	-8.1	-6.1	-2.9	-3.5

(a) wg definicji Eurostat-u (LFS), jako procent siły roboczej

(b) wg ESA95, jako procent PKB

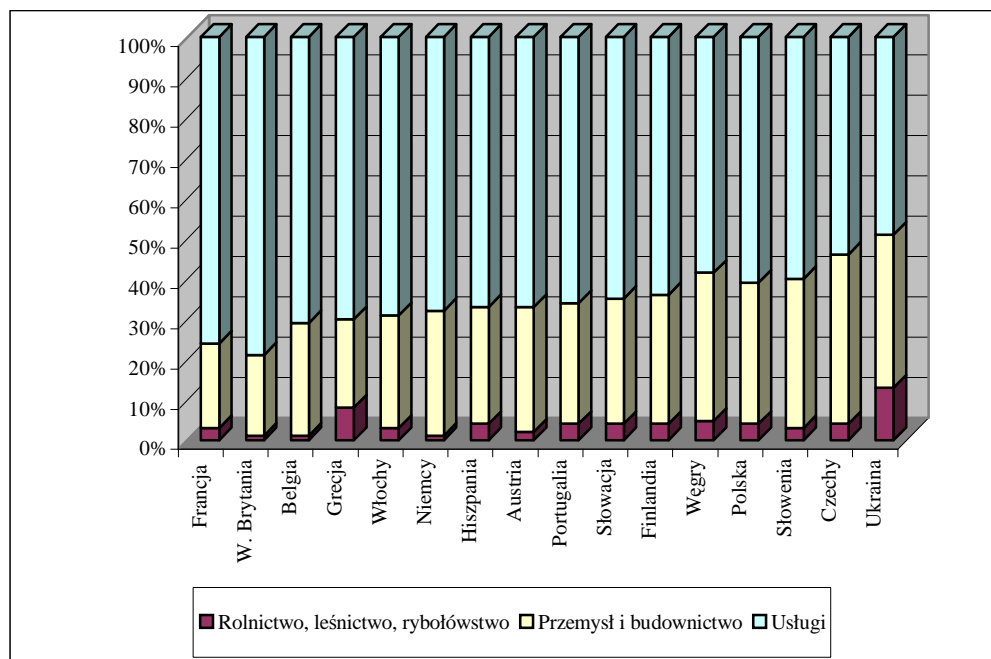
(c) średnioroczny

Źródło: AMECO, PEP 2003.

2.3.2 Struktura sektorowa

Sektorowa struktura polskiej gospodarki ulega systematycznym głębokim przekształceniom. Udział pierwszego sektora – rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo – zmniejszył się i w 2001 r. wynosił 3,3% (wobec 2,3% w UE). Udział sektora II – przemysł i budownictwo mieszkaniowe – również ulega zmniejszeniu (32,8% w 2001, w porównaniu z 31% w UE). Natomiast poziom udziału III sektora – usługi (w tym głównie usługi rynkowe) – wzrasta. Sektorowa struktura PKB polskiej gospodarki upodabnia się więc do struktur wysokorozwiniętych krajów UE. Sytuację tę ilustruje poniższy wykres.

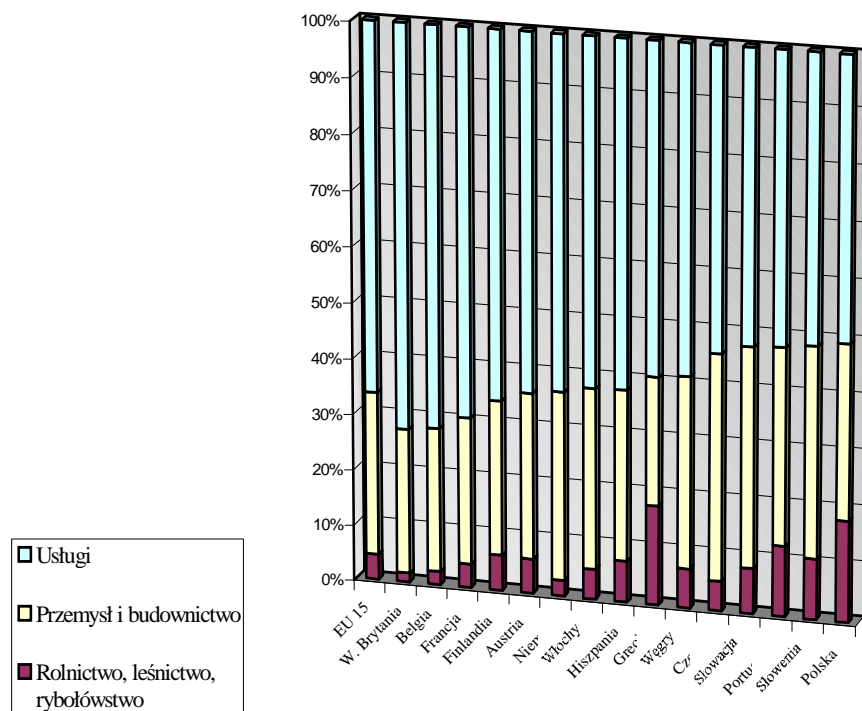
Wykres 2-2 Sektorowa struktura tworzenia wartości dodanej brutto w wybranych krajach europejskich

Źródło: rocznik statystyczny RP 2001, GUS.

Struktura sektorowa zatrudnienia odbiega jednak nadal od ukształtowanej w krajach UE, o czym decyduje ekstremalnie wysokie zatrudnienie w rolnictwie.

Wykres 2-3. Struktura sektorowa zatrudnienia w wybranych krajach europejskich

Źródło: *Unity, Solidarity, Diversity for Europe, its people and its territory. Second report on economic and social cohesion, volume 2 (statistical annex), European Commission, January 2001.*

Bardzo wysoki poziom zatrudnienia w polskim rolnictwie przekłada się na duże zróżnicowanie wartości dodanej na jednego pracownika w tym sektorze, jednakże różnice w innych sektorach w porównaniu z krajami członkowskimi UE są również znaczące. Ilustruje to tabela 2-3.

Tabela 2-3. Wartość dodana na zatrudnionego w wybranych sektorach w niektórych krajach członkowskich i stowarzyszonych z UE w 1998r. (w tys. Euro)

Lp.	Kraje	Rolnictwo	Przemysł i budownictwo	Transport	Sektor finansowy	Usługi publiczne	Ogółem
1.	Niemcy	23103	51150	35329	113750	38956	51278
2.	Hiszpania	19093	36257	35022	76999	26924	35725
3.	Francja	36423	58110	46012	105037	40143	55549
4.	Włochy	26632	45736	47235	102357	33559	48375
5.	Grecja	11724	25613	28053	88782	23715	27662
6.	Polska	1739	11310	12308	17652	9308	9201
7.	Węgry	-	10879	10939	32554	-	11340

Źródło: Obliczenia własne na podstawie *unity, solidarity, diversity for Europe its people and its territory. Second report on economic and social cohesion, volume 2 (statistical annex), European Commission, January 2001.*

2.3.3 Prognozy gospodarcze na okres programowania

Jednym z podstawowych zadań polskiej polityki gospodarczej jest doprowadzenie do powrotu na ścieżkę szybkiego wzrostu i poprawy sytuacji na rynku pracy, a co za tym idzie - wstrzymanie rozszerzenia się sfery ubóstwa i marginalizacji społecznej połączonych z brakiem zatrudnienia i niskimi kwalifikacjami. Odzyskiwanie przez polską gospodarkę wysokiego tempa wzrostu uzależnione jest od czynników zewnętrznych, takich jak wzmożony popyt zagraniczny, ale w głównej mierze zależy od przebiegu reform strukturalnych oraz stabilizacji finansów państwa. Szczególnie ważne jest uelastycznienie rynku pracy i zmniejszenie fiskalnych obciążeń podmiotów gospodarczych, co będzie sprzyjało tworzeniu nowych miejsc pracy.

W nadchodzących latach wzrost gospodarczy stymulowany będzie zarówno przez działania makroekonomiczne, jak i strukturalne. W 2003 r. przewidywany jest **realny** wzrost **PKB** o ponad 3%, a w roku 2004 dalszy wzrost w przedziale 4-5%. Natomiast zgodnie z przedakcesyjnym programem gospodarczym polskiego rządu w 2006 r. przewidywane jest uzyskanie poziomu wzrostu w wysokości 5,6%. Głównym czynnikiem wzrostu będzie popyt krajowy. Przewiduje się, iż poziom inwestycji będzie szybko rósł w 2005 r., po stopniowym wzroście obserwowanym w 2004 r. Natomiast począwszy od 2004r. udział eksportu netto we wzroście PKB będzie ulegać zmniejszeniu.

Na lata 2004-2005 przewiduje się wzrost **zatrudnienia**, związany z ożywieniem działalności gospodarczej. Jednakże procesowi temu towarzyszyć będzie utrata miejsc pracy, w związku z dalszą restrukturyzacją przedsiębiorstw, zwłaszcza w sektorze rolnym, górnictwie węgla kamiennego oraz hutnictwie. Dlatego też zdecydowana poprawa niekorzystnej obecnie sytuacji na rynku pracy nie nastąpi przed 2005 r.

Biorąc pod uwagę obecny niski poziom inflacji, przewiduje się nieznaczny wzrost tego wskaźnika wraz z poprawą koniunktury gospodarczej. Inflacja pozostanie jednak na poziomie wyznaczonym przez Narodowy Bank Polski (3%, +/- 1%).

Polityka fiskalna Polski stoi przed trudnym wyzwaniem w perspektywie średnio-okresowej, jako wynik pogorszenia się sytuacji finansów publicznych państwa w latach 2001-2003 i obecnej struktury wydatków publicznych. Słaby wzrost gospodarczy w ostatnich trzech latach przyczynił się do spadku przychodów publicznych. W tym samym okresie poziom wydatków publicznych wzrastał, częściowo z uwagi na czynniki cykliczne, co doprowadziło do wzrostu deficytu fiskalnego nieznacznie powyżej średniego poziomu z lat dziewięćdziesiątych. Deficyt budżetu państwa wzrósł do 4,3% PKB w 2003 r. Licząc wg zasad ESA95. Pomimo ożywienia gospodarczego przewidywany jest dalszy znaczący wzrost tego wskaźnika do 5,9% PKB w 2004 r. Nieznaczna poprawa nastąpić ma w 2005 r., głównie ze względu na czynniki cykliczne. Poziom długu publicznego, który wynosił 45% PKB w 2003 r., wzrośnie do ponad 51% pod koniec 2005 r.

Tabela 2-4. Podstawowe wskaźniki ekonomiczne – prognoza na lata 2003 – 2006, zmiana % w stosunku do roku poprzedniego

	2003	2004	2005	2006
PKB w cenach stałych	3.3	4.2	4.8	5.6
- Konsumpcja prywatna	3.0	3.3	3.7	4.9
- Konsumpcja publiczna	1.8	2.0	2.0	2.1
- Nakłady brutto na środki trwałe	2.3	9.0	11.5	11.9
- Eksport	6.5	8.8	9.8	9.1
- Import	4.3	8.6	10.5	9.8
Indeks cen konsumpcyjnych	0.7	1.9	2.7	2.9
Bezrobocie (a)	20.6	20.9	20.3	N.a.
Bilans na rachunku bieżącym (b)	2.9	3.4	3.6	-5,1

(a): jako procent siły roboczej (wg definicji międzynarodowej organizacji pracy)

(b): jako procent PKB

Źródła:

Dla okresu 2003 – 2005: *European Commission, economic papers, enlargement papers: autumn forecasts for acceding countries.*

Dla 2006 r.: *pre-accession economic programme, 2003 update*

2.4 Sektor biznesu

2.4.1 Struktura gospodarki

Jak opisano w poprzednim rozdziale, pomimo znacznego wzrostu w latach 90-tych, poziom rozwoju gospodarczego Polski pozostaje poniżej poziomu państw członkowskich Unii Europejskiej. Natomiast podział wartości dodanej pomiędzy poszczególnymi sektorami ulega systematycznym przekształceniom, upodabniając się stopniowo to struktur wysokorozwiniętych krajów UE. Jednak struktura zatrudnienia wciąż jest odmienna od tej istniejącej w krajach UE.

W rezultacie realizacji zakrojonego na szeroką skalę programu przekształceń własnościowych od 1990r. do końca maja 2003r. liczba przedsiębiorstw państwowych, szacowana na 8453 w roku 1990, zmniejszyła się o 5480 w wyniku zastosowania różnych form przekształceń własnościowych i procesów ekonomicznych: prywatyzacji, likwidacji, upadłości,

przeniesienia własności na rzecz samorządów lokalnych (proces komunalizacji). W wyniku realizowanych w Polsce procesów prywatyzacyjnych, według stanu na koniec marca 2003 r., 1533 przedsiębiorstwa zostały skomercjalizowane (co stanowi 28% ogółu przekształcanych przedsiębiorstw), zaakceptowano 2140 wniosków o bezpośrednią prywatyzację (39% ogółu przekształcanych przedsiębiorstw), zaakceptowano 1807 wniosków o likwidację z powodu złej kondycji finansowej (33% ogółu), 925 przedsiębiorstw wyłączono z rejestru, a w przypadku 684 ogłoszono upadłość. Jednakże przedsiębiorstwa państwowe wciąż mają dominujący wpływ na sytuację gospodarczą w Polsce (rozdział 2.4.5).

Struktura podmiotów gospodarczych uległa w latach dziewięćdziesiątych głębokim zmianom. Transformacja ustrojowa spowodowała wzrost aktywności gospodarczej społeczeństwa. W latach 1995-2001 nastąpił blisko dwukrotny wzrost liczby przedsiębiorstw. Przyrost nastąpił przede wszystkim w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw (MSP).

Sektor usług, chociaż gorzej rozwinięty w porównaniu z krajami członkowskimi UE, odgrywa znaczącą rolę w strukturze polskiej gospodarki. Stanowi istotny czynnik wzrostu i generowania zatrudnienia w szczególności w odniesieniu do przedsiębiorstw zorientowanych na eksport.

2.4.2 Rola małych i średnich przedsiębiorstw

Z ogółu przedsiębiorstw (bez sekcji rolnictwa i rybołówstwa), objętych w 2000 roku rejestrem podmiotów gospodarki narodowej REGON, 99,87% stanowiły MSP zatrudniające do 250 pracowników, z czego 95% firm sektora MSP stanowiły przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników.

Sektor MSP zatrudnia około dwóch trzecich ogółu pracujących w gospodarce. – w 2001r. było to 67% zatrudnionych (z wyłączeniem rolnictwa i rybołówstwa). Dane na temat sektora MSP opublikowane w kwietniu 2002 r. przez Polską Konfederację Pracodawców Prywatnych ukazały, że 37% pracowników należy do grupy wiekowej od 21 do 30 lat, a 8% poniżej 20 lat, co pozwala wyciągnąć wniosek, że z jednej strony MSP mają ogromny potencjał jeśli chodzi o absorpcję ludzi młodych i nisko wykwalifikowanych, a z drugiej strony oznacza istniejące trudności z wprowadzaniem innowacji w gospodarce.

Po znacznym wzroście udziału sektora MSP w tworzeniu wartości dodanej w latach 1996-97 udział ten ustabilizował się na poziomie ok. 50%, przy czym największą rolę (ponad połowę) odgrywają przedsiębiorstwa zatrudniające do 50 pracowników. MSP odgrywają znaczącą rolę w sektorze usług. Kierunek zmian w sektorze usług jest zbieżny z tendencjami europejskimi i światowymi, co jest m.in. wynikiem dużego udziału kapitału zagranicznego w wysoko wydajnych i rentownych usługach informatycznych, telekomunikacyjnych, czy finansowych. Sektor usług charakteryzuje się wzrastającym udziałem w tworzeniu produktu krajowego. W 2001 sektor ten wynosił 56% krajowej wartości dodanej brutto, angażując 46% pracujących.

2.4.3. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne

Znaczącym czynnikiem wysokiego poziomu stopy inwestycji był napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Rozpoczął się on z początkiem lat 90-tych i uległ wyraźnej intensyfikacji w drugiej połowie dekady. W 2000 roku (wg danych PAIZ) napłynęło do Polski 9342 mln USD, w 2001 roku – 7147 mln USD, a w 2002 roku 6064 mln USD. Od początku transformacji do połowy 2002 r. łączna wartość bezpośrednich inwestycji w Polsce wyniosła ok. 57,6 mld USD, w tym z krajów UE około 68% ogółu środków. Efektem inwestycji zagranicznych był wzrost zasobów majątku trwałego (łącznie w okresie transformacji wartość brutto środków trwałych zwiększyła się realnie o ok. 35%) oraz zmiany jakościowe produkcji, prowadzące do zmniejszenia luki cywilizacyjnej i technologicznej, dzielącej nas od krajów wysoko rozwiniętych.

Znacząca część inwestycji zagranicznych napłynęła do Polski w skojarzeniu z procesami prywatyzacji gospodarki.

2.4.4 Innowacyjność

Polski przemysł ma jeden z najniższych w Europie wskaźników nowoczesności, a większość małych i średnich przedsiębiorstw innowacyjnych powstających w ostatnich latach nie zajmuje się produkcją w sferze zaawansowanych technologii czy nowoczesnymi usługami.

Przemysł zaawansowanych technologii w Polsce jest stosunkowo niewielki w skali całej gospodarki kraju. Korzystną tendencją jest wzrost udziału dziedzin zaliczanych do wysokiej i średnio-wysokiej techniki w całkowitej produkcji sprzedanej przemysłu. Zauważalne są jednak pewne negatywne tendencje. W 2000 r. po raz pierwszy od szeregu lat odnotowany został bezwzględny spadek nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle. Spadkowi nakładów towarzyszyły istotne zmiany w ich rodzajowej strukturze. Za szczególnie niepokojący można uznać spadek udziału nakładów na działalność badawczo-rozwojową, ponieważ działalność ta generuje nową wiedzę, która dla przedsiębiorstw jest podstawowym źródłem innowacyjności.

Rozwój innowacyjności polskiej gospodarki jest w dużym stopniu uzależniony od współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, a sferą naukowo-badawczą. Obserwowany brak silnych powiązań między przedsiębiorstwami i sferą naukowo-badawczą powstrzymuje innowacyjny i technologiczny wzrost gospodarki. Według przeprowadzonych w roku 2001 badań 90% przedsiębiorstw nie współpracuje ze sferą badawczo-rozwojową. Jedyne 6% małych firm współpracowało z ośrodkiem naukowym, instytutem badawczym bądź uczelnią. W grupie dużych i średnich firm odsetek ten wyniósł 20%.

2.4.5 Sytuacja przedsiębiorstw państwowych

Chociaż pracodawcy prywatni dominują wśród 500 największych pod względem obrotów polskich przedsiębiorstw (w 2001 roku było ich 265), to jednak nadal znaczącą rolę w polskiej gospodarce odgrywają duże przedsiębiorstwa. Prawie cała pierwsza dziesiątka największych pracodawców w Polsce należy do Skarbu Państwa. Problemy restrukturyzacyjne tych przedsiębiorstw rzutować będą jeszcze przez wiele lat na sytuację na rynku pracy i kondycję sektora finansów publicznych.

Główną przyczyną ich niskiej rentowności jest strukturalny charakter problemów: zbyt wysokie zatrudnienie, zbyt wysokie koszty płacowe w porównaniu do ich dochodów oraz fakt, że większość z tych przedsiębiorstw nie przeprowadziła dostatecznie głębokiej restrukturyzacji po 1989r., co teraz powoduje, że nie są one przygotowane do szybkiego tempa zmian cywilizacyjnych i kształtowania się nowego modelu gospodarki opartej na wiedzy.

2.4.6 Konsekwencje dla Jednolitego Rynku Europejskiego

Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, a tym samym włączeniem do Jednolitego Rynku Europejskiego, przed polskimi przedsiębiorstwami, niezależnie od ich wielkości oraz branż, w których działają, pojawią się poważne wyzwania. Pierwszym będzie konfrontacja z Jednolitym Rynkiem Europejskim, a więc z faktem zniesienia szeregu barier, ale i powstania nowych. Drugim wyzwaniem będzie sprostanie presji konkurencyjnej Jednolitego Rynku Europejskiego. Trzecim wyzwaniem jest transformacja polskiej gospodarki w gospodarke opartą na wiedzy i konieczność dostosowania przedsiębiorstw do tej gospodarki.

Włączenie Polski do Jednolitego Rynku Europejskiego wiąże się z koniecznością przyjęcia przez Polskę zasad i instrumentów regulujących handel z partnerami trzecimi, które są ujęte

we Wspólnej Polityce Handlowej Unii Europejskiej oraz przyjęcia zasad wzajemnego obrotu handlowego między państwami członkowskimi, uregulowanymi przez prawo wspólnotowe dotyczące Jednolitego Rynku Europejskiego. Oprócz zniesienia barier granicznych, nastąpi zniesienie barier technicznych. Większość problemów mogących utrudnić funkcjonowanie polskich przedsiębiorstw, niezależnie od ich wielkości, na Jednolitym Rynku Europejskim może wynikać z odmiennych wymogów technicznych (związanych z procesami produkcyjnymi jak i również wprowadzeniem produktów na rynek). Wymogi te dotyczą przede wszystkim bezpieczeństwa i ochrony środowiska.

2.5 Rolnictwo i sektor rolno-spożywczy¹

Mimo, że udział rolnictwa (produkcji rolnej) w polskim PKB jest ograniczony (poniżej 3%), to jego relatywne społeczno-ekonomiczne znaczenie jest większe niż w innych krajach zachodnio-europejskich, chociażby dlatego, że w rolnictwie pracuje prawie 18% ogólnych zasobów siły roboczej i prawie połowa wiejskiej siły roboczej. Liczby te są regionalnie zróżnicowane.

Obszar użytków rolnych (UR) w Polsce wynosi 18,4 miliona ha czyli 58,9% powierzchni ogólnej. Udział ten jest wysoki w porównaniu z innymi krajami kandydującymi i krajami członkowskimi Unii Europejskiej (średnia UE to 40,6%, w UE-27 przeciętny udział wyniesie 44%). Grunty orne stanowią 76% UR, a łąki i pastwiska około 22%. Grunty rolne w Polsce będą stanowić prawie 10% UR UE-27. Stosunkowo wysoka jest powierzchnia gruntów przypadająca na jednego mieszkańca (prawie o 30% więcej w porównaniu z EU-15), co daje Polsce względną przewagę w rolnictwie.

Problem stanowi rozdrobniona struktura agrarna. Przeciętny obszar gospodarstwa jest o połowę mniejszy w porównaniu ze średnią dla 15 krajów UE i wynosi 8,4 hektara. Gospodarstwa są często rozdrobnione i składają się z dużej liczby działek. Struktura gospodarstw rolnych różni się znacznie między regionami. Duży udział stanowią drobne gospodarstwa produkujące głównie na własne potrzeby. Dane statystyczne dostępne za 2001, wskazują że całkowita liczba gospodarstw powyżej 1 ha wynosi 1,8 miliona, w tym ponad 1 milion stanowią gospodarstwa poniżej 5 ha produkujące głównie na samozaopatrzenie. W sektorze tym dokonują się jednak przekształcenia strukturalne. Większe, produkujące na rynek, gospodarstwa zajmują 56% gruntów wytwarzając przy tym 60% całej produkcji przy zatrudnieniu 22% siły roboczej. Gospodarstwa o największym przeciętnym obszarze (wielkoobszarowe) znajdują się w zachodnich i północnych województwach.

Wysokie zatrudnienie w rolnictwie odzwierciedla ograniczone możliwości podejmowania pracy w mieście i na wsi. Statystyki oficjalne określają zatrudnienie w rolnictwie na 2,61 miliona osób (2001), jednakże ta wielkość obejmuje dużą liczbę bezrobotnych i niepełnozatrudnionych i wynika z polskich regulacji prawnych, wg których osoby pozostające w tym samym gospodarstwie domowym co właściciel gospodarstwa rolnego są objęte systemem ubezpieczenia rolniczego (KRUS) i są traktowane jako osoby pracujące w rolnictwie, jeśli nie mają innego miejsca pracy. Zauważalny jest znaczny udział drobnych, nie towarowych gospodarstw, co ma swoje historyczne uwarunkowania, głównie w południowo-wschodniej Polsce, w przeciwieństwie do regionów północno-zachodnich, gdzie z kolei występuje wysokie bezrobocie zarejestrowane, a zatrudnienie w rolnictwie jest małe. Siła robocza jest powszechnie dostępna i tania, aczkolwiek mało wykwalifikowana. 55% populacji związanej z rolnictwem posiada co najwyżej podstawowe wykształcenie (1995). Z drugiej

¹ Liczby w tej części opracowania dotyczą roku 2001 i zostały udostępnione przez Główny Urząd Statystyczny (GUS)

jednak strony, polscy rolnicy są relatywnie młodzi w porównaniu z rolnikami w obecnej UE (porównaj niżej podany komentarz na temat bezrobocia ukrytego).

Rolnictwo polskie cechuje się niskimi nakładami kapitału zarówno w ujęciu ilościowym jak i wg jakości wyposażenia. Mały napływ kapitału do rolnictwa prowadzi do niedoinwestowania.

W 2001r. udział rolnictwa w całości inwestycji krajowych wynosił 1.9%, podczas gdy jego udział w środkach trwałych wynosił mniej niż 7.5%. To wpływa na niskie plony ale również powoduje trudności w osiągnięciu jakościowych i sanitarnych standardów UE. Produkcja mleczna jest typowym tego przykładem. Obecnie niewiele gospodarstw mleczarskich spełnia unijne standardy. Niedoinwestowanie dotyczy także podstawowej infrastruktury gruntów, systemów irygacyjnych i melioracyjnych np. szacuje się, iż 2.5 miliona hektarów wymaga unowocześnienia systemów nawadniania. Tym samym w polskim sektorze rolnictwa istnieje potencjał wzrostu produkcji, który może zostać uruchomiony poprzez postęp biologiczny i techniczny oraz doradztwo.

W następstwie niskiej wydajności pracy w rolnictwie, w latach 1995-2002 dochody realne rodzin rolniczych zmniejszyły się o połowę w porównaniu z pozostałymi działami gospodarki. Na poziomie gospodarstw domowych, według danych rocznika statystycznego Polski, w 2001 całkowity dochód rolniczych gospodarstw domowych nieznacznie przekraczał przeciętny dochód wszystkich gospodarstw domowych w Polsce (103%). Jednakże, z powodu większej liczby członków rodziny w rolniczych gospodarstwach domowych, przeciętny, miesięczny dochód do dyspozycji przypadający na osobę stanowił około 73% średniego dochodu gospodarstw domowych pracowników innych sektorów.

Niskie dochody rolników, jak również niskie dochody w pozostałych sektorach gospodarki ograniczają możliwości różnicowania działalności pozarolniczych i przesuwanie siły roboczej z rolnictwa do sektora usług oraz sektorów o wyższej wartości dodanej.

Jednakże, rodziny rolnicze w znacznej mierze dostosowały się do istniejącej sytuacji i posiadają zróżnicowane źródła dochodów. Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego z roku 2002, tylko 18.6 % członków rodzin rolniczych utrzymuje się wyłącznie lub głównie z pracy w rolnictwie. Liczba takich osób zmniejszyła się o około jedną trzecią w roku 2002 w porównaniu z rokiem 1996.. Udział członków rodzin rolniczych otrzymujących dodatkowy dochód z pracy poza rolnictwem albo z działalności gospodarczej (42%) i z nie zarobkowych źródeł (renty, emerytury) wynosi 52%.

Biorąc pod uwagę te źródła dochodu, średni dochód rolniczego gospodarstwa domowego jest zgodnie z danymi Banku Światowego, znacząco wyższy w porównaniu z dochodami nierolniczych gospodarstw na obszarach wiejskich. Gospodarstwo rolnicze osiągało w roku 2000 całkowity dochód w wysokości 24,000 PLN, w porównaniu z 17,000 PLN dochodu w pozarolniczych gospodarstwach domowych na obszarach wiejskich. Te wyniki dotyczą ograniczonej zbiorowości, tym niemniej pokazują, że strefa ubóstwa na wsi w Polsce nie ogranicza się wyłącznie do rolnictwa i problem ten wymaga bardziej kompleksowego podejścia. Gospodarstwa rolne poniżej 7 ha są bardzo biedne i 80% ich dochodu pochodzi z rent i emerytur. Niemniej jednak, regionalne dane statystyczne ujawniają że poziom ubóstwa ludności pozarolniczej jest równie wysoki jak w grupie rolników produkujących na własne potrzeby.

Na polskim rolnictwie odbijają się słabości w integracji pionowej, szczególnie z powodu postępującej restrukturyzacji w sektorze przetwórstwa rolno-żywnościowego. Sektor ten jest ważnym odbiorcą produktów rolniczych, co w dużym stopniu determinuje konkurencyjność rolnictwa. Faktycznie, przemysł spożywczy jest jednym z najważniejszych sektorów polskiej

gospodarki, wytwarzającym około 6% PKB, co stanowi ponad 20% wartości całkowitej sprzedaży polskiego przemysłu i zatrudniającym około 16% wszystkich pracujących w przemyśle. Przemysł spożywczy w Polsce wykazywał szybki wzrost (10% średniorocznie w okresie 1992-1998), szczególnie dzięki wzrostowi udziału produktów bardziej przetworzonych i o wyższej wartości dodanej. Proces prywatyzacji jest zaawansowany, najbardziej w przemyśle cukrowniczym i spirytusowym, a udział sektora państwowego (publicznego) w przemyśle rolno-spożywczym nie przekracza 10%.

Początkowe lata transformacji przemysłu przetwórczego cechowało powstawanie tysięcy drobnych przedsiębiorstw. Jednakże, w ostatnich latach, pojawiła się wyraźna tendencja do koncentracji, wyrażająca się w tworzeniu dużych przedsiębiorstw. Niemniej jednak, stopień koncentracji w przemyśle przetwórczym pozostaje niski w stosunku do standardów, jakie osiąga Unia Europejska. Nowe inwestycje w przetwórstwie, w działalności hurtowej i detalicznej przyczyniły się do poprawy jakości produktów żywnościowych oraz jakości i efektywności usług detalicznych. Jednak koszty wdrożenia nowych standardów są wysokie. W 2002 roku tylko 9.5 % istniejących mleczarni, 0.7 % ubojni bydła i 5% ubojni drobiu otrzymały pozwolenie na eksport do Unii Europejskiej. Wiele przedsiębiorstw, głównie w przetwórstwie podstawowym (sektor mięsny i mleczarski) nadal wymaga podjęcia działań w celu poprawy higieny, zarządzania i osiągania norm środowiskowych, nie tylko by uzyskać dostęp do Wspólnego Rynku, ale również by utrzymać udział w rynku krajowym.

Polskie rolnictwo i ogólnie obszary wiejskie zachowały swój tradycyjny charakter i atrakcyjne wartości krajobrazowe, włączając bioróżnorodność, co może służyć jako potencjalna podstawa dla rozwoju wiejskiej turystyki i rolniczej produkcji ekologicznej. Lasy położone w niektórych regionach również zwiększają atrakcyjność krajobrazu. Pokrywają one tylko 28% całkowitej powierzchni Polski, tj. mniej niż w Unii Europejskiej, gdzie wskaźnik lesistości wynosi 36%.

Dotychczas, około 1% wszystkich rolniczych gospodarstw oferuje usługi agroturystyczne. W 2002 jedynie 2000 gospodarstw rolnych było zaangażowanych w produkcję ekologiczną zajmując powierzchnię ok. 44.000 ha, co stanowiło 0,3 % całkowitej powierzchni użytków rolnych. Niski rozwój agroturystyki oraz produkcji ekologicznej jest skutkiem ograniczonego popytu (z powodu niskich dochodów zarówno mieszkańców wsi, jak i miast), ale również niewystarczającej edukacji, promocji i możliwości inwestycyjnych gospodarstw rolnych.

2.6 Rybołówstwo

Tak jak w przypadku większości krajów członkowskich tak i udział polskiego sektora rybołówstwa w PKB jest mały (stanowi 0.07%). Jest on regionalnie skoncentrowany na terenach nadmorskich, dla których rybołówstwo jest sektorem szczególnej wagi. Sektor rybacki w połączeniu z jego aspektem ekonomicznym jest ważny także pod względem socjologicznym i ekologicznym rybołówstwa.

Polską flotę rybacką stanowi flota bałtycka z około 4200 zatrudnionymi rybakami i flota dalekomorska zatrudniająca 1800 osób.

Flota bałtycka stanowi ważny element dla społeczności nadmorskich o długich, głęboko zakorzenionych historycznych i kulturowych tradycjach. Bardzo często społeczności te cechują się silnymi zależnościami od rybołówstwa i przetwórstwa ryb. Bałtycka flota rybacka, licząca około 420 kutrów rybackich, o długości większej niż 15m i około 1000 łodzi rybackich, o długości mniejszej niż 15m, złowiła w 2001 roku ponad 156 tys. ton ryb. Do najważniejszych gatunków należy: dorsz, śledź, szprot, płastuga i ryby zalewowe. Wzdłuż wybrzeża polskiego znajduje się 10 portów rybackich posiadających istotne znaczenie dla rybołówstwa kutrowego. Flota dalekomorska łowi poza wodami wspólnoty około 50 tys. ton

(2001) posiadając w swoich zasobach 21 trawlerów. Do najważniejszych gatunków zaliczany jest tutaj: mintaj, kryl, ostrobok i sardynka.

Sektor hodowlany produkuje rocznie około 38 tys. ton ryb z czego najbardziej znane gatunki to: karp (22tys.ton) i pstrąg tęczowy (10,5 tys. ton). Całkowite zatrudnienie w tym sektorze oscyluje w granicach 4.500 osób.

Sektor przetwórstwa rybnego daje zatrudnienie dla około 14 tys. osób i obejmuje dwa rodzaje działalności, są nimi: przetwórstwo wstępne i przetwórstwo właściwe, którego rezultatem są wysoko przetworzone produkty. W 2001 roku było około 340 zakładów zajmujących się przetwórstwem, z których 60 zatrudniało po 50 i więcej osób. Sektor przetwórstwa rybnego zależy coraz bardziej od importu. W 2001 Polska importowała 233 tys. ton (w większości surowców) i eksportowała 163 tys. ton, głównie produktów wysokoprzetworzonych.

2.7 Rynek pracy i kwestie społeczne

2.7.1 Rynek pracy

Sytuacja na rynku pracy pogorszyła się w ciągu ostatnich 4 lat. w rezultacie m.in. czynników makroekonomicznych oraz trwającego procesu restrukturyzacji, *wzrost zatrudnienia* był ujemny (o 0,6% w 2001r. i o 2,9% w 2002). Oczekuje się, że w 2004r. nastąpi nie wielki wzrost zatrudnienia (+0,5%) uzależniony od rozwoju sytuacji gospodarczej.

Niski i malejący wskaźnik zatrudnienia jest negatywną cechą polskiego rynku pracy. Wskaźnik zatrudnienia w 2002r. wynosił 52% w porównaniu z 59% w 1997r., i uległ dalszemu obniżeniu w początkach 2003r. Szczególnie niski wskaźnik zatrudnienia ma miejsce w przypadku takich grup jak kobiety (47%), osoby niskowyzkwalifikowane (25%), osoby powyżej 50 roku życia (27%). *Udział w rynku pracy* jest relatywnie niski. Współczynnik aktywności zawodowej również maleje (w 1997r. wynosił 66%, w 2002 – 65%), co w konsekwencji może stwarzać ryzyko zwiększania wykluczenia dużej liczby grup siły roboczej. Rośnie liczba osób w wieku produkcyjnym zagrożona *wykluczeniem społecznym* (patrz również sekcja 2.7.2).

Relatywnie niski poziom udziału w legalnym zatrudnieniu jest do pewnego stopnia uzupełniany udziałem w nielegalnym zatrudnieniu, które nie zostało ujęte w statystykach. GUS szacuje, że w 1998r. około 1,4 miliona osób pracowało bez zarejestrowania się (co daje 9-10% ogółu legalnie zatrudnionych osób). Brak jest aktualnych danych na temat tego zjawiska, ale z uwagi na pogarszającą się sytuację na rynku pracy oraz niższe dochody gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, można przypuszczać, że poziom nierejestrowanego zatrudnienia zwiększył się od 1998r.

W 2002r. *stopa bezrobocia* (20%), co stanowi około 3.5 miliona osób bezrobotnych, była najwyższa od momentu rozpoczęcia transformacji gospodarczej i jedna z najwyższych w krajach OECD. W kwestii bezrobocia występują jednak duże różnicowania regionalne, począwszy od 14% w woj. mazowieckim do 30% w woj. warmińsko-mazurskim, choć różnicowanie wynikające z koncentracji bezrobocia uległo zmniejszeniu w 2002r. Chociaż oficjalne dane wskazują na niższą stopę bezrobocia na obszarach wiejskich niż na obszarach miejskich, to należy jednak wziąć pod uwagę dużą skalę ukrytego i nierejestrowanego bezrobocia oraz regiony o wysokiej stopie bezrobocia, które obejmują obszary zamieszkiwane przez populację wiejską. Młodzież jest grupą, która w szczególny sposób odczuwa wzrost bezrobocia. Stopa bezrobocia wśród osób poniżej 25 roku życia podwoiła się w stosunku do i tak wysokiego poziomu w roku 1998 do 42% w 2002r. Wzrost bezrobocia wśród absolwentów, również tych po studiach wyższych, jest również alarmującym zjawiskiem, gdyż stopa bezrobocia wśród osób niskowyzkwalifikowanych (wyszktałenie zasadnicze

zawodowe lub niższe) stanowiła około 25% w 2002r. Długotrwałe bezrobocie pozostaje również bardzo wysokie (11% w 2002r.). Oczekuje się, że w związku z procesami modernizacyjnymi i restrukturyzacyjnymi, głównie w rolnictwie (w którym w 2002r. pracowało 20% zatrudnionych), przemyśle górniczym, energetycznym, stalowym, stoczniowym oraz w kolejach nastąpi kolejna utrata miejsc pracy.

Skala przepływów między populacją bezrobotnych a populacją pracujących jest ograniczona. Dodatkowo, stopa odpływu bezrobotnych znacząco obniżyła się w porównaniu z rokiem 1999 i 2000. Wysoki jest udział wśród nowo rejestrujących się bezrobotnych osób, które powracają do bezrobocia (w latach 1997-2002 70-75%). Niepokojącym zjawiskiem jest rosnąca skala dezaktywizacji zawodowej bezrobotnych. Spadek bezrobocia był w dużej mierze efektem odpływu bezrobotnych poza zasoby siły roboczej.

Zróżnicowanie pod względem płci w kwestii zatrudnienia i wynagrodzenia jest wciąż znaczące. Jak wspomniano wcześniej, kobiety mają z reguły niższą aktywność zawodową i niższy wskaźnik zatrudnienia niż mężczyźni, chociaż mają jednocześnie wyższe wykształcenie. Luka w zatrudnieniu kobiet i mężczyzn w 2002r. stanowiła 10%. Poziom wynagrodzenia kobiet różni się znacznie od poziomu wynagrodzenia mężczyzn o takim samym poziomie wykształcenia, a różnice te są szczególnie zauważalne w przypadku osób z wyższym wykształceniem (wynagrodzenie mężczyzn jest większe o około 46%) i zawodowym (wynagrodzenie mężczyzn wyższe o 45%).

W 2002r. ponad 73% populacji pracujących zatrudnionych było w sektorze prywatnym. Sektor prywatny jest też ważnym źródłem zatrudnienia kobiet (38% populacji pracujących kobiet). Udział zatrudnienie w sektorze usług rośnie, choć w wolniejszym tempie niż było to spodziewane, natomiast bardzo wysoki pozostaje udział zatrudnienia w rolnictwie. Zmiany w strukturze zatrudnienia stają się więc jednym z wyzwań stojących przed polskim rynkiem pracy.

Trendy demograficzne będą nadal wywierały znaczący wpływ na rynek pracy. Przewiduje się, że liczba osób w wieku produkcyjnym (18-59/65) zwiększy się o około 1,3 miliona w okresie 1999-2005, podczas gdy liczba dzieci i ludzi młodych w tym samym czasie (poniżej 17 roku życia) zmniejszy się o około 0,7 miliona. Po roku 2005 wzrost populacji osób w wieku produkcyjnym zostanie spowolniony.

Tabela 2-5 Podstawowe wskaźniki w zakresie rynku pracy w 2002r.

	Stopa bezrobocia (% ogółu siły roboczej)					
	Suma	Mężczyźni	Kobiety	Młodzież	Długotrwałe bezrobotni	
Polska	19.9	19.1	20.9	41.7	10.8	
UE15	7.6	6.8	8.6	15.0	3.1	
	Wskaźnik zatrudnienia (% ogółu populacji)					
	Suma 15-64			Pracujący w wieku 55-64		
	Suma	Mężczyźni	Kobiety	Suma	Mężczyźni	Kobiety
Polska	51.7	57.0	46.7	26.6	34.9	19.5

UE15	64.1	73.1	55.0	38.8	48.8	29.1
	Współczynnik aktywności zawodowej (% ogółu populacji)					
	Suma 15-64			Pracujący w wieku 55-64		
	Suma	Mężczyźni	Kobiety	Suma	Mężczyźni	Kobiety
Polska	64.9	70.8	59.1	29.7	39.7	21.2
UE15	69.2	78.1	60.2	41.0	51.6	30.7
	Zatrudnienie według wykształcenia					
	Wysokie (ukończona szkoła wyższa)			Niskie (poniżej ponadgimnazjalnej) szkoły		
	Suma	Mężczyźni	Kobiety	Suma	Mężczyźni	Kobiety
Polska	82.4	86.3	79.5	25.0	29.3	21.1
UE15	83.0	87.0	78.5	49.3	62.0	37.5
	Zatrudnienie według sektorów					
	Usługi		Przemysł		Rolnictwo	
Polska	51.8		28.5		19.6	
UE15	69.4		26.4		4.2	

Źródło: wskaźniki zatrudnienia, aktywności zawodowej i długotrwałego bezrobocia, wiosna 2002, Eurostat. Dane dla eu15 (średnia roczna bael) są danymi za rok 2001, wskaźniki strukturalne, Eurostat, całkowita stopa bezrobocia oraz bezrobocia wśród młodzieży, Eurostat

2.7.2 Integracja społeczna

W 2000 r., 16% osób było zagrożonych ubóstwem (używając metodologii UE w odniesieniu do granicy ubóstwa wyznaczonej na poziomie 60% mediany przeciętnego dochodu ekwiwalentnego). W Polsce od początku lat 90-tych z roku na rok powiększa się liczba osób ubogich – bez względu na metodologię używaną przy pomiarze relatywnego ubóstwa: w 2001r. Odsetek osób mieszkających w gospodarstwach domowych żyjących poniżej granicy relatywnego ubóstwa wynosił 17% (12% w 1993 r.), a odsetek osób żyjących poniżej minimalnego poziomu egzystencji wynosił 10% (4% w 1996r.).

Ryzyko przekroczenia granicy ubóstwa jest tym większe im większa jest liczba dzieci w rodzinie i liczba osób przypadająca na gospodarstwa domowe. Największe ryzyko występuje w rodzinach z osobami zależnymi, czyli dziećmi lub osobami, które nie pracują i nie otrzymują zasiłków. W 2002r. ubóstwo skrajne występowało wśród jednej na trzy rodziny wychowujące czworo lub więcej dzieci (w porównaniu z jednym przypadkiem na dwadzieścia rodzin z jednym dzieckiem).

Obszary wiejskie (15% osób żyjących poniżej minimum egzystencji są najbardziej narażone na problem ubóstwa, podczas gdy osoby zamieszkujące obszary miejskie (miejscowości powyżej 500 tys. mieszkańców) odczuwają je najmniej (2% osób żyjących poniżej minimum egzystencji). 10% mieszkańców małych miast (poniżej 20 tys. mieszkańców) żyło poniżej minimum egzystencji.

Zauważalna jest również niekorzystna sytuacja obszarów wiejskich pod względem edukacyjnym. Najbiedniejsze województwa w 2000r., czyli woj. świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie i podkarpackie miały jednocześnie najtrudniejszą sytuację na rynku pracy.

Młodzież poniżej 19 roku życia oraz dzieci stanowią 40% osób żyjących w skrajnym ubóstwie. W 2000r. ponad 20% dzieci (poniżej 15 roku życia) oraz ludzi młodych (w grupie wiekowej 16-24 lata) żyło w ubóstwie. Dziedziczenie ubóstwa w Polsce dotyka głównie osoby młode mieszkające na obszarach wiejskich lub w małych miastach jak również te o niskim wykształceniu. Jednakże prawie jedna trzecia ubogich dzieci z aglomeracji miejskich zamieszkuje enklawy ubóstwa.

Spśród mniejszości etnicznych i narodowych obecnych w Polsce największych problemów społecznych doświadcza mniejszość romska, do której należy około 20 tys. osób, (0,05% całej populacji Polski w 2001r.). Według narodowego spisu powszechnego 12900 osób zadeklarowało przynależności do narodowości romskiej. Chociaż brak jest oficjalnych statystyk, istnieją dowody, które potwierdzają tę hipotezę. Wśród tak zwanych Romów karpaccich, w niektórych miastach aż 95% rodzin korzysta z różnych form pomocy społecznej. Ze względu na złą, a często dramatyczną sytuację socjalną tych rodzin (przeludnienie mieszkań, brak podstawowych udogodnień, uboga dieta, ograniczony dostęp do świadczeń zdrowotnych) doświadczają one często problemów zdrowotnych.

W okresie transformacji zjawisko alkoholizmu nasiliło się. Według danych państwowej agencji rozwiązywania problemów alkoholowych całkowita liczba osób dotkniętych problemem alkoholizmu 7-10 milionów osób, z czego około 600-800 tysięcy osób to alkoholicy, 2-3 miliony osób nadużywa alkoholu regularnie, a 3-4 miliony osób stanowią członkowie rodzin alkoholików (włączając dzieci i dorosłych). Bazując na badaniu przeprowadzonym na próbie beneficjentów pomocy społecznej można określić, że problem zdecydowanie częściej dotyczy mężczyzn, osób w wieku 35 - 54 lat, rodzin wychowujących więcej niż czworo dzieci, mieszkańców małych miast (między 10.000 a 20.000 mieszkańców) a w następnej kolejności mieszkańców wsi.

Bardzo niskie zasiłki wypłacane rodzinom nie są w stanie odciążyć finansowo osób korzystających ze świadczeń społecznych lub otrzymujących niskie wynagrodzenie. Wielodzietne rodziny oraz ludzie korzystający z zasiłków dla bezrobotnych oraz zasiłków socjalnych mają najwyższy wskaźnik ubóstwa. Zasiłki opieki społecznej stanowią około 35% średniego wynagrodzenia.

Polska stoi przed istotnymi problemami rynku pracy związanymi z malejącym zatrudnieniem oraz rosnącym bezrobociem. Obecnie jedynie 17% bezrobotnych otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych, ze względu na restrykcyjne kryteria przyznawania zasiłku. Wysokie bezrobocie wśród młodzieży jest także jednym z istotnych problemów. Ponad połowa bezrobotnych pozostaje bez pracy w okresie 12 miesięcy i powyżej, co powoduje wzrost bierności zawodowej.

Restrukturyzacja gospodarki w szczególności dotyka obszary wiejskie, gdzie wskaźnik ubóstwa jest średnio dwa razy większy niż na obszarach miejskich. Pogorszenie się infrastruktury edukacyjnej oraz zwiększający się napływ ludzi, którzy nie mogą znaleźć

zatrudnienia w miastach i powracają na tereny wiejskie pogarszają sytuację w perspektywie średniookresowej.

2.7.3 Sektor zdrowia

W Polsce istnieją znaczne zróżnicowania międzyregionalne w zakresie rozwoju infrastruktury ochrony zdrowia. Nadmierne rozproszenia środków finansowych alokowanych na służbę zdrowia, nierównomierna adaptacja szpitali i sprzętu medycznego powodują różnice w jakości i dostępie do usług medycznych. W regionach, w których infrastruktura ochrony zdrowia nie jest rozwinięta, sprzęt medyczny jest stary, intensywnie użytkowany i wyeksploatowany. Regiony ze słabą infrastrukturą w tym zakresie to przede wszystkim województwa: kujawsko-pomorskie, łódzkie, opolskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie. Niedostateczna liczba wysokiej klasy specjalistów uniemożliwia wczesną diagnostykę choroby.

Inwestycje w zakresie budowania nowych szpitali zostały w ostatnich 30 latach wstrzymane, ograniczono również zakup sprzętu medycznego.

Podczas gdy jakość służby zdrowia wymaga udoskonalenia, dane statystyczne pokazują, że liczba dostępnych łóżek jest porównywalna z innymi krajami europejskimi (według danych OECD w 2001r. liczba łóżek na 10000 mieszkańców wynosiła w Polsce 50, w Niemczech – 63, w Wielkiej Brytanii – 39 oraz 33 w Holandii).

2.8 Społeczeństwo oparte na wiedzy

Rozwój gospodarczy oparty na wiedzy wymaga położenia szczególnego nacisku w sferze edukacji, badań i rozwoju, adaptacji i wykorzystania nowych technologii, innowacyjności oraz budowy społeczeństwa informacyjnego. Różne statystyki pokazują słabe osiągnięcia w tych obszarach w Polsce, także w porównaniu z innymi krajami kandydackimi.

2.8.1 Edukacja społeczeństwa

Strategiczne cele Narodowego Planu Rozwoju: rozwijanie konkurencyjnej, opartej na wiedzy gospodarki, promowanie zatrudnienia i zapewnianie spójności społecznej – można osiągnąć tylko poprzez odpowiednie inwestowanie w dziedzinę edukacji.

W Polsce poziom wykształcenia osób dorosłych, w porównaniu ze średnią krajów OECD jest nadal niski. 46% osób między 25 a 64 rokiem życia w Polsce i 60% osób w krajach OECD ma przynajmniej wykształcenie średnie, (wyłączając z tego zasadnicze szkoły zawodowe ISCED 3C). W porównaniu z państwami członkowskimi Unii Europejskiej relatywnie nieduży odsetek osób dorosłych w Polsce (12%) ma wykształcenie wyższe. Jednakże dynamicznie wzrasta rejestracja studentów na uczelniach wyższych, w 2000 roku liczba ta sięgnęła 1,58 mln studentów (794 tys. w roku 1996 r.) przy współczynniku 62% osób przyjętych na uczelnie akademickie spośród wszystkich aplikujących przedziałów wiekowych (w krajach OECD 45%). Przez ostatnie dwa lata w Polsce zanotowano znaczący wzrost liczby osób, które po ukończeniu nauki w gimnazjum podejmują naukę w szkołach kończących się maturą, jak również zmniejszoną rekrutację do zasadniczych szkół zawodowych (ISCED 3C). Można oczekiwać, że niektórym uczniom szkół średnich trudno będzie sprostać wymaganiom programu nauczania, co może prowadzić do porzucania szkoły.

Tabela 2-6 Struktura wykształcenia w grupie wiekowej 25-64 (2001)²

	Najniższe	Średnie ³	Najwyższe
Polska	19,6	68,7	11,7
UE – 15	36,2	42,2	21,6

Bezrobocie jest ściśle powiązane z niskim poziomem wykształcenia. W 2002 roku bezrobotni z wykształceniem zawodowym i podstawowym stanowili 69% całkowitej liczby bezrobotnych zarejestrowanych.

Reforma systemu edukacyjnego wprowadzona w 1999 roku, mająca na celu zwiększenie poziomu wykształcenia, zapewnienie równych szans edukacyjnych i polepszenie jakości edukacji, jest w chwili obecnej wdrażana na poziomie szkolnictwa ponadgimnazjalnego. W 2002 roku wydatki przeznaczone na centralną i okręgowe komisje egzaminacyjne (bieżące oraz inwestycyjne) wyniosły 12 milionów PLN. W 2005 roku egzaminy maturalne będą organizowane przez centralną i okręgowe komisje egzaminacyjne (a nie jak dotąd przez szkoły), co zakończy wprowadzenie państwowego systemu egzaminowania. Zewnętrzne egzaminy potwierdzające kwalifikacje zawodowe dla absolwentów szkół prowadzących kształcenia zawodowe zostaną wprowadzone od 2004 roku.

W celu dokonania oceny etapów reformy, które zostały już wdrożone i zidentyfikowania problemów, z którymi boryka się system edukacji w Polsce, warto odnieść się do standardów wyznaczonych przez Radę Europejską w maju 2003 roku. Standardy te odnoszą się do poziomu kompetencji kluczowych (ocenionych w badaniu PISA), zwiększenia ilości liczby studentów na kierunkach ścisłych i matematycznych, udziału osób dorosłych w edukacji ustawicznej oraz zmniejszenia liczby osób odchodzących ze szkół przed ukończeniem nauki.

Znacznym wysiłkiem wyposażono w Polsce szkoły w komputery. Tylko w 2002 roku na wyposażenie pracowni internetowych wydano 70 milionów PLN. Nadal jednak wiele szkół jest niewystarczająco wyposażonych w komputery, w tym także w pracownie internetowe.

2.8.1.1 Edukacja na wsi i dysproporcje pomiędzy miastem i wsią.

Na obszarach wiejskich i w małych miastach, zamieszkałych w większości przez ubogie rodziny, dostęp do edukacji jest utrudniony. Na terenach wiejskich poziom wykształcenia jest relatywnie niższy niż w mieście.

Tabela 2-7. Struktura wykształcenia osób w wieku 15 lat lub więcej a miejsce zamieszkania w 2000 roku (%)

	Wyższe	Średnie i pomaturalne	Zawodowe	Podstawowe	Niepełne podstawowe
Miasto	13,7	38,6	21,1	22,2	1,5
Wieś	4,3	22,4	29,2	38,3	5,0

Źródło: Powszechny Spis Narodowy, Główny Urząd Statystyczny, 2002.

Różnice w postępie kariery edukacyjnej pomiędzy uczniami szkół wiejskich i miejskich są bardzo przejrzyste: zaledwie 25% dzieci z obszarów wiejskich kontynuuje edukację w liceum ogólnokształcącym, które jest najbardziej popularnym typem szkoły w miastach (w miastach uczęszcza do nich ponad 45% uczniów). Z drugiej strony ponad 35% kontynuuje naukę w

² Źródło: Eurostat, LFS (Dane dotyczą populacji w wieku lat 15 i powyżej)

³ włączając ISCED 3C

szkołach zawodowych, które nie kończą się egzaminem maturalnym i z tego względu nie pozwalają na podjęcie edukacji w szkołach wyższych. Rozpoznano, że dzieci z obszarów wiejskich, które chcą kontynuować edukację po szkole podstawowej i uczęszczać do szkół średnich (tych, które znajdują się w miastach), napotykają na poważne przeszkody. W 2002 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu przeznaczyło prawie 74 milionów PLN na stypendia dla tej grupy uczniów.

Ponadto istnieje wyraźna różnica pomiędzy osiągnięciami uczniów pochodzących z obszarów wiejskich i z obszarów miejskich. Różnica ta zwiększa się wraz z postępem kariery edukacyjnej.

Tabela 2-8 Wyniki testu na koniec szkoły podstawowej i egzaminu gimnazjalnego w 2002 roku, według poziomu osiągnięć uczniów na obszarach wiejskich i miejskich (%)

Poziom osiągnięć uczniów		Niski	Wysoki
Szkoła podstawowa	Wieś	25,4%	18,7%
	Miasto	18,9%	24,9%
Gimnazjum	Wieś	26,1%	20,2%
	Miasto	12,7%	33,5%

Źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna, 2002

Szczególnym problemem jest także jakość edukacji na wsi. Nauczyciele w szkołach wiejskich posiadają ogólnie niższe kwalifikacje niż nauczyciele w szkołach miejskich. W dodatku nauczyciele na wsi muszą często sprostać specyficznym pedagogicznym potrzebom jak np. nauczanie klas łączonych. Na wsi występuje deficyt w przygotowaniu nauczycieli w zakresie technologii informacyjnych i znajomości języka angielskiego. Jedynie 30% (45% na obszarach miejskich) ma dostęp do nauczania języka angielskiego, podczas gdy 20% dzieci szkół wiejskich wciąż uczy się języka rosyjskiego.

Wyraźnie widoczne są dysproporcje pomiędzy miastem a wsią pod względem dostępu do edukacji przedszkolnej.

Tabela 2-9 Wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego 1999/2000

Wiek	Miasto	Wieś
3	23	8
4	33	13
5	41	22

Źródło: GUS

We wrześniu 2004 roku uczestnictwo w rocznych zajęciach przygotowawczych do szkół („zerówki”) dla sześciolatków stanie się obowiązkowe. Pomoże to wyeliminować obecną lukę w uczęszczaniu do „klas zerowych” na obszarach wiejskich: jedynie 88,5% sześciolatków uczęszcza do „zerówki”, podczas gdy w miastach 100%. Mniej niż 16% dzieci od 3 do 5 lat jest zapisywanych do przedszkoli, w porównaniu do 50% w miastach. Rozpoczęcie edukacji już we wczesnym dzieciństwie ma swoje znaczenie w wyrównywaniu szans życiowych tych grup społecznych, które mają niekorzystne warunki do kształcenia. Aby zapewnić zmniejszenie bieżącej luki proces ten wymaga poświęcenia szczególnej uwagi.

2.8.1.2 Kształcenie osób dorosłych i kształcenie ustawiczne.

Współczynnik osób odchodzących ze szkół przed ukończeniem nauki (% osób w wieku od 18 do 24 lat nieuczących się) był dosyć niski i wynosił mniej niż 8% w roku 2001 i 2002, w porównaniu z 19% w UE i średnią 13 % dla krajów kandydujących. Mimo to dla osób odchodzących ze szkół przed między 16 a 18 rokiem życia istnieje kilka możliwości kontynuacji edukacji oraz szkolenia w zakresie poprawy umiejętności i wiedzy.

Z przeprowadzonych ostatnio przez OECD międzynarodowych ekspertyz wynika, że w Polsce udział osób dorosłych z niskimi umiejętnościami czytania i pisania wynosi 70% i jest wciąż wysoki w porównaniu z innymi państwami OECD, gdzie utrzymuje się na poziomie od 32% do 45%. W dużej części wynika to z niskiego poziomu wykształcenia rolników oraz osób, których poziom edukacji zakończył się co najwyżej na szkoleniu zasadniczym. Zakładając, że dzieci podążają zazwyczaj drogą wykształcenia rodziców, a Polska ma najwyższy spośród wszystkich krajów OECD procent powielania osiągnięć edukacyjnych z pokolenia na pokolenie, relatywna poprawa poziomu wykształcenia polskiej wsi może być procesem bardzo powolnym.

Ponadto z przedstawionych w raporcie PISA informacji na temat poziomu rozumienia tekstu przez studentów Polska uzyskała średni wynik 479 punktów w porównaniu do 500 punktów średniej OECD. Około 47,9% polskich studentów osiągnęło tylko pierwszy i drugi poziom spośród pięciu.

W Polsce udział osób dorosłych w szkoleniu ustawicznym jest raczej niski (13%) w porównaniu do wielu innych krajów (Wielka Brytania 45%, Irlandia 22%, Portugalia 13%). Pomimo tego całkowity udział osób dorosłych dokształcających się w systemie szkolnym ciągle rośnie i odzwierciedla silne zaplecze edukacyjne polskiego systemu kształcenia. Kształcenie ustawiczne oferowane pracownikom przez przedsiębiorstwa wciąż odgrywa nieznaczną rolę w Polsce. Procent firm współfinansujących szkolenia personelu w Polsce stanowił w 1999 roku 39%, natomiast w UE-15 poziom ten kształtował się między 18% a 96% (dane z roku 1993). Procent pracowników, którym oferowane było szkolenie wynosił 33% w Polsce (1999) w porównaniu z 32%-63% w UE-15 (1999).

2.8.1.3 Specjalne potrzeby edukacyjne

Większość dzieci i młodych osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi ma trudności w dostępie do edukacji. Według danych Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu tylko 15% młodzieży niepełnosprawnej, pomiędzy 15 a 19 rokiem życia, kończy szkołę średnią, podczas gdy 46% z nich uczęszcza do szkół specjalnych. W celu ułatwienia tym uczniom dostępu do edukacji oraz zwiększenia ich szans na zatrudnienie, powinno rozszerzyć się ich udział w głównym nurcie szkolnictwa, zwiększone powinny zostać także środki na wyposażenie szkół specjalnych i integracyjnych.

2.8.2 Nauka i B+R

Udział nakładów na badania i rozwój w PKB wynosił w październiku 2002 roku 0,67% (w 1990 r. wynosił 1% PKB). Wydatki na działalność badawczo-rozwojową w przeliczeniu na jednego mieszkańca są w Polsce niższe niż w krajach Unii Europejskiej. Liczba personelu badawczego wzrosła o ponad 25% od 1990 do 2000 roku i nadal jest utrzymywana poniżej 1% siły roboczej w Polsce. Większość wskaźników związanych z poziomem inwestycji w nakładach na badania naukowe, szczególnie w sektorze prywatnym, jest bardzo niska w porównaniu do średniej w UE, tak jak udział dochodów w dziedzinie technologii w bilansie płatniczym czy liczbie zgłoszeń patentowych. Niski poziom innowacji jest konsekwencją niewystarczającej współpracy pomiędzy sektorem nauki a resztą gospodarki. Odzwierciedla

to także poziom rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, oceniany przez OECD w oparciu o wieloczynnikowy, syntetyczny wskaźnik; dla Polski wynosił on 6 (23 miejsce), a np. dla Węgier 31 punktów (6 miejsce).

Nie ma mechanizmu zachęcającego sektor prywatny do wspierania prac badawczo - rozwojowych. Dodatkowymi trudnościami są niskie nakłady budżetowe na B+R oraz brak jasnych priorytetów badawczych skoordynowanych z potrzebami i możliwościami gospodarki a także brak odpowiedniej infrastruktury badawczej. W konsekwencji, niski poziom współpracy jednostek badawczych z przemysłem prowadzi do osłabienia przyszłego rozwoju państwa.

2.8.3. Podstawy społeczeństwa informacyjnego

Podstawowe wskaźniki rozwoju i dostępności infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w Polsce pokazują, że Polska wypada gorzej nie tylko w porównaniu z państwami UE, które inwestują ok. 1,2 mln euro rocznie w różnego rodzaju przedsięwzięcia wspierające rozwój społeczeństwa informacyjnego, ale również w relacji z państwami kandydującymi. Ma to negatywny wpływ na konkurencyjność polskiej gospodarki. W porównaniu z UE liczba podstawowych usług publicznych dostępnych przez Internet jest mniejsza o połowę (w kwietniu 2002 roku wynosiła mniej niż 19%, podczas kiedy w UE ponad 45%). Nasylenie siecią telefoniczną jest niezadowalające: 34,7 na 100 mieszkańców (2002 rok) – nasylenie to szczególnie niskie jest na obszarach wiejskich, włączając telefonię stacjonarną, telefonia komórkowa: 35 na 100 (w UE 75 na 100) – w ciągu 6 miesięcy roku 2002 nastąpił wzrost o 8%. Na podstawie innych wskaźników Polska także wypada słabo w dążeniu do tworzenia społeczeństwa informacyjnego. Procent gospodarstw domowych z dostępem do sieci internetowej w styczniu 2002 wynosił 12% (45% w Unii), dostęp do Internetu jest nadal bardzo drogi – koszt dostępu do sieci w 20 – godzinnym okresie poza szczytem w 2003 roku był wyższy niż maksymalne koszty w krajach UE. Szczególnie dotkliwą barierą dla gospodarki jest nieprzystosowanie administracji centralnej i samorządowej do wymogów społeczeństwa informacyjnego oraz rozwoju publicznych usług internetowych. Powołanie z dniem 1 listopada 2002 roku Ministra Nauki i Informatyzacji jest ważnym krokiem w kierunku przełamania tej bariery.

2.9 Infrastruktura transportowa

Sprawnie funkcjonująca infrastruktura transportowa jest niezwykle istotna z punktu widzenia wydajnej i efektywnej kosztowo mobilności, zrównoważonego rozwoju regionalnego, konkurencyjności oraz harmonijnego rozwoju nie zagrażającemu środowisku naturalnemu. Głównym celem Polski w promowaniu wzrostu gospodarczego, jest wysokiej jakości stan infrastruktury transportowej.

2.9.1 Stan sieci transportowej

Stan infrastruktury transportowej w Polsce jest zły. Niezadowalający jest stan techniczny dróg, które charakteryzują się niskim stopniem bezpieczeństwa oraz niedostosowaniem do natężenia ruchu komunikacyjnego. Infrastruktura kolejowa nie stanowi konkurencyjnej oferty nawet w stosunku do zdegradowanego technicznie systemu drogowego oraz wykazuje duże potrzeby w zakresie jej modernizacji. Głównym powodem najważniejszych problemów w tym sektorze są niskie nakłady inwestycyjne od dłuższego czasu. W rozwiniętych krajach OECD udział inwestycji przeznaczonych na transport wynosi 1 – 2% PKB, podczas gdy Polska, w latach dziewięćdziesiątych nie przekraczała 0,5-0,7% pomimo olbrzymich zaległości i ewidentnej potrzeby wzrostu tego poziomu (przynajmniej przez pewien okres) powyżej poziomu rejestrowanego przez bardziej rozwinięte gospodarki.

Szczegółowe analizy polskiego sektora transportowego ujawniają dużą ilość braków, m.in.:

- Zmiany w strukturze sektorowej transportu prowadzą do nieuchronnego wzrostu połączeń transportowych;
- Tendencja do nadużywania transportu lądowego w międzynarodowych transakcjach, z równoczesnym spadkiem użytkowania dróg morskich i stagnacja w transporcie powietrznym;
- Ograniczona liczba nowoczesnych technologii transportowych, szczególnie w obszarze transportu multimodalnego i technik zarządzania ruchem ulicznym.

W latach dziewięćdziesiątych w Polsce nastąpiły znaczące zmiany, których kraje członkowskie UE – 15 zdążyły już doświadczyć, w strukturze sektora transportowego, prowadzące do dominacji transportu drogowego i użytkowania samochodów osobowych. Pośród innych czynników odpowiedzialnych za wzrost przewagi konkurencyjnej transportu drogowego można wymienić szeroki dostęp do publicznej infrastruktury drogowej wspierany przez budżet państwa. Koszty ponoszone na infrastrukturę przez przewoźników szacowane są na 5 do 10% ich całkowitych kosztów.

Przewozy transportem drogowym wzrosły głównie poprzez przejmowanie masy ładunków przewozów kolejowych (we wspomnianym okresie transport drogowy wzrósł do 34,1 bilionów tonokilometrów podczas kiedy przewozy transportem kolejowym spadły do 35,6 bilionów tonokilometrów), natomiast transport publiczny (autobusy i kolej) utracił prawie połowę pasażerów na korzyść samochodów osobowych.

W tym samym czasie rozbudowa sieci drogowej nie była wystarczająca względem wzrostu transportu drogowego. Natężenie ruchu drogowego wzrosło odpowiednio od 184 tys. tkm i 525 pasażerów/km do 300 tys. tkm i 760 tys. pasażerów/km, kiedy gęstość sieci kolejowej obniżyła się z powodu zamknięcia ponad 5100 km linii (średnie natężenie ruchu kolejowego spadło z 3185 tys. tkm i 1921 tys. pasażerokilometrów do 2269 tys. tkm i 1064 tys. pkm – np. do ok. 8-12 pociągów towarowych i 9-11 pasażerskich na dzień na km sieci kolejowej).

Duże natężenie ruchu na polskich drogach w końcu lat dziewięćdziesiątych doprowadziło do powstawania „wąskich gardeł”, zwiększając w ten sposób czas transportu, pogarszając jego efektywność oraz podnosząc zewnętrzne koszty transportu drogowego na środowisko. Również zmniejszony udział transportu kolejowego zwiększył poszczególne koszty jednostkowe tym samym pogarszając kondycję finansową Polskich Kolei Państwowych (PKP).

Sytuacja ta ma istotne znaczenie w kosztach społeczno-ekonomicznych Polski. Dla przykładu oszacowano, że koszty wypadków drogowych powodują każdego roku stratę ok. 2% PKB w zniszczeniach materialnych, kosztach medycznych i utraconej produktywności.

2.9.2 Wpływ ekonomiczny

Pomimo tych tendencji polski transport drogowy pozostał względnie konkurencyjny do przewoźników państw UE-15. Nie wynika to z powodu jakości polskiej infrastruktury drogowej, lecz z powodu niższych kosztów pracy: w 2001 roku jedna roboczo-godzina w Polsce kosztowała 4 euro, kiedy w Niemczech było to 29 euro. Pomimo niższych kosztów pracy i dzięki niższej produktywności, polski sektor transportu spadł znacząco: aż tak nisko, że wynosił 17 tysięcy euro na pracownika względem ponad 100 tysięcy euro w większości 15 państw członkowskich UE.

Jakość polskich dróg stanowi znaczącą barierę dla poprawy produktywności w polskim transporcie drogowym. Aktualna przewaga kosztowa ze strony polskich przewoźników względem 15 unijnych konkurentów będzie szybko spadać, jeśli bieżąca gęstość sieci

transportowej nie zmieni się lub jeśli ulegnie pogorszeniu. Chociaż w okresie 1990 - 2000 natężenie ruchu drogowego w UE-15 wzrosło z 253 tysięcy do 353 tysięcy km (o 40%), w Polsce natężenie to wzrosło z 185 tysięcy do 293 tysięcy km (o 59%), mimo faktu, że stopień naprawy polskich dróg znacznie się pogorszył. W Polsce autostrady i drogi szybkiego ruchu stanowią marginalny odsetek sieci transportowej (w 2001 tylko 0,22% całości, kiedy w UE-15 wynosił on 1,58%).

Obecna sieć kolejowa w Polsce, w jej aktualnym stanie naprawy, nie jest atrakcyjną alternatywą ani dla przewozów transportem drogowym ani też dla transportu osobowego czy transportu zbiorowego. Mogłoby się to stać alternatywą gdyby sieć została ulepszona wraz z jej parametrami operacyjnymi (w transporcie pasażerskim szybkość ponad 160 km/h a w towarowym - ponad 120 km/h) i jeśli zostałyby wprowadzony przestrzennie większy dostęp do sieci. Jednakże niemożliwym jest ulepszenie kondycji sieci w obydwu wspomnianych wyżej obszarach.

Pomimo zmniejszenia się wolumenu transportu kolejowego w Polsce w okresie 1990 - 2001, przewozy pasażerskie między dużymi aglomeracjami utrzymują się na wysokim poziomie, tym samym tworząc okazję do bardziej efektywnych działań mających na celu modernizację linii kolejowych .

Wzrost ruchu transportowego w ciągu ostatnich 10 lat zbiegł się z wysokimi kosztami społeczno-ekonomicznymi i kosztami środowiskowymi, ze znaczącym wzrostem udziału transportu drogowego na rynku transportowym. W centrach miejskich wzrost ruch drogowego spowodował powstawanie zatorów, podczas gdy miejski transport publiczny nie posiada wystarczającej pojemności i używa przeważnie zużytego taboru.

2.9.3 Odpowiedź na zmiany gospodarcze

Dalszą negatywną tendencją w modalnej równowadze sektora polskiego transportu jest zmniejszona rola transportu morskiego we wspieraniu polskiego handlu zagranicznego i transakcji tranzytowych. Z jednej strony jest to spowodowane zmianami w kierunkach geograficznych przepływów handlowych (wzrost handlu z Unią-15, szczególnie z Niemcami), a z drugiej strony, słabą konkurencją lądowych i morskich szlaków transportowych w Polsce. Poziom konkurencyjności tych szlaków jest funkcją średnich kosztów do czasu transportu jednej tony towaru od punktu załadunku do punktu dostawy („door-to-door”), np. od importera do eksportera. Koszty jednostkowe i czas działań w transporcie morskim są porównywalne, w przypadku Polski i jej odpowiedników w UE-15, kiedy Polska traci na rozwlekłych opóźnieniach związanych z wieloma portowymi i śródlądowymi operacjami i procedurami oraz ich relatywnie wysokimi kosztami.

W okresie od 1995 do 2001 roku Polska wymiana towarowa transportem drogowym przez granice lądowe wzrosła do 13,5 mln ton (średnio o 9,4% na rok), kiedy śródlądowy transport kolejowy spadł do 7,6 mln ton, wraz z transportem morskim - spadek ten wynosi 3,4 mln ton. Wynika z tego że nowe potrzeby transportu drogowego wynoszą ok. 2,5 mln ton towarów, podczas kiedy 11 mln ton zostało przesuniętych z innych rodzajów transportu na drogowy.

Wzrastający udział żeglugi morskiej w polskim handlu zagranicznym będzie możliwy tylko wtedy, gdy powstaną nowe potrzeby przy korzystaniu z nowoczesnych szlaków morsko-lądowych, a szczególnie przy użyciu multimodalnych technik transportowych w celu przyspieszenia dostawy typu „door-to-door”. Z drugiej strony przewożenie ładunków bezpośrednio drogami poprzez granice śródlądowe będzie dużo trudniejszy. Przewoźnicy drogowi nie będą zainteresowani taką zmianą, generując wyższy przychód (30-50% na pojazd/km) w transporcie międzynarodowym niż w miejscowym, który wpływa na działalność portów morskich. Z momentem wejścia Polski do UE w 2004 i zniesienia

obowiązku uzyskania międzynarodowej licencji tranzytowej, przewozy drogowe dla śródlądowego rynku transportowego będą nawet bardziej atrakcyjną perspektywą niż dzisiaj.

Obecne warunki dostępu infrastruktury portowej od strony morza tworzy możliwość obsługi statków na poziomie ok. 6,5 godziny na 1000 ton. Modernizacja infrastruktury w latach 2004 - 2006 ułatwiłaby tę operację i zredukowała wskaźnik czasu obsługi do 6 godzin na 1000 ton.

Dostęp lądowy do portów jest jednakowo ważny, ponieważ może zredukować on czas potrzebny do działań pomocniczych do niewiele ponad 10 godzin - wysokie pojemności parametrów linii kolejowych (sprostanie wymaganiom logistycznym), autostrad i dróg szybkiego ruchu są konieczne aby to uprościć.

2.9.4 Transport multimodalny

Ostatnim niezadowolającym elementem polskiego sektora transportu jest fakt, że sektor ten nie nadąża za międzynarodowym rozwojem transportu multimodalnego. Przewaga konkurencyjna systemu transportowego któregośkolwiek kraju, na arenie międzynarodowej, jest dzisiaj definiowana jako korzystanie z najbardziej zaawansowanych najnowocześniejszych technik i technologii integrujących różne gałęzie tego sektora i oferujących obsługę klientów w „jednym okienku” („one-window”) oraz pojedynczą opłatę za całą operację „door-to-door”. Eksport jest utrudniany przez system transportowy, który używa ograniczonej liczby kontenerów, jak również ograniczonej liczby intermodalnych terminali, gdzie sieć kolejowa nie jest dostosowana do wspierania ruchu, pociągi o podwyższonej skrajni, procesy transportowe nie są optymalizowane ani kontrolowane przez techniki telematyczne i satelitarne. W związku z nieobecnością tychże udogodnień i wyposażenia, czas dostawy wydłuża się, a jej solidność zostaje zredukowana a to wszystko zagraża warunkom transportowanych towarów i jakości transportu.

W Polsce transport intermodalny ogranicza się do użycia klasycznych technik łączenia transportu używając standardowych kontenerów. Nawet ta klasyczna technologia nie rozwija się tak, jakby tego oczekiwano. Obrazuje to niski udział transportu kontenerowego w całkowitym transporcie towarowym, odzwierciedlając ogromną rozbieżność między Polską i 15 państwami członkowskimi UE. Z powodu braku kompletnych i porównywalnych danych, trudno jest porównać udział transportu kombinowanego w Polsce i krajach UE-15. W każdym razie dane pokazują, że udział ten jest w Polsce znacząco niższy niż w krajach UE-15, pomimo faktu, że transport kombinowany został polepszony i wzrósł dwukrotnie w latach 1995 - 2001. Dynamika zmian w latach 2004 – 2006 musi być przyspieszona. Aby osiągnąć ten cel konieczne jest inwestowanie w dostosowanie linii kolejowych do stosowania transportu łączonego, budowanie dodatkowych składów kontenerów i centrów logistycznych. Rozwojowi transportu łączonego po wejściu Polski do struktur UE towarzyszyć będą przyspieszone zmiany w strukturze produkcji i wymiany dóbr przemysłowych. Stąd udział wysoko przetworzonych produktów będzie wzrastał np. produkty niezbędne do transportu kontenerowego. Zgodnie z różnymi oszacowaniami, po roku 2015 wolumen produktów transportowanych w kontenerach prawdopodobnie wzrośnie 5-7 razy (i osiągnie 12-15 mln ton na rok). Obecny stan infrastruktury transportu pociąga za sobą wysokie koszty dla polskiej gospodarki. Powoduje to spadek siły konkurencyjności Polski, opóźnia wzrost i tworzenie nowych miejsc pracy. Poprawa infrastruktury transportu jest pilnym i niezbędnym elementem podstaw wsparcia wspólnoty.

2.10 Środowisko naturalne

W ostatniej dekadzie Polska dokonała znaczącego postępu w dziedzinie ochrony środowiska. Jednym z najważniejszych celów było oddzielenie kwestii oddziaływania na środowisko naturalne od kwestii wzrostu gospodarczego. Od początku 1992 roku poprawa stanu

środowiska naturalnego następowała przy jednocześnie utrzymującej się wysokiej stopie wzrostu gospodarczego.

Jakość powietrza atmosferycznego w Polsce (z wyjątkiem niektórych aglomeracji miejskich, w których dopuszczalne normy stężeń niektórych zanieczyszczeń np. pyłów, ozonu, tlenku węgla i tlenków azotu są przekroczone) jest stosunkowo dobra. Zanotowano równomierny spadek emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Obserwuje się spadek emisji pochodzących z sektora przemysłu, jednak coraz większego znaczenia nabierają zanieczyszczenia z sektora komunalnego z tzw. "niskiej emisji". W latach 1990-99 emisja głównych zanieczyszczeń powietrza została znacznie zredukowana. Obniżenie emisji cząstek zawieszonych wyniosło około 58%, emisja związków siarki i związków azotu spadła odpowiednio o 46% i 25%. Niemniej jednak poziom emisji zanieczyszczeń (w przeliczeniu na jednostkę PKB) jest wciąż jednym z najwyższych w Europie.

Polska zalicza się do krajów o bardzo ubogich naturalnych zasobach wodnych. Wynoszą one, w przeliczeniu na jednego mieszkańca, jedynie około 40% średniej europejskiej. Należy podkreślić ogromne znaczenie osiągniętego wyraźnego oddzielenia poboru wody od wzrostu PKB. Wydajność zbiorników retencyjnych nie przekracza 6% wypełnienia rocznie. W latach 90-tych znacznie zmniejszył się pobór wody, głównie w wyniku procesów restrukturyzacji produkcji przemysłowej, jak również zmniejszenia zużycia wody do celów komunalnych.

Od czasu wielkiej powodzi w 1997 roku, zintensyfikowano działania związane z ochroną przeciwpowodziową. By zapewnić konieczną ochronę przeciwpowodziową górnego dorzecza Odry i Wisły (dwóch największych rzek Polski) niezbędne jest wybudowanie dodatkowych zbiorników retencyjnych.

Głównym źródłem zanieczyszczenia wód są nieoczyszczone lub niewystarczająco oczyszczone ścieki komunalne i przemysłowe oraz spływy obszarowe z terenów wiejskich. Ilość ścieków komunalnych i przemysłowych, odprowadzanych do wód powierzchniowych zmniejszyła się w ostatnim czasie. Zmniejszenie ilości ścieków wymagających oczyszczenia z gospodarstw domowych i przemysłu jest następstwem racjonalizacji zużycia wody, związanej z wprowadzeniem opłat, a spadek ilości nieoczyszczonych ścieków to skutek znaczących inwestycji w budowę oczyszczalni ścieków (w okresie 1989-2000 wybudowano około 7 tys. nowych oczyszczalni ścieków).

Ponad 90% wszystkich wytwarzanych w Polsce odpadów pochodzi ze źródeł przemysłowych. Ilość wytwarzanych odpadów pochodzenia miejskiego wzrasta w tempie 1% na rok, i w 2000 roku osiągnęła poziom około 300 kg/mieszkańca rocznie. Wskaźnik odzysku odpadów miejskich pozostaje nadal poniżej 5%, a ich większość jest wciąż składowana. Systemy selektywnej zbiórki odpadów, wraz z unieszkodliwianiem, w tym spalaniem, są stosowane w odniesieniu do niewielkiej części wytwarzanych odpadów. Jednakże wzrost kosztów opłat za wywóz odpadów zapewnia, że działalność służb sanitarnych stała się dochodowa na większości terenów zurbanizowanych, czy też potrzebuje jedynie minimalnego wsparcia ze środków publicznych

Udział gleb zdegradowanych kształtuje się poniżej 3% całości. Zanieczyszczenia gleb oraz degradacja gruntów są istotnym problemem do rozwiązania, szczególnie na obszarze Tarnobrzeskiego Okręgu Siarkowego (wydobycie złóż siarki metodą zarówno odkrywkową jak i podziemną).

Przemysł nadal stanowi jedno z głównych źródeł zanieczyszczeń i presji na środowisko naturalne. Od 1991 roku w przemyśle obserwuje się stały wzrost nakładów inwestycyjnych (za wyjątkiem niewielkiego spadku po 1998) oraz PKB. Nowe rozwiązania prawne nakładają na najważniejsze źródła zanieczyszczeń obowiązek stosowania koncepcji Najlepszych

Dostępnych Technik, a także zintegrowanego podejścia do ograniczania zanieczyszczeń. Wymagania takie najprawdopodobniej przyniosą dalszą poprawę w zakresie oddziaływania przemysłu na środowisko.

Środowisko naturalne w Polsce jest stosunkowo mało przekształcone. W kraju zachowały się rzadkie gatunki roślin i gatunków zwierząt, które są często zagrożone w całej Europie, jak również duża liczba ekosystemów o wysokiej jakości przyrodniczej i krajobrazowej oraz wysoki poziom różnorodności biologicznej. Obszary chronione o różnych statusach zajmują ok. jednej czwartej terytorium.

Ze względu na zachowaną różnorodność biologiczną Polska uczestniczy w wielu międzynarodowych programach. Kraj został podzielony na naturalne strefy połączone systemem korytarzy ekologicznych znanym jako ECONET. Trwają także prace nad wyznaczeniem (zgodnie z Dyrektywami UE) sieci obszarów chronionych NATURA 2000.

Poprawa stanu środowiska naturalnego, aczkolwiek jeszcze nie w pełni satysfakcjonująca, jest ważnym czynnikiem poprawy konkurencyjności terytorium Polski zarówno pod kątem jakości życia jak i inwestowania kapitału.

2.11 Polityka Strukturalna w Polsce w latach 1990-2003 (wliczając fundusze przedakcesyjne)

Od początku lat dziewięćdziesiątych, kiedy to Wspólnota Europejska i Polska weszły na drogę politycznych uzgodnień (1991), przekształcenia gospodarcze w Polsce zyskały bezpośrednią pomoc finansową i techniczną ze strony Unii Europejskiej, głównie ze środków programu Phare stopniowo zorientowany w kierunku pomocy Polsce w procesie zbliżania prawnego i administracyjnego systemu pozwalającego przyłączyć się w przyszłości do Unii Europejskiej.

W sferze polityki rozwoju regionalnego, obok programów współpracy przygranicznej Phare CROSSBORDER do najważniejszych programów wspierających rozwój regionalny należały: program inicjatyw lokalnych Phare - STRUDER, Phare - RAPID i Phare - STRUDER II oraz program Phare - INRED Rozwój Regionalny, częściowo program restrukturyzacji górnictwa i hutnictwa, część inwestycyjna programu Phare TOURIN III oraz program odbudowy po powodzi z 1997 r. „Phare Odbudowa”. Istotne znaczenie miały programy wzmocnienia instytucjonalnego poprzez budowę kadr i struktur administracji do absorpcji Funduszy Strukturalnych – specjalny program przygotowawczy do Funduszy Strukturalnych (Phare SPP – 1998 r.). Program SPP udzielił wsparcia dla kształtowania podstaw programowych polityki spójności w Polsce.

Wynikiem realizacji programów Phare są:

- Poprawa wyposażenia infrastrukturalnego miast i wsi (infrastruktura drogowa, oczyszczalnie ścieków, systemów kanalizacji sanitarnej), w szczególności w województwach graniczących z Niemcami oraz województwach Polski południowo-wschodniej;
- Poprawa infrastruktury przejść granicznych;
- Poprawa infrastruktury kolejowej (linia magistralna E20) oraz drogowej o znaczeniu europejskim i krajowym (autostrada A4 Wrocław – Opole, obwodnica Poznania);
- Pomoc inwestycyjna, szkoleniowa i doradcza dla małych i średnich firm w kilku restrukturyzowanych regionach kraju np. Łódź, Katowice (programy STRUDER,

RAPID, STRUDER II, program rozwoju regionalnego oraz ogólnopolskie programy wsparcia dla przedsiębiorstw – STEP, STEP II, EXPROM);

- Pomoc w likwidacji skutków powodzi w 1997 r. dla poszkodowanych terenów Polski południowej i południowo-zachodniej (Program Phare Odbudowa);
- Pomoc programu Phare w związku z programem restrukturyzacji górnictwa na Górnym Śląsku. UE przeznaczyła w ramach funduszu Phare na lata 1998 i 1999 kwotę 61 mln euro na wsparcie dwóch rządowych programów restrukturyzacyjnych - górnictwa węgla kamiennego (41,597 mln euro) oraz hutnictwa żelaza i stali (19,394 mln euro). Środki te pozwoliły na uruchomienie dwóch programów: INICJATYWA oraz INICJATYWA II, polegających na łagodzeniu społecznych i regionalnych skutków wynikających z redukcji zatrudnienia w obu sektorach.

2.11.1 Kierunki i efekty pomocy strukturalnej w latach 2000-2003

Począwszy od 2000 r. zmienione zostały priorytety programu Phare i ich dostosowanie do wymagań związanych z akcesją. Począwszy od 2000 r. wprowadzone zostały dwa nowe programy pomocy dla Polski będące kolejnymi instrumentami promującymi przygotowanie do członkostwa, tj. ISPA i SAPARD.

2.11.2 Program PHARE

W programie Phare wyodrębnione zostały trzy elementy:

- Rozwój instytucjonalny, w ramach którego możliwe jest finansowanie przedsięwzięć w zakresie budowy instytucji oraz wzmocnienia administracyjnego i kadrowego, umiejętności programowania, monitorowania i kontroli finansowej (30% alokacji finansowej);
- Inwestycje w zakresie osiągania standardów unijnych w dziedzinach wspieranych w ramach programów rozwoju instytucjonalnego oraz pokrycie części składki na uczestnictwo w programach wspólnotowych;
- Inwestycje na rzecz spójności społeczno-gospodarczej ukierunkowane na zmniejszenie opóźnień i nierówności w poziomie rozwoju regionów poprzez promowanie aktywności gospodarczej, rozwiązywanie problemów społecznych oraz związanych ze sprawami zatrudnienia, a także rozwój infrastruktury warunkującej prowadzenie działalności gospodarczej.

Wśród działań służących realizacji polityki spójności społecznej i gospodarczej w okresie przedakcesyjnym oraz przygotowujących do przyszłej realizacji tej polityki w ramach Funduszy Strukturalnych funkcjonują:

- ❖ Program spójności społeczno-gospodarczej Phare - w ramach programu Phare 2000 projekty są wdrażane w obrębie 5 województw (130 mln euro), w ramach Phare 2001 w ośmiu województwach na sumę 170 mln euro, w przypadku programu Phare 2002 jest to 11 województw i kwota opiewa na 171,41 mln euro, a projekty w ramach programu Phare 2003 będą wdrażane w 16 województwach (łączna kwota to 169,53 mln euro).

Większość projektów współfinansowanych z zasobów programu spójności społeczno-gospodarczej Phare dotyczy przedsięwzięć mających związek z infrastrukturą w

obszarze transportu drogowego jak również przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska, jednak są tu także szczególne komponenty nakierowane na:

- Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw – wsparcie było nakierowane na pomoc małym i średnim przedsiębiorstwom w przygotowaniu do funkcjonowania w otoczeniu silniejszej konkurencyjności na Wspólnym Rynku i skupiło się na współfinansowaniu inwestycji o małej skali, doradztwie i usługach szkoleniowych i dostępie do systemów zapewnienia jakości (193 mln euro w edycjach Phare 2000 i 2001)
- Rozwój zasobów ludzkich – przeznaczone wsparcie zostało nakierowane na pomoc bezrobotnym i innym osobom mającym problemy na rynku pracy, promocji przedsiębiorczości, szkolenia dla pracowników małych i średnich przedsiębiorstw (56 mln euro w edycji programu Phare 2000 i 2001)
- ❖ Program współpracy przygranicznej Phare Cross-border (Phare CBC) – w ramach tego programu wsparcie jest skierowane na przygraniczne działania służące poprawie i rozwojowi infrastruktury (głównie transportu drogowego), ochronie środowiska, w celu promowania rozwoju turystyki, rozwojowi przedsiębiorczości i otoczenia biznesowego. Program Phare CBC zawiera również Fundusz Małych Projektów nakierowany głównie na współfinansowanie tzw. people-to-people actions. Program Phare CBC jest wdrażany w polskich rejonach graniczących z Niemcami (44 mln euro każdego roku), Republiką Czeską (5 mln euro), Słowacją (4 mln euro) oraz Regionem Morza Bałtyckiego (3 mln euro).
- ❖ Programy rozwoju instytucjonalnego (Phare Institution Building) - wzmacniające zdolności administracyjne na poziomie centralnym i regionalnym do korzystania z Funduszy Strukturalnych. Programy te mają na celu wzmocnienie administracji centralnej i regionalnej oraz jej przygotowanie do działania w nowych warunkach Prawa Wspólnotowego. Wśród dziedzin objętych wsparciem znalazło się przygotowanie struktur administracji rządowej i samorządowej do uczestnictwa w polityce strukturalnej UE. Głównym narzędziem wdrażania projektów rozwoju instytucjonalnego jest tzw. współpraca bliźniacza (twinning). W ramach edycji Phare 2000 i 2001 zaplanowano działania służące monitorowaniu i kontroli finansowej funduszy pochodzących z Unii Europejskiej zarówno na poziomie regionalnym jak i centralnym, przygotowaniom do koordynacji Podstaw Wsparcia Wspólnoty oraz do programowania i zarządzania EFS oraz EFRR. Wsparcie z Phare 2002 i 2003 (część instytucjonalna) ukierunkowane będzie na przygotowanie przyszłych Instytucji Zarządzających dla poszczególnych programów operacyjnych. Wsparcie zostanie także udzielone instytucji płatniczej oraz na wzmocnienie zdolności do koordynacji i zarządzania Podstawami Wsparcia Wspólnoty i Funduszem Spójności.

2.11.3. Program ISPA (przedakcesyjny instrument polityki strukturalnej)

ISPA zapewnia wsparcie inwestycji w dziedzinie środowiska, szczególnie w następujących zakresach: zaopatrzenie w wodę pitną, oczyszczanie ścieków, zarządzanie odpadami i zanieczyszczenie powietrza. W dziedzinie transportu wkład ISPA jest skoncentrowany na rozbudowie transeuropejskiej sieci transportowej TEN (sieci drogowej i kolejowej). Główne cele ISPA będą w dużym stopniu kontynuowane w ramach Funduszu Spójności. Działania współfinansowane przez ISPA, głównie te skierowane na sektor transportowy, są wspierane przez Europejski Bank Inwestycyjny.

W latach 2000-2002 zobowiązania w stosunku do Polski przekroczyły 1400mln Euro. W sumie w ramach ISPA wspierane było w Polsce ponad 70 projektów. W sektorze ochrony środowiska były to 23 projekty rozbudowy systemów zaopatrzenia w wodę i gospodarowania ściekami, 3 dotyczyły poprawy jakości wody i zaopatrzenia w wodę pitną, a 6 dotyczyło gospodarki ściekami. W sektorze transportowym 10 projektów wspierało infrastrukturę drogową i 10 kolejową. Działania te, zgodnie z głównymi celami, dotyczyły infrastruktury transportowej na wybranych drogach i liniach kolejowych o szczególnym znaczeniu, usytuowanych w czterech pan-europejskich korytarzach przechodzących przez Polskę.

Wszystkie projekty ISPA będą kontynuowane jako działania Funduszu Spójności po 2003 roku. Niektóre z projektów w dziedzinie ochrony środowiska będą w fazie dostosowawczej finansowane z Funduszu Spójności. ISPA finansuje kilka działań technicznej pomocy wspierających przygotowanie Funduszu Spójności w obu sektorach.

2.11.4 Program SAPARD

Głównymi celami w ramach SAPARD są działania mające na celu poprawę efektywności rynkowej, jakości i standardów zdrowotnych oraz dostarczenie środków do ochrony i tworzenia nowych miejsc pracy na terenach wiejskich. SAPARD jest także narzędziem do wdrożenia *acquis communautaire* związanych ze Wspólną Polityką Rolną, szczególnie w kwestii wykorzystania Funduszy Strukturalnych po akcesji oraz właściwego usytuowania w strukturze administracyjnej centrów decyzyjnych i efektywnego zarządzania zgodnie z procedurami Unii Europejskiej ("budowa instytucji").

Aby to osiągnąć i przygotować sektor rolniczy oraz ludność wiejską na wyzwania jakie niesie ze sobą akcesja, wyznaczono następujące cele strategiczne:

- Poprawa konkurencyjności polskiego rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, zarówno na rynku krajowym jak i rynku międzynarodowym;
- dostosowanie sektora rolno-spożywczego do wymagań jednolitego Rynku w zakresie wymagań sanitarnych, higienicznych oraz jakościowych;
- Wsparcie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, poprzez rozwój infrastruktury technicznej oraz stworzenie warunków do podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej na wsi.

Cele te miały być osiągnięte poprzez siedem działań dotyczących:

- Poprawy przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych;
- Inwestycji w gospodarstwach rolnych;
- Rozwoju i poprawy infrastruktury obszarów wiejskich;
- Różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich;
- Programów rolno-środowiskowych i zalesiania (projekty pilotażowe);
- Szkoleń zawodowych;
- Pomocy technicznej.

Wdrożenie pięciu z siedmiu działań, odpowiadających 87% dostępnej kwoty była rozpoczęta na podstawie decyzji Komisji Europejskiej z 2 lipca 2002 o przyznaniu Polsce prawa korzystania z funduszy SAPARD.

Do 31 grudnia 2002 wpłynęło 215 wniosków w zakresie Działania 1 „Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych”, oraz 413 w ramach Działania 2 „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”. W ramach Działania 3 „Rozwój i poprawa infrastruktury

obszarów wiejskich”, gdzie beneficjentami mogły być gminy, związki międzygminne oraz powiaty, wpłynęło 2,032 wniosków.

Dla lepszego wykorzystania programu dokonano zmian, głównie w celu poprawy absorpcji środków przez rolników. Pod koniec września 2003, do Agencji SAPARD wpłynęło ponad 10000 wniosków, a ponad 5000 zostało zarejestrowanych, z tego 2278 w zakresie Działania 2. Podjęto również decyzję o innych zmianach w programie dla Działania 1, które ma strategiczne znaczenie w porównaniu do koniecznych dostosowań do wymagań WE.

Cele polityki narodowej dotyczące terenów wiejskich i rolnictwa przedstawione w podstawowym dokumencie jakim jest Spójna Polityka Strukturalna dla Obszarów Wiejskich i Rozwoju Rolnictwa oraz realizowane w ramach SAPARD i innych programów, będą kontynuowane po przystąpieniu Polski do UE między innymi w ramach SPO *Restrukturyzacja i modernizacja sektora rolno-spożywczego i rozwój obszarów wiejskich*, który jest wspierany przez Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej.

2.12 Identyfikacja głównych problemów rozwojowych – analiza SWOT

MOCNE STRONY

Sytuacja makroekonomiczna, innowacyjność i inne ramowe uwarunkowania

- Osiągnięcie równowagi makroekonomicznej w warunkach głębokiej transformacji polskiej gospodarki
- Inflacja ustabilizowana na niskim poziomie
- Relatywnie duże rezerwy walutowe
- Znaczący napływ kapitału zagranicznego
- Dobrze rozwinięty system usług finansowych
- Dominacja sektora prywatnego generującego około 75% PKB
- Silny wzrost wydajności
- Dostosowania prawa gospodarczego do standardów UE
- Postępująca decentralizacja zarządzania państwem i systemu finansów publicznych
- Rozwój potencjału naukowego i badawczego w instytucjach publicznych

Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne

- Korzystna struktura demograficzna – duży udział populacji młodych osób posiadających poprawiające się kwalifikacje zawodowe
- Zaangażowanie partnerów społecznych w proces zatrudnienia i rozwój polityki społecznej
- Zakończenie pierwszej fazy reform edukacyjnych i szkoleniowych; zobowiązanie finalizacji reform przed 2007, co przyczyni się do uzyskania przez siłę roboczą wyższych umiejętności podstawowych i elastyczności umożliwiającej adaptację do strukturalnych zmian w gospodarce
- Wzrost liczby instytucji szkolnictwa wyższego i czterokrotny wzrost liczby studentów, jak również wzrost wskaźnika uczestnictwa w edukacji sześcioletniej

Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko

- Policentryczna struktura przestrzenna osadnictwa i relatywnie małe różnice regionalne
- Dobrze rozwinięta sieć kolejowa z relatywnie zrównoważonym rozprawdzeniem po kraju
- Istnienie kilku większych aglomeracji miejskich
- Kilka regionów o dużym potencjale turystycznym pod względem zasobów naturalnych i dziedzictwa kulturowego
- W porównaniu z większością krajów członkowskich UE stosunkowo mało przekształcone środowisko naturalne

Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo

- Obfite zasoby ziemi
- Niskie koszty pracy
- Korzystna struktura wiekowa rolników w porównaniu z krajami UE
- Dobrze zachowana bioróżnorodność, atrakcyjny rolniczy krajobraz i walory naturalne
- Niski poziom chemizacji produkcji rolnej
- Korzystne warunki rozwoju dla rolnictwa ekologicznego

SŁABE STRONY

Sytuacja makroekonomiczna, struktura gospodarcza, innowacyjność i inne ramowe uwarunkowania

- Relatywnie niski poziom PKB na osobę (39% średniej UE)
- Spadek wzrostu i dynamiki inwestycji w ostatnich latach
- Wciąż wysoki udział państwa w gospodarce, skoncentrowany na nieefektywnych, dużych przedsiębiorstwach
- Poziom pomocy publicznej w stosunku do nieefektywnych przedsiębiorstw powyżej średniej
- Niski udział administracji, sądownictwa i policji w rozwoju ekonomicznym w porównaniu z krajami UE
- Zbyt szybko zmieniający się system prawny i związane z tym niespójności, włączając system podatkowy
- Wysoki deficyt budżetu państwa
- Ograniczone oddziaływanie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w porównaniu do innych krajów akcesyjnych
- Niewystarczający transfer wiedzy z przedsiębiorstw zaawansowanych technologicznie do lokalnych producentów
- Niski wskaźnik innowacyjności w przemyśle
- Słabe powiązania sfery B+R z przemysłem

- Zapóźnienie w tworzeniu społeczeństwa informacyjnego

Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne

- Niewystarczający poziom oraz wadliwa struktura kwalifikacji zawodowych
- Niski poziom wykształcenia i niski poziom uczestnictwa w kształceniu ustawicznym i szkoleniu ustawicznym, w szczególności na obszarach wiejskich
- Wysokie koszty pracy
- Ujemny wzrost zatrudnienia
- Wysokie bezrobocie strukturalne (18%)
- Problemy rynku pracy: wysoki poziom i przestrzenna koncentracja bezrobocia, wyższe bezrobocie wśród kobiet, wysokie bezrobocie młodzieży, długookresowe bezrobocie skutkujące wyłączeniem znaczących grup ludności z życia społecznego i ekonomicznego
- Niski i wciąż spadający udział w rynku pracy, bezrobocie ukryte szczególnie na obszarach wiejskich
- Niska jakość służby zdrowia szczególnie na obszarach wiejskich i w małych miastach
- Zróżnicowanie w dostępności do usług diagnostycznych w regionach
- Niewystarczająca jakość wyposażenia w większości szpitali i lokalnych centrach medycznych
- Strukturalne słabości zdecentralizowanego systemu publicznych służby zatrudnienia i nieadekwatny potencjał niepublicznych instytucji i organizacji

Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko

- Wciąż niewystarczające główne połączenia drogowe i kolejowe z krajami Unii Europejskiej i wewnątrz Polski
- „Wąskie gardła” w ruchu ulicznym, szczególnie w aglomeracjach miejskich
- Nieefektywny transport publiczny w wielu aglomeracjach miejskich
- Niski poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego
- Wysokie różnice rozwojowe w regionach na poziomie NUTS 3
- Wysokie rozproszenie osadnictwa wiejskiego
- Nadal wysoki stopień zagrożenia jakości środowiska naturalnego (odpady, ścieki)
- Niewystarczające zasoby dla wdrożenia zrównoważonego i trwałego rozwoju

Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo

- Nadmierne zatrudnienie w rolnictwie
- Rozdrobniona struktura agrarna
- Niski poziom wykształcenia rolników i ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich
- Niska mobilność rolników
- Niski poziom kapitału w gospodarstwach i niedofinansowanie w rolnictwie

- Słabo rozwinięte przetwórstwo żywnościowe
- Wysokie bezrobocie na obszarach wiejskich i ograniczone zróżnicowanie działalności gospodarczej na tych terenach
- Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna na obszarach wiejskich

SZANSE

Sytuacja makroekonomiczna, innowacyjność i inne uwarunkowania ramowe

- Koncentracja kapitału publicznego i wykorzystanie kapitału prywatnego w celu wsparcia wzrostu gospodarczego i tworzenie miejsc pracy
- Przyspieszenie modernizacji wszystkich sektorów poprzez wydajny transfer innowacyjnych technik i technologii
- Łatwiejszy dostęp małych i średnich przedsiębiorstw do kapitału i do wydajnych technik i technologii
- Wzrost atrakcyjności Polski jako miejsca inwestowania kapitału, w szczególności nowych inwestycji poprzez lepszy dostęp (transport) oraz wzrost jakości zasobów ludzkich wynikający z rozwoju systemu edukacji wraz z edukacją na poziomie uniwersyteckim
- Wzrost wydajności wydatków ze środków publicznych w wyniku doświadczeń UE
- Rozwijający się sektor finansowania przedsiębiorstw i instytucji otoczenia biznesu
- Wzrost transferu technologii pomiędzy instytucjami publicznymi a przedsiębiorstwami

Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne

- Uelastycznienie rynku pracy i obniżenie pośrednich kosztów zatrudnienia.
- Poprawa jakości zasobów ludzkich dostępnych na rynku pracy
- Poprawa systemu edukacji i zmniejszenie różnic między obszarami miejskimi i wiejskimi
- Rozwój polityki nakierowanej na budowanie potencjału w zakresie uczenia się przez całe życie i promowania zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw
- Wzrost mobilności siły roboczej

Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko

- Lepsze wykorzystanie geograficznego usytuowania kraju przez szybką modernizację i rozwój infrastruktury w europejskich szlakach transportowych.
- Utrzymywanie stosunkowo wysokiego poziomu eksploatacji kolei
- Duży potencjał rozwoju regionów położonych bliżej UE i osi transportowych
- Integracja z krajami członkowskimi przez rozwój przygranicznych korytarzy transportowych
- Rozwój turystyki w rejonach z wysokim potencjałem naturalnym i bogatym dziedzictwem kulturowym

- Poprawa jakości życia i polepszenie wizerunku przez osiągnięcie unijnych standardów ekologicznych dzięki modernizacji przedsiębiorstw i infrastruktury publicznej
- Tworzenie nowych usług i produktów powiązanych ze środowiskiem
- Wykorzystanie naturalnych warunków do rozwoju ekologicznego rolnictwa i turystyki

Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo

- Otwarty dostęp do Jednolitego Rynku Europejskiego
- Polepszenie się dochodów gospodarstw rolnych związane z uczestnictwem Polski we Wspólnej Polityce Rolnej
- Możliwości poprawy technicznej i zarządczej w sektorze rolno-żywnościowym
- Możliwości rozwoju kapitału ludzkiego wliczając w to podnoszenie kwalifikacji i wzrost mobilności
- Możliwości dywersyfikacji działalności rolniczej np. bazującej na naturalnych i kulturowych walorach
- Rozwijający się rynek dla produktów organicznych

ZAGROŻENIA

Sytuacja makroekonomiczna, innowacyjność i inne uwarunkowania ramowe

- Problemy w prywatyzacji niektórych sektorów gospodarki
- Niedostateczna wydolność władzy publicznej w sferze egzekucji prawa gospodarczego i podatkowego
- Zahamowanie procesów decentralizacyjnych w wyniku tendencji recentralistycznych
- Zbyt niski wzrost gospodarczy dla zapewnienia odpowiedniego tempa tworzenia miejsc pracy
- Niebezpieczeństwo niepełnego wykorzystania szans (Fundusze Strukturalne, podstawy prawne regulujące rynek wewnętrzny), z powodu braku potencjału administracyjnego
- Skutki dla rynku pracy wynikające ze stałego wzrostu produktywności wyprzedzającej wzrost PKB
- Ryzyko opóźnień adaptacyjnych, także na poziomie indywidualnych przedsiębiorstw, do wymogów Jednolitego Rynku Europejskiego

Zasoby ludzkie, równość szans i zagrożenia społeczne

- Emigracja dobrze wykształconych ludzi
- Ryzyko zahamowania reform, szczególnie dotyczy to reform rynku pracy i wyrobów, reform finansów publicznych, systemu ulg podatkowych i opóźnień w rozwoju i wdrażaniu polityki w obszarze uczenia się przez całe życie, nowych form zatrudnienia i modernizacji organizacji pracy
- Ryzyko opóźnień w tworzeniu wystarczających i odpowiednio przeszkolonych zasobów struktur operacyjnych zreformowanych publicznych służb zatrudnienia
- Ryzyko pogorszenia sytuacji związanej z bezrobociem z powodu czynników demograficznych jako konsekwencja dalszej restrukturyzacji gospodarki

- Pogarszanie się spójności społecznej, rosnące nierówności w dochodach i rozprzestrzenianie się ubóstwa

Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko

- Wyłączenie Polski z przestrzeni europejskiej ze względu na niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturą transportową
- Przyspieszony rozwój terenów podmiejskich
- Strategia zorientowana do wewnątrz
- Pogłębianie się zróżnicowania przestrzennego
- Opóźnienie w rozwoju obszarów wiejskich oraz położonych w pobliżu nowych, zewnętrznych granic UE
- Niezmiernie wysokie potrzeby inwestycyjne w związku z adaptacją do standardów unijnych
- Rozwój sektora transportu drogowego poza poziom możliwości instytucjonalnych i finansowych
- Straty w środowisku naturalnym na skutek niestosowania się do zasad zrównoważonego rozwoju
- Negatywny wpływ stanu środowiska naturalnego na tworzenie klimatu sprzyjającego inwestycjom

Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo

- Konkurencja ze strony Jednolitego Rynku może prowadzić do ograniczenia udziałów polskiej produkcji rolnej w rynku krajowym i UE, co może przyczynić się do upadku gospodarstw
- Nadmierna intensyfikacja rolnictwa prowadząca do problemów środowiskowych
- Wzrost ubóstwa na obszarach wiejskich z powodu wolnego wzrostu gospodarczego i trwałego wysokiego bezrobocia

3. OCENA NARODOWEGO PLANU ROZWOJU

Ocena ex-ante przeprowadzona była zgodnie z art. 40 i art. 41 Rozporządzenia Rady nr 1260/1999, a jej przedmiotami był projekt Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 (wersja z listopada 2002 r.) oraz odrębnie projekty Sektorowych Programów Operacyjnych, Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego i Programu Operacyjnego *Pomoc Technicznej*.

Ocena ex-ante została przeprowadzona przez grupę międzynarodowych i polskich ekspertów, specjalizujących się w zagadnieniach dotyczących rozwoju zasobów ludzkich oraz równości szans, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, rybołówstwa, transportu i ochrony środowiska. Prace prowadzone były w ścisłej współpracy z przyszłą Instytucją Zarządzającą Podstawami Wsparcia Wspólnoty w ramach programu współpracy polsko-francuskiej Phare 2001 SPP PL01.01.14 (*Wzmocnienie koordynacji i zarządzania Funduszy Strukturalnymi*).

Wszystkie sugestie oceniających ekspertów zostały wzięte pod uwagę podczas przygotowania ostatecznego tekstu Narodowego Planu Rozwoju.

3.1 Ocena spójności wewnętrznej NPR

3.1.1 Diagnoza, analiza potrzeb oraz cele

Wskazano na dobrze wyznaczone cele rozwoju w okresie realizacji NPR dotyczące wspierania konkurencyjności gospodarki poprzez budowanie warunków dla wzrostu gospodarczego i tworzenie miejsc pracy (spadku bezrobocia) oraz zapewnienie wszystkim regionom i grupom społecznym udziału w procesach rozwojowych. Wskazano także na konieczność uporządkowania i doprecyzowania, w świetle wyznaczonych celów rozwojowych, diagnozy oraz analizy SWOT.

Powyższe rekomendacje zostały w całości uwzględnione przy przygotowywaniu obecnej wersji NPR. Diagnoza została uporządkowana w kierunku trafniejszego udokumentowania wyboru osi rozwoju, dokładniejszego określenia hierarchii czynników społeczno-ekonomicznych oraz wyodrębnienia podstawowych obszarów problemowych Polski. Ponadto uzupełniono analizę SWOT o pełniejsze określenie słabych stron Polski, jej szans rozwoju, a także zagrożeń. Do części dokumentu dotyczącej oceny makroekonomicznej zostały dołączone kalkulacje obrazujące wpływ Funduszy Strukturalnych na gospodarkę społeczno-ekonomiczną Polski. Zapisy NPR zostały doprecyzowane w celu zachowania większej spójności z obowiązującymi dokumentami programowymi dotyczącymi całości kraju i poszczególnych regionów. W swym obecnym brzmieniu NPR prezentuje bardziej horyzontalne podejście oraz zachowuje większą elastyczność celów i osi rozwojowych.

3.1.2 Finansowanie

Ekspertci zasygnalizowali konieczność wyjaśnień dotyczących załączanych tablic finansowych. Uwagę w całości uwzględniono poprzez dodanie opisu ram finansowych realizacji NPR.

3.1.3 Wdrażanie

Wskazano na konieczność zwrócenia szczególnej uwagi na zagadnienia koordynacji we wdrażaniu poszczególnych programów operacyjnych oraz zwiększenie stopnia szczegółowości opisu systemu wdrażania. Rekomendacje uwzględniono poprzez wskazanie wszystkich Instytucji Pośredniczących oraz dodanie informacji na temat potencjalnych beneficjentów wszystkich działań realizowanych w ramach planowanych programów operacyjnych.

3.1.4 Oddziaływanie

Wskazano konieczność przypisania wskaźników dla proponowanych w Narodowym Planie Rozwoju celów rozwojowych i określenia zakładanych ich wartości. Rekomendacje w całości uwzględniono. Cele NPR, wskaźniki dla poszczególnych programów operacyjnych zostały skwantyfikowane na koniec roku 2006.

3.2 Ocena spójności zewnętrznej dokumentu

3.2.1. Tworzenie miejsc pracy

Wskazano na konieczność bardziej szczegółowego określenia sektorów i branż gospodarki, w których istnieje możliwość zwiększania zatrudnienia. NPR w obecnej wersji zakłada stopniowe zmniejszanie się zatrudnienia w rolnictwie oraz zwiększanie tempa wzrostu zatrudnionych w sektorze usług, w tym przede wszystkim usług rynkowych. Jako sektory, w których będzie następował wzrost zatrudnienia wskazano m.in. turystykę, budownictwo, usługi finansowe, sektor naukowo-badawczy, sektor wysokich technologii oraz usług związanych z ochroną środowiska.

3.2.2. Zrównoważony rozwój

Zagadnienia zrównoważonego rozwoju uznano za właściwie odzwierciedlone w NPR.

3.2.3. Społeczeństwo informacyjne

Wskazano na fakt, że wsparcie w tym zakresie jest realizowane w ramach kilku osi rozwojowych i programów operacyjnych. Wzmacnia to potrzebę koordynacji na różnych poziomach NPR. W obecnej wersji NPR zaproponowano umieszczenie dodatkowego celu horyzontalnego - realizowanego przez wszystkie programy operacyjne związanego ze wsparciem tworzenia społeczeństwa informacyjnego, a także zwiększenie możliwości koordynacyjnych m.in. poprzez dodanie stałego podkomitetu monitorującego te zagadnienia (na poziomie Podstaw Wsparcia Wspólnoty).

3.2.4. Jakość i efektywność zarządzania

Wskazano, że proces konsultacji jakiego poddany był NPR stanowi dobrą podstawę do angażowania partnerów społecznych w proces zarządzania i wdrażania programu.

Wszyscy partnerzy zarówno społeczni jak i ekonomiczni będą włączeni w proces wdrażania. Będą uczestniczyli w procesie wyboru projektów poprzez udział w Komitetach Sterujących, jak również w procesie monitorowania realizacji założeń zawartych w Narodowym Planie Rozwoju dzięki uczestnictwie w Komitetach Monitorujących.

3.2.5. Równość szans

Na poziomie NPR to zagadnienie zostało uznane przez oceniających jako uwzględnione w sposób wystarczający.

Wszystkie działania w zakresie Narodowego Planu Rozwoju (począwszy od poziomu programowania aż do etapu wdrażania), powinny być przeprowadzone mając na uwadze i w pełni respektując zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn. Narodowy Plan Rozwoju ukazuje istotę tego zagadnienia od samego początku podkreślając już we wprowadzeniu, że jest to główne kryterium oceny ex-ante. Zagadnienie omawiane jest dalej w Osi 2.

Działania odnoszące się do aktywnych form walki z bezrobociem, promowania aktywności zawodowej i poprawy szans zatrudnienia w obrębie pewnych grup społecznych takich jak: osoby niepełnosprawne, osoby młode, kobiety, stanowią domenę Europejskiego Funduszu Społecznego i są realizowane w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego *Rozwój Zasobów Ludzkich*, jak również w Zintegrowanym Programie Rozwoju Regionalnego. Równość szans jest pojmowana w SPO *Rozwój Zasobów Ludzkich* nie tylko jako równość

szans dla kobiet i mężczyzn, ale także jako równy dostęp do edukacji, informacji i zatrudnienia.

W ujęciu całościowym Podstaw Wsparcia Wspólnoty, osiągnięcie równości szans kobiet i mężczyzn jest traktowane horyzontalnie. Do osiągnięcia tego celu konieczna jest szeroko zakreślona strategia, która nie będzie ograniczona jedynie do działań mających na celu pomoc kobietom, ale będzie wspierać wszystkie ogólne polityki i działania, biorąc pod uwagę ich wpływ na sytuację kobiet i mężczyzn już na etapie planowania. Oprócz tego, zagadnienia odnośnie uczestnictwa mężczyzn i kobiet w zakresie Narodowego Planu Rozwoju będą monitorowane w obrębie zakresu wszystkich możliwych i stosownych działań. Polska posiada różnego rodzaju instytucje, których celem jest przyczynianie się do zwiększania równości szans ludzi różnej płci. Jako przykład można podać Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn działającego w ramach Kancelarii Premiera Rady Ministrów.

3.2.6 Ocena ex-ante wpływu na środowisko Narodowego Planu Rozwoju

Ocena oddziaływania na środowisko Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006 jest traktowana w ujęciu horyzontalnym. Wsparcie przyczyniające się do poprawienia i podniesienia stanu środowiska naturalnego w Polsce jest głównym aspektem interwencji Funduszu Spójności, ale nie tylko, gdyż zagadnienie to poruszane jest również w ramach trzech Programów: SPO *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*, SPO *Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich* i Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

Głównym celem zakładanym przez Fundusz Spójności w strategii pro-środowiskowej będzie wsparcie w realizowaniu zadań inwestycyjnych władz publicznych, wynikających z wdrażania prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej transponowanego do polskiego systemu prawnego.

Działania podejmowane w sferze ochrony środowiska naturalnego – w ramach polityki spójności – będą ukierunkowane na cele polityki ekologicznej Wspólnoty, określone w art. 174 Traktatu Amsterdamskiego (TA): zachowanie, ochrona i poprawa jakości środowiska, ochrona zdrowia ludzkiego, oszczędne i racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych, a przez to w dłuższym horyzoncie czasowym wpłyną na realizację paradygmatu zrównoważonego rozwoju.

Sektorowy Program Operacyjny *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw* bierze również pod uwagę politykę Unii Europejskiej stosowaną w zakresie ochrony środowiska. Działania podejmowane w ramach konkurencyjnego wzrostu przedsiębiorstw są skierowane między innymi na zmniejszenie energo- i materiałochłonności produkcji oraz produkcji odpadów, tak więc przyczyniają się do zmniejszenia skutków niesprzyjających środowisku i poprawie jego stanu. Te cele są osiągane między innymi przez wspieranie wdrażania systemu zarządzania środowiskowego i programów czystszej produkcji w przedsiębiorstwach, jak również przez wspieranie programu utylizacji odpadów.

Sektorowy Program Operacyjny *Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich* będzie miał pozytywny wpływ na środowisko dzięki jego warunkom ustalonym dla przyznawanej pomocy, jak również charakterowi kwalifikowalnych inwestycji. W zakresie modernizacji gospodarstw rolnych i sektorze rolno-przetwórczym współfinansowane będą inwestycje zmierzające do ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego. Poza tym, warunki otrzymania pomocy dla działań powiązanych z: inwestycjami w gospodarstwach rolnych, ułatwieniem startu młodym rolnikom i poprawą przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych będą wymagały sprostaniu standardom w zakresie ochrony środowiska.

Zagadnienia dotyczące ochrony środowiska naturalnego w Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego są traktowane w adekwatny sposób. Poprawa jakości wody pitnej, zmniejszenie rozmiarów niezutyliзовanych odpadów, które zanieczyszczają wody podziemne, redukcja rozmiarów zanieczyszczeń, poprawa jakości powietrza, zwalczanie hałasu oraz wzrost zastosowania odnawialnych źródeł energii stanowią główne kwestie w temacie związanym z ochroną środowiska naturalnego.

3.3. Ocena skutków makroekonomicznych

Ocena skutków makroekonomicznych, przeprowadzona dla Narodowego Planu Rozwoju przez zespół niezależnych ekspertów, wykonujących to zadanie wspólnie z Instytutem Badań Społeczno-Ekonomicznych w Dublinie⁴, wskazała na potencjalne efekty oddziaływania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności, wydatkowanych w latach 2004–2006 w ramach realizacji NPR, na polską gospodarkę w skali makro.

Ocena została dokonana za pomocą dostosowania modelu HERMIN, szeroko używanego w kontekście interwencji Funduszy Strukturalnych w obszarach Celu 1. Większość parametrów tego modelu zostało oszacowanych przez stosowanie technik skalowania, właściwych w sytuacji kiedy dostępność danych jest ograniczona i serie czasu są krótkie jak w przypadku Polski.

Model składa się z trzech głównych części: części podażowej, części absorpcyjnej oraz związanej dystrybucji dochodu. Został on zaprojektowany jako system czterech sektorów: produkcji (główny sektor handlu międzynarodowego), usług (głównie nie będących przedmiotem wymiany), rolnictwa oraz (jako czynnik zewnętrzny) sektora publicznego (nierynkowego).

Podstawą modelu są tradycyjne mechanizmy Keyna. Model zawiera również efekty uboczne po stronie podaży: wydajność czynników produkcji oraz efekty uboczne produkcji. Takie efekty NPR jak ulepszona infrastruktura i wyższy potencjał kadrowy doprowadzą prawdopodobnie do wzrostu całkowitej oraz ukrytej wydajności czynników produkcji. Kolejnym rezultatem będzie przyciąganie działalności produkcyjnej przez bezpośrednie inwestycje zagraniczne oraz zwiększenie konkurencyjności krajowych sektorów na rynkach światowych (elastyczność produkcji). Te długotrwałe efekty uboczne są jednymi z ważniejszych sposobów na wywieranie wpływu przez Fundusze Strukturalne. Dla oceny wpływu zostały przyjęte następujące wskaźniki elastyczności: elastyczność produkcji 0.40 i elastyczności wydajności pracy 0.20.

Model zakłada trzy główne drogi oddziaływania Funduszy Strukturalnych na polską gospodarkę: inwestycje infrastrukturalne, wydatki inwestycyjne na wzmocnienie kapitału ludzkiego (edukacja i szkolenia) oraz bezpośrednio wsparcie inwestycji w sektorze przemysłowym. W symulacji wydatki NPR w latach 2004-2010 zostały pogrupowane na trzy wspomniane wyżej kategorie wydatków. Należy podkreślić, że symulacja została przeprowadzona na podstawie NPR; w wyniku negocjacji pomiędzy Polską i Komisją Europejską częściowo zmieniły się kategorie wydatków na podstawie Podstaw Wsparcia Wspólnoty. Zgodnie z założeniami symulacji, całkowite wydatki w okresie 2004-2006 osiągną najwyższy poziom 1,67% PKB w 2007 roku. Następnie poziom wydatków będzie spadał i – zgodnie z założeniami – będzie bliski zeru w 2010. Model we właściwy sposób pokazuje, że NPR kładzie nacisk na rozwój infrastruktury w Polsce: tutaj zmiana poziomu jest najwyższa.

Tabela 3-1: Zakładane wydatki NPR wyrażone w udziale procentowym PKB

⁴ Należy zauważyć, że analiza oceny ex-ante w tej sekcji została rozwinięta przez służby Komisji Europejskiej,

Robocze tłumaczenie *Community Support Framework*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Całkowite NDP	0.18	0.81	1.55	1.67	0.96	0.17	0.15
Finansowanie sektora publicznego	0.13	0.58	1.10	1.16	0.67	0.11	0.10

Ocena wpływu NPR na makroekonomiczne aspekty polskiej gospodarki została przeprowadzona począwszy od 2001 i na podstawie ówczesnie dostępnych danych, a więc na trzy lata przed wprowadzeniem NPR. Symulacja kończy się na roku 2010. Z kilku przeprowadzonych symulacji tylko ta oparta na założeniu, że inwestycje wynikające z NPR będą realizowane przy udziale krajowych środków publicznych, Funduszy Strukturalnych i współfinansowania ze strony krajowego sektora prywatnego zostanie przedstawiona bardziej szczegółowo. Dla poziomu PKB i stopy bezrobocia zostaną przedstawione również wyniki symulacji nie uwzględniającej współfinansowania ze strony krajowego sektora prywatnego.

Główne rezultaty symulacji zaprezentowane zostały w poniższej tabeli.

Tabela 3-2 Wyniki symulacji HERMIN: Odchylenie rezultatów symulacji z NPR do symulacji bazowej bez NPR w procentach

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Całkowite NPR							
PKB	0.22	1.13	2.51	3.33	2.83	1.56	1.22
Stopa bezrobocia	-0.14	-0.71	-1.48	-1.77	-1.15	-0.27	-0.05
Bezrobocie*	-23960	-119710	-250180	-299750	-194730	-45350	-8930
Infrastruktura	0.17	0.99	2.57	4.27	5.14	5.13	5.12
Konsumpcja prywatna	0.15	0.78	1.83	2.54	2.20	1.11	0.52
Wyłącznie środki publiczne							
PKB	0.17	0.83	1.83	2.43	2.10	1.20	0.95
Stopa bezrobocia	-0.10	-0.51	-1.05	-1.25	-0.81	-0.18	-0.02

* Różnica do wartości bazowej w osobach zatrudnionych

Zgodnie z symulacją i niezależnie od uwzględnionych wydatków, zmiana poziomu PKB jest najwyższa w 2007 roku, kiedy to zgodnie z założeniami także poziom inwestycji będzie najwyższy. W tym przypadku inwestycje sektora publicznego i prywatnego spowodują, że PKB będzie o 3.3 % wyższy niż w symulacji bazowej. Przy uwzględnieniu jedynie wydatków sektora publicznego PKB pozostaje 2.4% wyższy w 2007.

Wpływ na rynek pracy nie będzie tak silny, co wynika z faktu, że wyższy poziom PKB będzie częściowo osiągnięty dzięki wzrostowi wydajności pracy. Wyższa wydajność pracy doprowadzi do spadku jednostkowego kosztu pracy -0.03% w 2005 i -0,72% w 2010, w porównaniu do symulacji bazowej. To z kolei prowadzi do stopy bezrobocia niższej o -1.8% w 2007 (-1.3% przy uwzględnieniu jedynie finansowania sektora publicznego). Zostanie to osiągnięte dzięki spadkowi liczby bezrobotnych o -300,000.

Wzrost wydajności spowoduje również zwiększenie konkurencyjności polskiej gospodarki, głównie dzięki sektorowi produkcyjnemu oraz usługom rynkowym. Niemniej jednak, dzięki wyższemu importowi w procesie dostosowania, bilans handlowy pogorszy się w porównaniu z symulacją bazową. Wyższy wzrost gospodarczy doprowadzi również do poprawy sytuacji finansów publicznych. Zgodnie z prognozami modelu, poziom długu publicznego będzie w 2008 roku o 2.85% PKB niższy niż w scenariuszu bez NPR.

Z uwagi na fakt, że w symulacji uwzględniono jedynie wydatki programowe w okresie 2004-2006, zakładając nowy okres programowania, poziom wydatków w 2010 będzie bliski zeru. Następnie, po 2008 pozytywne efekty popytowe będą utrzymywać się na stałym poziomie. Utrzymają się jednak efekty uboczne po stronie podażowej i PKB będzie wciąż o 1.0 do 1.2% wyższy niż w symulacji bazowej, w zależności od uwzględnionego finansowania. Utrzymywanie się na stałym poziomie pozytywnych efektów popytowych jest szczególnie widoczne na rynku pracy, gdzie pomimo wyższego PKB, ale przy jednoczesnym wzroście wydajności pracy osiągniętym dzięki NPR, bezrobocie pozostaje na podobnym poziomie jak w symulacji bazowej.

Należy podkreślić, iż ten pierwszy model HERMIN dla polskiej gospodarki jest stosunkowo prosty i jego rezultaty winny być interpretowane z uwagą i ostrożnością. Niektóre ważniejsze przyszłe wydarzenia, jak zmiany strukturalne w gospodarce, czy wzrastający handel na Jednolitym Rynku nie mogą znaleźć pełnego odzwierciedlenia w tym modelu.

3.4. Ocena ex-ante systemu wdrażania

Analizie poddano zarówno ogólną propozycję systemu wdrażania, jak i rozwiązania szczegółowe dotyczące Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących, beneficjentów końcowych i odbiorców pomocy oraz mechanizmy koordynacji. Wskazano na konieczność uszczegółowienia informacji na temat praktycznego sposobu wykonywania zadań przez wszystkie instytucje uczestniczące w procesie zarządzania, monitorowania, wdrażania i kontroli, w tym w szczególności na poziomie regionalnym oraz wskazano na konieczność opisania roli partnerów społecznych.

W dokumencie PWW opis systemu wdrażania poddano zasadniczej rewizji. Dokładnie określono zadania wszystkich instytucji biorących udział w zarządzaniu, monitorowaniu wdrażaniu i kontroli Podstaw Wsparcia Wspólnoty. W ramach opisu poszczególnych programów operacyjnych, ich priorytetów i działań wskazano na beneficjentów końcowych.

W celu uwzględnienia uwag ewaluatorów dokonano znaczącej rewizji tekstu dokumentu oraz zwiększono koordynacyjną rolę Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej na etapie przygotowania końcowych wersji programów operacyjnych, aż do momentu zatwierdzenia ich przez Rząd.

4 STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO POLSKI

4.1 Cele globalne

Poprzednie rozdziały podkreśliły, że pomimo wyraźnie odczuwalnych efektów transformacji gospodarczej i przemian w latach dziewięćdziesiątych, Polska wciąż stoi przed poważnymi wyzwaniami. Głównym wyzwaniem o charakterze globalnym jest rzeczywista konwergencja. Rozpoczynając od poziomu ok. 30% średniego PKB w krajach UE-15 na jednego mieszkańca na podstawie wskaźnika parytetu siły nabywczej, Polska osiągnęła w latach dziewięćdziesiątych poziom 40%. Pomimo tego, że zmniejszenie luki, jaka dzieli Polskę od krajów UE-15, będzie procesem długotrwałym, niewielkie zmiany w tempie wzrostu gospodarczego mogą znacząco wpłynąć na tempo osiągania konwergencji z krajami UE. Szybki proces konwergencji poprzez wysoki i zrównoważony rozwój wymaga zwiększenia produktywności, ale także lepszego wykorzystania zasobów ludzkich. Obecnie stopa bezrobocia wynosi ok. 20%, a współczynnik udziału w rynku pracy jest o prawie 10 punktów procentowych niższy niż w krajach UE-15. Zatrudnienie jest najlepszym sposobem na ochronę przed ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Cel główny Podstaw Wsparcia Wspólnoty na lata 2004-2006 z tej perspektywy przedstawia się następująco:

Celem strategicznym Podstaw Wsparcia Wspólnoty jest rozwijanie konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz poprawę spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej.

Strategia osiągnięcia celu strategicznego opiera się na dwóch filarach:

- wysoki i zrównoważony rozwój oraz
- zwiększenie zatrudnienia

Kluczowa dla osiągnięcia tych celów będzie przede wszystkim **krajowa polityka gospodarcza**. Osiągnięcie równowagi makroekonomicznej, włączając bardziej zrównoważoną politykę, pozwoli na szybki i harmonijny rozwój ekonomiczny, który z kolei pomoże sprostać takim wyzwaniom jak bezrobocie, niewykorzystane zasoby ludzkie oraz tworzenie nowych miejsc pracy. Celem uzyskania maksymalnego efektu polityki krajowe powinny wspierać wzrost gospodarczy generujący zatrudnienie. Niezbędnym warunkiem jest także kontynuowanie kluczowych reform strukturalnych, które skupiają się m.in na poprawie funkcjonowania rynku pracy, przez n.p. obniżanie kosztów pracy dzięki reformom podatkowym/zasiłków socjalnych, przy uwzględnieniu czynnika wieku i przestrzeni dla ustalenia minimalnego wynagrodzenia, zwiększanie elastyczności w zawieraniu umów, ustalenie godzin pracy etc. Rząd Polski zagwarantuje, że dotychczasowe kroki podjęte w tym kierunku będą realizowane w okresie programowania. Działania podejmowane w ramach reformy strukturalnej rynku pracy w okresie 2004-2006 będą ukierunkowane na:

- Zwiększanie efektywności instrumentów polityki rynku pracy oraz poprawę usług pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego,
- Znaczące zwiększenie uczestnictwa w kształceniu ustawicznym (dotyczy zarówno kształcenia pracowników oraz osób bezrobotnych w formach szkolnych, jak i pozaszkolnych),
- Uruchomienie działań aktywizujących skierowanych do określonych grup szczególnie zagrożonych na rynku pracy.

Szczegółowy harmonogram wdrażania ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy będzie wysłany do Komisji Europejskiej w celach informacyjnych po przyjęciu jej przez Parlament. Dodatkowo, w 2006 roku, Rząd Polski przedstawi ocenę i wnioski

wynikające z wdrażania oraz efektów zróżnicowania minimalnego wynagrodzenia dla nowych uczestników rynku pracy oraz efekty wprowadzenia innych możliwych działań w zakresie zróżnicowania regionalnego. Dalsze informacje dotyczące relatywnego wzrostu wynagrodzeń oraz produktywności w różnych sektorach, włączając instytucje publiczne będą dostarczane corocznie.

Poza osiągnięciem stabilności makroekonomicznej i wprowadzeniem reform strukturalnych, **Fundusze Strukturalne** mogą przyczynić się także do osiągnięcia znaczącego postępu w realizacji strategicznego celu Podstaw Wsparcia Wspólnoty. Bieżąca sytuacja społeczno-gospodarcza, ograniczony okres programowania oraz niewielkie zasoby finansowe wymagają skoncentrowanej interwencji Funduszy Strukturalnych na ograniczonej liczbie wybranych priorytetów i działań, tworzących i wspierających inwestycje dające maksymalne korzyści społeczno-ekonomicznych.

Następujące dwa filary strategii, wyższy wzrost gospodarczy oraz wyższe zatrudnienie były głównymi kryteriami wyboru priorytetów i działań. Osie rozwoju wyznaczone dla Funduszy Strukturalnych są ze sobą powiązane i wzajemnie się wspomagają. Są to:

- I. Rozwój sektora przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw
- II. Rozwój zasobów ludzkich
- III. Zwiększenie poziomu inwestycji infrastrukturalnych, związanych ze wzrostem gospodarczym i jakością życia
- IV. Poprawa warunków dla rozwoju regionalnego, w tym rozwoju obszarów wiejskich

Celem PWW jest umożliwienie postępu w ramach osi rozwojowych poprzez uruchomienie komplementarnych działań.

Konkurencyjność przedsiębiorstw, a w konsekwencji ich potencjał do **tworzenia zatrudnienia** będzie wspomagana przy pomocy trzech powiązanych ze sobą grup działań.

Po pierwsze, wyraźna poprawa stanu infrastruktury, szczególnie transportowej, która stanowi ciągle główną przeszkodę w rozwoju krajowym i regionalnym, zredukuje koszty transakcyjne i przełoży się na wyższą produktywność przy jednoczesnym ułatwieniu głębszej integracji różnych regionów.

Po drugie, wsparcie finansowe oraz doradcze zostanie zaoferowane starterom przedsiębiorstw oraz MSP, jako że są one najszybciej rozwijającą się częścią gospodarki i głównym źródłem nowych miejsc pracy.

Po trzecie, poprawa ogólnych umiejętności i poziomu kwalifikacji siły roboczej przyczyni się do zwiększenia zatrudnienia i wzrostu udziału sektorów o wysokiej wartości dodanej, a przez to tworzenia gospodarki opartej na wiedzy. Wsparcie społeczeństwa informacyjnego wzmocni ten rozwój.

Wszystkie te działania poprawią konkurencyjność gospodarki i będą wspierać długotrwały wzrost i zatrudnienie.

Lepsze wykorzystanie **zasobów ludzkich** będzie wsparte przez wzmocnienie aktywnej polityki rynku pracy oraz ułatwianie mobilności pracy. W szczególności modernizowany będzie system służb zatrudnienia i zostanie ukierunkowany na oferowanie zindywidualizowanych usług, podczas gdy aktywna polityka rynku pracy będzie pomagała bezrobotnym w powrocie i wejściu na rynek pracy, zwłaszcza w pokonywaniu problemu bezrobocia wśród młodzieży. Wsparcie będzie skoncentrowane na najbardziej efektywnych działaniach, takich jak szkolenia w celu zwiększenia zdolności do zatrudnienia, a poprawa i

dostosowanie umiejętności i kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, obok poprawy infrastruktury podniosą mobilność geograficzną i zawodową zasobów siły roboczej.

Poprawa jakości infrastruktury międzyregionalnej tak samo jak zapewnienie podstawowej infrastruktury lokalnej i regionalnej będzie sprzyjało zwiększeniu konwergencji regionów i rozwojowi obszarów wiejskich. Wzrastający ogólny poziom wykształcenia na terenach wiejskich wpłynie na zdolność do zatrudnienia. W szczególności działania szkoleniowe przyniosą pracującym w sektorze rolniczym możliwości uzyskania alternatywnego zatrudnienia, tym samym ułatwiając niezbędne zmiany strukturalne w rolnictwie. Tak będzie również w przypadku działań towarzyszących procesowi restrukturyzacji przemysłów schyłkowych. Lepsza infrastruktura i wyższy poziom wykształcenia będą stanowiły zachętę dla przedsiębiorczości i w przyszłości przyczynią się do powstawania nowych miejsc pracy w regionach.

Z sektorowego punktu widzenia, strategia rozwoju będzie miała następujące implikacje dla działań realizowanych w ramach programów operacyjnych, co zostało opisane bardziej szczegółowo w Rozdziale 6.

Inwestycje w zakresie **infrastruktury** jest sprawą nagłą i posiada zasadnicze znaczenie dla poprawy konkurencyjności, wzrostu ekonomicznego i ekologicznie zrównoważonego rozwoju. Poprawa złej jakości sieci drogowej, głównej słabości podkreślanej w Rozdziale 2, w chwili torowania drogi dla bardziej zrównoważonego transportu modalnego będzie realizowana w dwóch głównych sferach. Po pierwsze, akcent położony jest na te inwestycje, które dają największe korzyści pod względem konkurencyjności poprzez redukcję kosztów transakcyjnych przedsiębiorstw, podnoszenie ich produktywności i polepszania ich potencjału eksportowego. Dotyczą one także międzynarodowych połączeń takich jak korytarze Transeuropejskiej Sieci Transportowej, których tworzenie wspierane będzie przede wszystkim przez Fundusz Spójności, jak również usprawnienia połączeń krajowych i międzyregionalnych oraz międzymiastowych. Inwestycje te zwiększą bezpieczeństwo na drogach, a tym samym zmniejszą wysokie społeczno-ekonomiczne koszty wypadków drogowych. Wpłyną one także na natężenie ruchu i zanieczyszczenia, przyczyniając się do ekologicznie zrównoważonego rozwoju.

Co więcej, podniesie się standard infrastruktury lokalnej i regionalnej, a połączenia z drogami krajowymi i liniami kolejowymi zostaną udoskonalone, tak aby tworzyć podstawowe warunki umożliwiające regionom zacofanym przyciąganie działalności gospodarczej w najbliższych latach. Inwestycje w infrastrukturę regionalną w połączeniu z kwalifikacjami zasobów ludzkich, w perspektywie średniookresowej pomoże stworzyć alternatywne możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich i w regionach zapóźnionych przy jednoczesnym ułatwianiu mobilności pracy.

Poza poprawą infrastruktury, innym czynnikiem kluczowym dla rozwoju jest edukacja i **rozwój zasobów ludzkich**, będące głównym wyznacznikiem szans na zatrudnienie, produktywności i wzrostu gospodarczego. W rozdziale 2 pokazano, że Polska staje wobec decydujących wyzwań podnoszenia umiejętności i odpowiadania na potrzeby gospodarki opartej na wiedzy, a także lepszego wykorzystania zasobów ludzkich, dotkniętych wysokim bezrobociem, szczególnie w gronie osób o niskich kwalifikacjach, niskim współczynnikiem udziału w rynku pracy i wysokim ukrytym bezrobociem. Zatem inwestycje skupiają się na dwóch następujących priorytetach: rozwoju gospodarki opartej na wiedzy oraz aktywnej polityce rynku pracy i polityce społecznej. Poziom wykształcenia siły roboczej mimo tendencji wzrostowej jest nadal niski, a udział osób w kształceniu ustawicznym pozostaje zdecydowanie poniżej poziomów międzynarodowych. Dlatego też działania wspierania

edukacji koncentrują się na kształceniu przez całe życie zarówno dla bezrobotnych jak i pracujących, co stanowi jeden z priorytetów Narodowej Strategii Zatrudnienia 2000-2006.

W chwili obecnej prowadzone są działania zmierzające do wzmocnienia aktywnej polityki rynku pracy obejmującej bardzo ograniczoną ilość bezrobotnych. Wsparcie skoncentrowane jest na tych działaniach, które prawdopodobnie będą miały największy efekt w krótkim okresie programowania 2004-2006. Modernizacja służb zatrudnienia, jako warunek konieczny, będzie realizowana w ramach zapewniania spójności i wewnętrznych powiązań zdecentralizowanych służb, tak aby uniknąć segmentacji rynku pracy.

Inne działania w przeważającej mierze będą miały formę szkoleń skierowanych do bezrobotnej młodzieży, dorosłych i osób pozostających bez pracy krócej niż 12 miesięcy, zwiększając ich szanse powrotu na rynek pracy. Dodatkowo specyficzne działania prewencyjne oraz rozwijające zdolności do zatrudnienia skierowane są do zatrudnionych w sektorach wymagających dalszej restrukturyzacji. Tego typu działania są najlepszym środkiem przeciwdziałania zjawisku ubóstwa i wykluczenia społecznego, powiązanych z niskiej jakości kapitałem ludzkim i brakiem zatrudnienia. Zapewnione zostaną także określone działania prewencyjne i działania rozwijające zdolności do zatrudnienia, w celu ułatwienia integracji i reintegracji zawodowej na rynku pracy osób niepełnosprawnych i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i dyskryminacją.

W celu podniesienia **konkurencyjności** przedsiębiorstw prywatnych, należy skoncentrować się na dwóch głównych barierach utrudniających wzrost gospodarczy: braku spójnej i szeroko dostępnej sieci usług otoczenia biznesu oraz trudności MSP w dostępie do kapitału na sfinansowanie inwestycji i rozwoju.

Wzmocnienie usług otoczenia biznesu wpłynie na zwiększenie dostępności prywatnych przedsiębiorstw do usług edukacyjnych w zakresie biznesu, poprawę umiejętności zarządzania i dostępu do nowych technologii, a także zwłaszcza w przypadku starterów przedsiębiorstw wpłynie na zwiększenie i poprawę jakości ich dostępu do istotnych informacji i usług. Z tego powodu rola sektora prywatnego w gospodarce będzie rosła, a tworzenie nowych przedsiębiorstw będzie sprzyjać powstawaniu nowych miejsc pracy.

Zgodnie z Polityką Konkurencji UE, która ma na celu ograniczenie poziomu udzielanej pomocy publicznej i w następstwie podejścia horyzontalnego, wsparcie inwestycyjne skoncentrowane zostanie na MSP. Głównym problemem, przed jakim stoją MSP, jest dostęp do kapitału. W rezultacie bezużyteczne straty są mniejsze w przypadku wspierania MSP niż innych przedsiębiorstw. Tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju MSP przyniesie wysokie korzyści w momencie, gdy staną się one głównym źródłem zatrudnienia i będą rozwijać się szybciej niż reszta gospodarki.

Strategia **rozwój regionalnego uwzględniającego rozwój obszarów wiejskich** skupi się przede wszystkim na tworzeniu odpowiednich warunków dla przyciągania prywatnych inwestycji, a co za tym idzie, generowaniu zatrudnienia, przy równoczesnym wspieraniu rozwoju kapitału ludzkiego i mobilności geograficznej i sektorowej. W tym celu inwestycje skoncentrują się na poprawie podstawowej infrastruktury technicznej, społecznej i transportowej, przy jednoczesnej poprawie niskiego poziomu wykształcenia ludności obszarów wiejskich przez system szkoleń i kształcenia. Dodatkowo wspierane będą działania zorientowane na wspomaganie przedsiębiorczości oraz mikro-przedsiębiorstw, wspierając tym samym rozwój rodzimego ducha przedsiębiorczości, który może być środkiem dla tworzenia zatrudnienia i bogacenie się w każdej społeczności.

Obszary wiejskie dotknięte są problemem wysokiego ukrytego bezrobocia, słabej infrastruktury i wymagają zasadniczej restrukturyzacji gospodarstw rolnych. Dlatego też

strategia poprawy sytuacji na obszarach wiejskich kładzie odpowiedni nacisk na sektor rolniczy, który nadal odgrywa znaczącą rolę w rozwoju obszarów wiejskich, ale napotyka na zasadnicze problemy w dziedzinie inwestycji w zakresie konieczności restrukturyzacji i dywersyfikacji oraz trudności w dostosowaniu się do standardów jakościowych i higieny UE. Wsparcie dla gospodarstw nakierowane na podniesienie standardów, poprawę wydajności, oraz wzmocnienie ich roli w ochronie i podtrzymaniu środowiska wiejskiego, będzie wzmocnione przez działania podnoszące standardy przetwórstwa, a co za tym idzie, pośrednio zwiększając dochody producentów rolnych. Dodatkowo realizowane będą działania komplementarne, które zmierzają do dywersyfikacji działalności rolniczej, a w szczególności turystyki, usług i działań zwiększających wartość dodaną produkcji gospodarstw rolnych.

Zintegrowany rozwój regionalny uwzględniający rozwój obszarów wiejskich będzie ponadto odgrywał decydującą rolę w podwyższaniu zdolności administracji regionalnej do odgrywania kluczowej roli w polityce regionalnej.

4. 2 Cele cząstkowe

Realizacja celów strategicznych opisanych w powyższej strategii globalnej odbywać się będzie poprzez osiąganie celów cząstkowych. Pomoże to w zdefiniowaniu kluczowych wskaźników, pozwalających na analizę globalnych rezultatów uzyskanych w ramach konsekwentnie realizowanej polityki Rządu wraz z przejrzystymi kryteriami oceny. Pięć podstawowych celów cząstkowych przedstawionych poniżej, przyjętych przez Rząd Polski dla okresu programowania 2004-2006 w odpowiedzi na wyzwania konkurencji globalnej, przed jakimi stoi Polska, obejmuje:

- Wspomaganie osiągania i utrzymania w dłuższym okresie wysokiego wzrostu PKB,
- Zwiększanie poziomu zatrudnienia i wykształcenia,
- Włączenie Polski w europejskie sieci infrastruktury ,
- Intensyfikację procesu zwiększania w strukturze gospodarki udziału sektorów o wysokiej wartości dodanej,
- Wspomaganie udziału w procesach rozwojowych i modernizacyjnych wszystkich regionów i grup społecznych w Polsce.

Realizacja pierwszego z celów cząstkowych wymaga koncentracji polityki gospodarczej w pierwszych latach po przystąpieniu Polski do UE przede wszystkim na utrzymaniu równowagi makroekonomicznej i stabilizacji finansowej, utrzymaniu niskiej inflacji i relatywnie niskiego deficytu budżetowego, kontynuowaniu przekształceń własnościowych i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, ograniczaniu barier administracyjnych i prawnych dla rozwoju przedsiębiorczości, a także zmniejszenie wielkości pomocy publicznej i reorientację struktury udzielanej pomocy publicznej z sektorów tradycyjnych oraz jej ukierunkowanie na wspomaganie horyzontalne MSP.

Realizacja drugiego z celów cząstkowych wymaga wdrożenia mechanizmów obniżania kosztów pracy, zmniejszania barier administracyjnych i instytucjonalnych, zwiększania elastyczności i mobilności przestrzennej oraz zawodowej pracowników, zwiększania dostępu do edukacji i jakości edukacji na poziomie wyższym i średnim oraz systemu edukacji ustawicznej i szkolenia ustawicznego - w szczególności dla ludności wiejskiej oraz koncentracji aktywnej polityki rynku pracy i polityki społecznej na najbardziej efektywnych działaniach. Drugi cel cząstkowy będzie także wymagał aktywnego podejścia do promowania alternatywnych możliwości zatrudnienia i samozatrudnienia na obszarach rolniczych i restrukturyzowanych.

Realizacja trzeciego z celów cząstkowych wymaga działań o charakterze prawnym i instytucjonalnym, polegających na uproszczeniu zasad dotyczących prowadzenia inwestycji infrastrukturalnych, ograniczenia zagrożeń środowiskowych oraz podjęcia, nie mającego precedensu, programu inwestycyjnego (drogi, koleje, porty, sieci informatyczne, zwiększenie zastosowania informacyjnych systemów wyposażenia administracji publicznej) skierowanego na włączenie Polski w system gospodarki europejskiej.

Realizacja czwartego z celów cząstkowych wymaga kontynuowania procesów restrukturyzacyjnych i wspomaganie najbardziej efektywnego zatrudnienia, m.in. poprzez :

- Wzrost zatrudnienia w usługach rynkowych, ze szczególnym uwzględnieniem potencjału do rozwoju turystyki i alternatywnego zatrudnienia na obszarach wiejskich,
- Ograniczanie zatrudnienia w rolnictwie, z jednoczesnym podniesieniem jego dochodowości, produktywności oraz prowadzenie działalności rolniczej nie wpływającej negatywnie na środowisko naturalne,
- Zwiększenie produktywności i dochodowości sektora przemysłu poprzez przyciąganie nowych inwestycji, zwiększenie poziomu innowacyjności, inwestowanie w kapitał ludzki oraz poprzez przyspieszenie restrukturyzacji przemysłów tradycyjnych.

Dodatkowo dla osiągnięcia czwartego celu cząstkowego niezbędnym kierunkiem działań jest:

- Zwiększenie wysiłków powiązania inwestycji w sferze badawczo-rozwojowej z przedsięwzięciami innowacyjnymi w sektorze przedsiębiorstw, co zdynamizuje rozwój przedsiębiorstw oraz przyczyni się do tworzenia podstaw gospodarki opartej na wiedzy,
- Zwiększenie poziomu inwestycji w społeczeństwo informacyjne poprzez poprawę dostępu do Internetu oraz dostępu do usług publicznych, wspomagając w ten sposób rozwój gospodarki Polski w perspektywie długookresowej.

Realizacja piątego z celów cząstkowych wymaga przeciwdziałania dalszemu pogłębianiu się różnicowań przestrzennych i społecznych. Wiąże się to zarówno z koniecznością koordynacji działań rozwojowych na poziomie regionalnym, prowadzeniem przez państwo aktywnej i kompleksowej polityki regionalnej. Różne rodzaje grup zawodowych i społecznych winny stanowić integralną część tejże polityki, jej rozwoju, implementacji i ewaluacji.

Tabela 4-1 prezentuje związki pomiędzy celami cząstkowymi a kluczowymi wskaźnikami kontrolnymi i kontekstowymi.

Tabela 4-1 Wskaźniki programowe dla Podstaw Wsparcia Wspólnoty – wartości oszacowane dla roku 2008

wskaźnik	oś	poziom	Wartość w roku bazowym (2001) ⁵	Zakładana wartość wskaźnika w 2008	źródło danych/częstość pomiaru/
Dodatkowy wzrost PKB w stosunku do wskaźnika bazowego	0	krajowy		2.83	HERMIN

⁵ Dane za 2001 rok,

Robocze tłumaczenie *Community Support Framework*

wskaźnik	oś	poziom	Wartość w roku bazowym (2001) ⁵	Zakładana wartość wskaźnika w 2008	źródło danych/częstość pomiaru/
PKB na osobę w stosunku do średniej UE (UE 15 =100 %)	0	krajowy	40,0	42,0-43,0	EUROSTAT/co rok
Zmiany liczby bezrobotnych w odniesieniu do roku bazowego	0	krajowy		-194730	HERMIN
Akumulacja brutto w mln zł	I	krajowy	157721,1		Publikacja GUS "Rachunki Narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych"
Dodatkowe miejsca pracy (brutto)	I	krajowy		.	Będzie monitorowane
Nakłady na programy B&R w sumie (%PKB)	II, I	krajowy	0,65	około 1,5	RSRP ⁶ GUS/co rok
Poziom wykształcenia (podst. , średnie, wyższe wraz z policealnym) ⁷	II	krajowy	32,2/56,1/11,7	15,0/72,0/13,0	GUS BAEL/rocznie
Poziom wykształcenia (podst. , średnie, wyższe wraz z policealnym)- w miastach ⁸	II	krajowy	24,5/59,6/15,9		GUS BAEL / rocznie
Poziom wykształcenia (podst. , średnie, wyższe wraz z policealnym)- na wsi ⁹	II	krajowy	45,1/50,3/4,6		GUS BAEL / rocznie
Wskaźnik zatrudnienia w grupie wiekowej 15-64 l, kobiety i mężczyźni	II	krajowy	w sumie: 53,5 % 59,2/47,8	54-55%	GUS BAEL / rocznie
Nowe autostrady/ drogi ekspresowe (w km)	III	krajowy	0	267,6/176	RSW GUS / co rok
Wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska (% PKB)	III	krajowy	0,8	1,2	RSW GUS / co rok

Tabela 4-2 Wskaźniki kontekstowe (wartości oszacowane na rok 2008)

Wskaźnik	poziom	Wartość w roku bazowym (2001)	Zakładana wartość wskaźnika w 2008	Źródło danych/częstość pomiaru
Średni wzrost PKB (poprzedni rok = 100)	krajowy	1,0		RSRP GUS/co rok
Bezpośrednie inwestycje zagr. jako udział w przyroście kapitału brutto	krajowy			
Udział przedsiębiorstw państwowych w wartości dodanej	krajowy	10,8		Obliczenia własne GUS
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (po uwzględnieniu w dochodach gospodarstw domowych transferów społecznych) ¹⁰	krajowy	15%	GUS nie prognozuje	GUS/Eurostat; wskaźnik obliczony na podstawie Badania budżetów gospodarstw domowych 2001, GUS.

⁶ Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, GUS

⁷ udział ludności według danego poziomu wykształcenia w ludności ogółem w wieku 15 lat i więcej

⁸ definicja jak wyżej.

⁹ definicja jak wyżej.

¹⁰ definicja: % osób poniżej granicy ubóstwa; granica ubóstwa - 60% mediany dochodów ekwiwalentnych (wg zmodyfikowanej skali OECD),

Robocze tłumaczenie *Community Support Framework*

Udział zatrudnienia w sektorach gospodarki (I, II, III)	krajowy	19,1/30,5/50,4	17,5/30,5/52,0	GUS BAEL/rocznie
Ogólna stopa bezrobocia (k/m)	krajowy	W sumie: 18,2 16,9/19,8	15,0	GUS BAEL/rocznie
Stopa bezrobocia długoterminowego (m/k) ¹¹		total: 7,9 6,7/9,2		GUS BAEL/rocznie
Zróżnicowanie stopy bezrobocia rejestrowanego w podregionach (NTS III) (stan na koniec kwartału)	krajowy	1: 8,7 (I kwartał) 1: 7,6 (I kwartał) 1: 6,7 (III kwartał) 1: 6,5 (IV kwartał)	poniżej 1: 6	bezrobocie rejestrowane/ kwartalnie
Zmiany w realnych dochodach do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych na osobę w 2 najbiedniejszych regionach / w stosunku absolutnym Zmiany w realnych dochodach do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych na osobę w 2 najbogatszych regionach w stosunku absolutnym ¹²	krajowy	21765,1 20481,3/ /90439,2 67908,0		GUS/rocznie

4.3. Sposoby wdrażania strategii

Realizacja strategii będzie miała istotne implikacje dla różnych polityk krajowych, jak również dla inwestycji publicznych i prywatnych. Ważne aspekty inwestycji publicznych i prywatnych będą w trakcie wdrażania Programu współfinansowane ze środków Funduszu Spójności i Funduszy Strukturalnych. Zakres współfinansowania wspólnotowego zostanie określony w PWW. Za realizację i wdrażanie Podstaw Wsparcia Wspólnoty na lata 2004-2006 odpowiada Rząd Polski. Środki z Funduszy Strukturalnych będą wydatkowane w ramach 7 programów operacyjnych: 6 jednofunduszowych programów operacyjnych i jednego programu zintegrowanego. Poniżej przedstawiono programy operacyjne oraz realizujące je fundusze:

- **SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw**
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- **SPO Rozwój Zasobów Ludzkich**
Europejski Fundusz Społeczny
- **SPO Transport**
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- **SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich**
Sekcja Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej
- **SPO Rybołówstwo i przetwórstwo ryb**
Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa
- **Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego**

¹¹ definicja: udział osób bezrobotnych przez okres powyżej 12 m-cy w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo w %,

¹² regiony najbiedniejsze to lubelskie, podkarpackie, a najbogatsze to mazowieckie, śląski wg PKB, zgodnie z tabelą 2-3 PWW Podstawowe dane statystyczne dla regionów.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Europejski Fundusz Społeczny

- **PO Pomoc Techniczna**

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Dystrybucja środków z Funduszy Strukturalnych zaangażowanych we wdrażanie poszczególnych programów operacyjnych odzwierciedla ich znaczenie w procesie ustanawiania podstaw dla poprawy konkurencyjności i spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej z krajami i regionami Unii Europejskiej oraz uwzględnia aktualne możliwości absorpcji środków finansowych. Zarys interwencji tych programów będzie przedstawiony w Rozdziale 6, natomiast szczegółowe informacje będą zawarte w poszczególnych programach operacyjnych.

Programy realizowane w ramach PWW koncentrują się na czterech osiach rozwoju zaprezentowanych w strategii. Osie rozwoju nawiązują bezpośrednio do różnych programów, a związki te przedstawia poniższa tabela 4-3.

Robocze tłumaczenie *Community Support Framework*

Tabela 4-3 Osie rozwoju Podstaw Wsparcia Wspólnoty oraz instrumenty ich realizacji

Nazwa osi	Instrumenty realizacji (kilkutetnie)			
	PWW	Fundusz Spójności	Inicjatywy Wspólnoty	Programy krajowe
1. Rozwój sektora przedsiębiorstw i zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw	SPO <i>Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw</i> (EFRR)			<i>Przede wszystkim przedsiębiorczość; Zwiększanie innowacyjności gospodarki w Polsce do 2006 roku; Kapitał dla przedsiębiorczych; rządowe programy i strategie restrukturyzacyjne przemysłów: chemicznego, hutnictwa żelaza i stali, górnictwa węgla kamiennego, obronnego, lekkiego, farmaceutycznego, inne programy rządowe</i>
2. Rozwój zasobów ludzkich	SPO <i>Rozwój Zasobów Ludzkich</i> (EFS)		EQUAL	Programy zatrudnienia i restrukturyzacji finansowane z zasobów Funduszu Pracy, PFRON i budżetu państwa Program <i>Pierwsza praca</i> Programy rozwoju edukacji nadzorowane przez MENiS
3. Zwiększenie poziomu inwestycji infrastrukturalnych, związanych ze wzrostem gospodarczym i jakością życia	SPO <i>Transport</i> (EFRR)	Część transportowa		Strategia Wykorzystania Funduszu Spójności; <i>Strategia rozwoju infrastruktury transportowej na lata 2004-2006 i w dalszych latach</i> (Ministerstwo Infrastruktury, lipiec 2003) Program <i>Infrastruktura – klucz do rozwoju</i> (Program budowy autostrad i dróg ekspresowych)
		Część środowiskowa		Strategia Wykorzystania Funduszu Spójności; <i>Program dla Odry 2006</i> <i>Krajowy Plan Gospodarki Odpadami</i> <i>Program wyposażania aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków</i> <i>Inne programy</i>
4. Poprawa warunków dla rozwoju regionalnego, w tym rozwoju obszarów wiejskich	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego		INTERREG	<i>Realizacja ustawy o wspieraniu rozwoju regionalnego - kontrakty wojewódzkie</i> Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich (PAOW) Programy Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP) Programy Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR)
	SPO <i>Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich</i>			
	SPO <i>Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb</i>			

4.4 Strategie horyzontalne

Pewne obszary działań podejmowanych w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty wymagają skoordynowanego podejścia w dwóch lub większej liczbie programów operacyjnych, które zostały opisane poniżej. Zarys wszystkich programów operacyjnych zawarty jest w Rozdziale 6. Sektory opisane poniżej mają równie ważne znaczenie jak pozostałe sektory.

4.4.1 Inwestycje w infrastrukturę transportu

W kontekście Strategii Rozwoju Infrastruktury Transportu w Polsce, inwestycje w infrastrukturę transportową w nadchodzących latach będą skoncentrowane na poprawie konkurencyjności w sposób ekologiczny, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa na drogach. Polska będzie dążyła do osiągnięcia następujących pięciu celów w średnim okresie czasu:

- Obniżanie kosztów transakcyjnych, wynikających z niskiej jakości i niskiej gęstości infrastruktury drogowej,
- Obniżanie kosztów środowiskowych wynikających z niezrównoważonego rozwoju sektora transportu i niskiej jakości sieci drogowej,
- Obniżenie wysokich kosztów społecznych i ekonomicznych wypadków drogowych poprzez poprawę bezpieczeństwa na drogach,
- Poprawa dostępności do aglomeracji miejskich, a co za tym idzie zwiększenie ekonomicznego potencjału rozwojowego centrów miast,
- Wspieranie zrównoważonego rozwoju regionalnego.

W ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty inwestycje w infrastrukturę transportową będą finansowane ze środków Funduszu Spójności oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i współfinansowane przez budżet państwa, budżety JST szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego, jak również ze środków Międzynarodowych Instytucji Finansowych.

Środki z Funduszu Spójności będą skoncentrowane na sieciach transportu TEN (patrz Rozdział 7). Środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego będą przeznaczone na inwestycje w szereg niezbędnych i komplementarnych elementów, służących uzyskaniu wyznaczonych celów poprzez działania podejmowane w ramach dwóch programów operacyjnych:

- Sektorowy Program Operacyjny *Transport*
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

SPO *Transport* będzie koncentrował się w latach 2004-2006 na polepszeniu standardu istniejącej krajowej sieci drogowej, poprawie wewnątrzregionalnych połączeń transportowych, z podkreśleniem szczególnych celów, takich jak: zwiększenie bezpieczeństwa na drogach oraz połączenie głównych centrów miejsko-przemysłowych, które nie są zespolone z transeuropejskimi korytarzami transportowymi z systemem autostrad. Centra te uzyskają w ten sposób zdolność do utrzymania ich pozycji konkurencyjnej pod względem dostępu do głównych rynków oraz innych miejskich biegunów wzrostu. Pierwszeństwo w realizacji inwestycji będzie dokonywane na bazie istniejących i oczekiwanych przepływów ruchu drogowego, wskaźników bezpieczeństwa oraz na podstawie ekonomicznego znaczenia centrów, których dane przedsięwzięcie bezpośrednio dotyczy.

Dodatkowo SOP *Transport* przeznaczy znaczące środki także na inne dziedziny, które mają bezpośredni wpływ na realizację celów PWW, takich jak zarządzanie komunikacją miejską,

intermodalne połączenia transportowe, główne linie kolejowe leżące poza transeuropejskimi sieciami transportowymi oraz dostęp do portów od strony morza i od strony lądu.

Uzupełnieniem interwencji ze strony Funduszu Spójności oraz Sektorowego Programu Operacyjnego *Transport* będą działania podejmowane na poziomie regionalnym w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Będzie on realizował dwa główne cele:

- Powiązanie mniejszych regionalnych centrów miejskich z krajową i trans-europejską siecią transportową, umożliwiające całemu społeczeństwu czerpanie ogólnych korzyści z ulepszonych połączeń międzynarodowych,
- Poprawa publicznego transportu miejskiego w głównych aglomeracjach miejskich i dużych miastach, polepszając tym samym warunki tych ośrodków jako środowiska dla lokalnego wzrostu i rozwoju gospodarczego.

4.4.2 Inwestycje w Edukację

Rozwój konkurencyjnej, opartej na wiedzy gospodarki, który jest w stanie zapewnić spójność społeczno-gospodarczą zależy w dużym stopniu od odpowiedniego inwestowania w dziedzinę edukacji. Dlatego też w krótkim okresie inwestycje w edukację skupią się na pokonywaniu istniejących barier wzrostu gospodarczego, takich jak: niewystarczający poziom wykształcenia, niski udział w edukacji ustawicznej, istniejące podziały pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi, podobnie jak niska jakość systemu kształcenia, nieprzystosowanego do zmieniających się warunków społeczno-ekonomicznych i specyfiki potrzeb rynku pracy. Podstawy Wsparcia Wspólnoty wspólnie z inwestycjami krajowymi przyczynią się do osiągnięcia celów, które zostały wybrane tak, aby zapewnić koncentrację działań w celu zagwarantowania maksymalnego rezultatu i efektywności w okresie programowania 2004-2006. Polska zdefiniowała następujące cele:

- Zwiększenie poziomu wykształcenia społeczeństwa poprzez poprawę dostępu do edukacji.

Aby osiągnąć ten cel, należy ułatwić dostęp do edukacji, począwszy od wychowania przedszkolnego, szkół podstawowych, poprzez szkoły średnie, aż po szkolnictwo wyższe i studia podyplomowe. Żeby zapobiec wczesnemu opuszczaniu szkół przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych, powinny zostać uruchomione kursy wspierające. Również uczniowie z obszarów wiejskich potrzebują wsparcia, by móc uczęszczać do szkół średnich, które znajdują się w miastach. Równocześnie powinno się podjąć działania mające na celu promowanie kształcenia ustawicznego wśród osób dorosłych. Należy zwrócić szczególną uwagę na środowiska zaniedbane społecznie (dotknięte ubóstwem, bezrobociem, niepełnosprawnością i zamieszkałe na obszarach wiejskich).

- Poprawa jakości nauczania

Wyposażenie uczniów w kompetencje kluczowe, w połączeniu z umiejętnościami specjalistycznymi jest głównym zadaniem edukacji i najlepszym sposobem przygotowania ucznia do życia społecznego a także zatrudnienia. W celu zwiększenia zdolności absolwentów do zatrudnienia, rozwinięcia i udoskonalenia wymaga system doradztwa i poradnictwa zawodowego. Innym sposobem zwiększania zdolności do zatrudnienia jest dostosowanie szkolnictwa zawodowego i szkoleń zawodowych (podstaw programowych, programów i metod nauczania) do potrzeb rynku pracy. Wprowadzenie egzaminów dla opuszczających szkołę

średnią (szczególnie w edukacji zawodowej i szkoleniach) wymaga zainwestowania znacznych środków w wyposażenie techniczne i sprzęt wykorzystywany w procesie nauczania i rozwój personelu. Akredytacja instytucji prowadzących szkolenia dla osób dorosłych i szkolenia zawodowe przyczynią się do wdrożenia konsekwentnej strategii kształcenia ustawicznego. Szkoły powinny także odgrywać rolę centrów kształcenia ustawicznego, instytucji promujących ideę zdrowego stylu życia, sport i rekreację przyczyniające się do rozwoju lokalnej społeczności. Szkoły wyższe odgrywają w dodatku kluczową rolę w rozwoju i transferze nowych technologii do przemysłu i rozwoju sektora usług.

Inwestycje w edukację w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty 2004-2006 będą finansowane przez Europejski Fundusz Społeczny i częściowo przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Właściwa koordynacja tych dwóch funduszy pozwoli na zharmonizowanie działań miękkich i inwestycji infrastrukturalnych dla otrzymania maksymalnego efektu.

Europejski Fundusz Społeczny przyczyni się do osiągnięcia założonych celów przez dwa programy operacyjne: Sektorowy Program Operacyjny *Rozwój Zasobów Ludzkich* i Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego.

Sektorowy Program Operacyjny *Rozwój Zasobów Ludzkich* skupi się na zwiększaniu dostępu do edukacji i promowaniu kształcenia ustawicznego przez działania mające na celu zwalczanie dysproporcji edukacyjnej między miastem a wsią, działaniach ułatwiających dostęp do kształcenia uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, rozwijających system kształcenia ustawicznego osób dorosłych. Działania te podniosą jakość kształcenia, także w odniesieniu do potrzeb rynku pracy przez zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w procesie kształcenia, poprawią zdolności absolwentów do uzyskania zatrudnienia, kształcenie i doskonalenie nauczycieli, akredytację instytucji edukacyjnych oraz badania dotyczące kluczowych wskaźników edukacyjnych – budując system zbierania danych i analiz.

Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego w obszarze edukacji na poziomie regionalnym skupi się na następujących działaniach:

- Stypendia dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych z obszarów wiejskich, stypendia dla studentów studiów wyższych i doktoranckich,
- Podstawowe kształcenie zawodowe i szkolenia (praktyki zawodowe),
- Edukacja i szkolenia osób dorosłych.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego uzupełni wspomniane wyżej działania przez inwestycje z zakresu infrastruktury edukacyjnej.

4.4.3 Inwestycje w aktywną politykę rynku pracy i aktywną politykę społeczną

Odwrócenie tendencji spadkowej w zatrudnieniu oraz szybkie i znaczące obniżanie bezrobocia należą do kluczowych priorytetów okresu programowania. Transformacja polskiego rynku pracy wymaga wciąż stanowczego zwrotu tej polityki.

W celu przygotowania do wdrażania Europejskiej Strategii Zatrudnienia, Rząd Polski wspólnie z Komisją Europejską, zidentyfikował kluczowe do zrealizowania priorytety polskiej polityki zatrudnienia (Wspólna Ocena Założeń Polskiej Polityki Zatrudnienia, JAP, podpisana w styczniu 2001 roku). Mają one na celu reformę systemu podatkowego i zasiłków socjalnych, wprowadzenie silniejszych bodźców do tworzenia i podejmowania zatrudnienia, promowanie

aktywnej roli partnerów społecznych w polityce zatrudnienia, dokończenie reformy edukacji i rozpowszechnienie szkolenia ustawicznego, zidentyfikowanie problemu nierównego traktowania kobiet i mężczyzn, przegląd struktury publicznych służb zatrudnienia i wzmocnienie świadczonych przez nie funkcji na poziomie krajowym oraz podniesienie wydajności administracyjnej dla planowania i wdrażania EFS. W dodatku konieczne jest osiągnięcie środowiska przyjaznego zatrudnieniu, rozwój systemu wynagrodzeń oraz tworzenie bodźców sprzyjających zatrudnieniu. Późniejsze Raporty dotyczące postępów wdrażania JAP oraz pogłębiona analiza przeprowadzona w lipcu 2003 roku, potwierdziły potrzebę zwiększenia działania tej polityki celem ukierunkowania jej na realizację priorytetów określonych w JAP w świetle przygotowania do Europejskiej Strategii Zatrudnienia oraz zaprezentowania przez Polskę Narodowego Planu Działań w 2004 roku.

Równolegle, opracowanie Wspólnego Memorandum na rzecz Integracji Społecznej (JIM) zidentyfikowało kluczowe wyzwania w obszarze integracji społecznej oraz wysiłki, jakie należy podjąć, aby sprostać zjawisku wykluczenia społecznego i utrzymywania się międzypokoleniowego ubóstwa oraz wykluczenia społecznego, które powiązane są głównie z sytuacją rosnącego bezrobocia i bierności zawodowej na rynku pracy.

Fundusze Strukturalne w sposób zintegrowany zapewnią wsparcie zgodne z priorytetami JAP, nowymi wytycznymi zatrudnienia, wyzwaniami JIM oraz inicjatywami polskiego Rządu związanymi z reformą strukturalną rynku pracy, np. w obszarze promowania zatrudnienia i instytucji rynku pracy. Ramy Odniesienia Polityki Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich (patrz sekcja 5.3), określają ogólny kontekst polityki oraz kompleksowy obraz wybranych priorytetów wspieranych z Funduszy Strukturalnych w obszarze zatrudnienia i zasobów ludzkich, w szczególności wsparcie ze strony Europejskiego Funduszu Społecznego zarówno w Sektorowym Programie Operacyjnym *Rozwój Zasobów Ludzkich* jak również w Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego. Dokument ten pokazuje także powiązania ze wsparciem w ramach innych programów operacyjnych i Funduszy, które bezpośrednio lub pośrednio przyczynią się do rozwoju zasobów ludzkich i zatrudnienia. W celu zapewnienia spójnego podejścia w ramach Komitetu Monitorującego PWW będzie działał podkomitet ds. horyzontalnych, którego zadaniem będzie promowanie i koordynacja działań związanych z zatrudnieniem, integracją społeczną oraz polityką równości szans pomiędzy programami ze szczególnym uwzględnieniem działań współfinansowanych ze środków EFS.

4.4.4 Inwestycje w rozwój wsi

Polskie rolnictwo należy poddać gruntownej modernizacji, restrukturyzacji i dywersyfikacji – proces ten zostanie przyspieszony przez akcesję do UE. Konkurencyjność sektora rolnego powinna wzrosnąć, a poziom zatrudnienia w rolnictwie będzie stopniowo redukowany.

Polska zdefiniowała następujące długookresowe cele dla obszarów wiejskich:

- Rozwój podnoszący atrakcyjność obszarów wiejskich dla mieszkańców i przedsiębiorców,
- Wzmocnienie zrównoważonego ekonomicznie rozwoju sektora rolnego z jednoczesnym uwzględnieniem zachowania równowagi środowiska naturalnego,
- Podniesienie konkurencyjności sektora przetwórstwa rolnego dzięki poprawie jakości produktów rolnych i dostosowaniu podaży do wymagań rynkowych.

Dzięki Funduszom Strukturalnym Polska przyjmie zintegrowane podejście przy wykorzystaniu obu sekcji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. Działania w ramach tych funduszy zostaną skoordynowane w celu zapewnienia maksymalnego efektu. Biorąc pod uwagę krótki okres programowania 2004-2006, zasoby zostaną skoncentrowane na ograniczonej liczbie celów.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego będzie miał zastosowanie w trzech głównych obszarach wsparcia:

1. Inwestycje w projekty infrastrukturalne, w ramach ZPORR, wsparcie dla lokalnego otoczenia biznesu oraz zwiększanie atrakcyjności obszarów wiejskich i małych miast dla lokalnych i zewnętrznych inwestorów. Kryteria wyboru projektów zostaną ustanowione w taki sposób, aby wsparcie nie pokrywało się ze wsparciem z EFOiGR,
2. Inwestycje w infrastrukturę społeczną obszarów wiejskich: ochronę zdrowia i usługi społeczne oraz edukację (szkoły oraz istniejąca infrastruktura szkolnictwa wyższego),
3. Usługi doradcze i bezpośrednia pomoc dla przedsiębiorców, w szczególności dla inwestycji prowadzących do poprawy konkurencyjności, tworzenia nowych miejsc pracy oraz dostosowania się do standardów ochrony środowiska.

Europejski Fundusz Społeczny przyczyni się do zwiększenia dostępu do edukacji i poprawy jej jakości przez dostarczanie pomocy instytucjom edukacyjnym oraz studentom na obszarach wiejskich.

EFS będzie również finansował usługi w zakresie doradztwa zawodowego oraz przekwalifikowania osób odchodzących z pracy w rolnictwie i poszukujących innego zajęcia bądź rozpoczynających działalność gospodarczą. Wyższy poziom wykształcenia oraz lepsze lub nowo nabyte umiejętności w średnim okresie przyczynią się znacząco do rozwoju nowych rodzajów działalności, jak również do zwiększenia szans zawodowej i geograficznej mobilności.

Biorąc pod uwagę doświadczenie zdobyte we wdrażaniu programu przedakcesyjnego SAPARD, realizacja priorytetów w ramach Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (Sekcja Orientacji) w najbliższych latach przyczyni się do:

1. Wzrostu konkurencyjności i trwałego rozwoju sektora rolnego poprzez wspieranie restrukturyzacji gospodarstw rolnych,
2. Pomocy dla przemysłu przetwórczego w celu poprawy jego pozycji konkurencyjnej,
3. Wzmocnienia wielofunkcyjnego rozwoju wsi dzięki wsparciu dywersyfikacji działalności rolniczej, poprawy infrastruktury związanej z rozwojem rolnictwa oraz odbudową i rozwojem wsi i zachowaniem ich kulturowego dziedzictwa, tam gdzie przyniesie to znaczące efekty ekonomiczne. Kryteria wyboru będą komplementarne w stosunku do kryteriów stosowanych w ramach priorytetu rozwoju lokalnego w ramach ZPORR.

Integracja z Unią Europejską znacznie zwiększy napływ środków do polskiego rolnictwa. Jednakże z większości tych środków będą korzystać duże gospodarstwa. Włączenie się do Jednolitego Rynku Europejskiego będzie nieodwołalnie prowadzić do koncentracji produkcji rolnej. Zmiany strukturalne w polskim rolnictwie będą wspomagane przez działania z zakresu rozwoju wsi, w tym poprzez wsparcie dla dostosowań do standardów wspólnotowych, wsparcie dla gospodarstw niskotowarowych, tworzenia grup producentów rolnych jak również dla działań

z dziedziny ochrony środowiska rolniczego, a także wsparcie dla obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania, zalesiania i wcześniejszego przechodzenia na emeryturę. Ma to zapewnić, że niezbędne zmiany restrukturyzacyjne zostaną przeprowadzone w społecznie akceptowalny sposób.

4.4.5. Inwestycje w dziedzinie ochrony środowiska i trwałego rozwoju

Stan środowiska naturalnego jest jednym z istotnych aspektów jakości życia w Polsce i kluczowym elementem dla zapewnienia trwałego rozwoju gospodarczego. Jakość środowiska naturalnego będzie ulegała poprawie dzięki ukierunkowanej pomocy w ramach Funduszu Spójności, ZPORR i Programu Operacyjnego *Wzrostu Konkurencyjności Przedsiębiorstw*.

Fundusz Spójności będzie ukierunkowany na realizację głównych priorytetów w zakresie ochrony środowiska, w szczególności dotyczących wypełnienia zobowiązań Polski podjętych w trakcie negocjacji akcesyjnych. Zaopatrzenie w wodę, oczyszczanie ścieków oraz zagospodarowanie odpadów będą nadal najważniejszymi priorytetami, podobnie jak w przypadku funduszu ISPA. Zakres działań może zostać rozszerzony o działania w zakresie poprawy jakości powietrza, rekultywacji terenów po-przemysłowych, stanowiących zagrożenie dla środowiska, a także o niektóre działania w dziedzinie zapobiegania powodziom, jak też analizy i monitoringu jakości środowiska naturalnego.

Zintegrowany Program Rozwoju Regionalnego będzie uzupełniał te inwestycje dzięki wsparciu dla mniejszych projektów, zarówno na poziomie regionalnym jak i lokalnym, ale muszą one być zgodne z globalną strategią dla sektora środowiskowego. Program Operacyjny *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw* może zapewnić współfinansowanie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw zamierzających wprowadzić czystsze technologie produkcyjne w kontekście wymagań *acquis communautaire*.

Poza powyższymi inwestycjami, także projekty infrastruktury transportowej będą musiały uwzględniać uwarunkowania środowiskowe. Inwestycje w zakresie transportu publicznego i transportu alternatywnego w stosunku do transportu drogowego będą stanowić kluczowy element wspierania zrównoważonego rozwoju. Fundusze Strukturalne będą również wspierać budowanie tzw. świadomości środowiskowej i trwałego rozwoju za pośrednictwem szkoleń i edukacji.

4.4.6. Inwestycje w zakresie społeczeństwa informacyjnego

Udział w społeczeństwie informacyjnym jest kluczowym horyzontalnym zagadnieniem rozwojowym o kluczowym znaczeniu dla długookresowego wzrostu gospodarczego i rozwoju Polski. Analiza przeprowadzona w poprzednich rozdziałach wskazuje na słabą integrację instytucji edukacyjnych oraz naukowo-badawczych z sektorem biznesu jako jedną z głównych przyczyn niskich wyników w tej dziedzinie. Z jednej strony, sytuacja ta jest sygnałem braku mechanizmów promowania wsparcia dla sektora prywatnego w dziedzinie badań i rozwoju, z drugiej strony wskazuje na niski poziom budżetu oraz brak jasnych priorytetów badawczych, które uwzględniałyby potrzeby biznesu. Zgodnie z politykami UE, edukacja, badania i rozwój oraz społeczeństwo informacyjne będą rozpatrywane w kontekście strategii horyzontalnych, z których najważniejsza dotyczy społeczeństwa informacyjnego.

Strategia ta została przedstawiona w strategicznym dokumencie *e-Polska*. Współfinansowanie projektów wzmacniających długoterminowy rozwój gospodarczy Polski dzięki społeczeństwu informacyjnemu będzie miało miejsce w ramach trzech programów operacyjnych:

- Program Operacyjny *Rozwój Zasobów Ludzkich* zapewni wsparcie dla tzw. e-edukacji (komputery, programy do użytku w procesie nauczania), nauczania na odległość dzięki

sieci centrów szkoleniowych , a także wsparcie dla nowych form zatrudnienia (telepraca) i organizacji pracy. Projekty te powinny wspomóc rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy, w szczególności dzięki tworzeniu wartościowej, cyfrowej zawartości edukacyjnej oraz poprawie umiejętności informatycznych,

- Zintegrowany Program Rozwoju Regionalnego będzie wspierał rozwój regionalnej i lokalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, w szczególności w małych miastach i na obszarach wiejskich. Dotyczy to dostępu do sieci infrastrukturalnych, w tym dostępu do Internetu i jego wykorzystywania, aplikacji internetowych sektora publicznego (ochrona zdrowia, edukacja, policja, służby bezpieczeństwa), obecności w Internecie samorządów lokalnych, a także zapewnienia dostępu do Internetu w miejscach publicznych (biblioteki, centra kulturowe). Rozszerzenie usług świadczonych przez lokalne i regionalne samorzady oraz zwiększenie dostępu obszarów wiejskich i małych miast będą stanowić szczególne priorytety w tym zakresie,
- Program Operacyjny *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw* będzie wspierał rozwój komunikacji internetowej między biznesem a różnymi jednostkami administracji publicznej w celu poprawy udziału przedsiębiorstw, w szczególności MSP w tzw. e-gospodarce i przywracaniu ich konkurencyjności.

W celu zapewnienia spójnego podejścia, horyzontalny podkomitet działający w ramach Komitetu Monitorującego Podstawy Wsparcia Wspólnoty zapewni realizację skoordynowanych działań w kontekście strategii PWW. Interoperacyjność zostanie zapewniona dzięki ustawie dotyczącej informatyzacji administracji publicznej, ustanawiającej standardy dla systemów informatycznych i dokumentów elektronicznych (projekt ustawy został przedłożony Parlamentowi).

5 SPÓJNOŚĆ Z POLITYKAMI WSPÓLNOTOWYMI I KRAJOWYMI

Dokument Podstawy Wsparcia Wspólnoty jest zgodny z podstawowymi założeniami polityk Wspólnotowych. Projektowane operacje finansowe ze źródeł Wspólnoty (Fundusze Strukturalne, Fundusz Spójności) są zgodne z art. 12 Rozporządzenia 1260/99/WE.

5.1 Wspólna Polityka Rolna

Wyznaczone w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty cele dotyczące rolnictwa i zagadnień z nim związanych są komplementarne wobec celów *Wspólnej Polityki Rolnej (WPR)*, określonej w art. 33 *Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*. Realizowane w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty, programy operacyjne, w szczególności Sektorowy Program Operacyjny *Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich* przyczyni się bezpośrednio do zapewnienia wspólnej organizacji rynków rolnych (I filar WPR) poprzez wsparcie wydajności rynku oraz pomoc w osiąganiu standardów higieny i jakości wymaganych na Jednolitym Rynku Europejskim, przy jednoczesnym przestrzeganiu zasad *Wspólnej Polityki Rolnej*. Sektorowy Program Operacyjny koncentruje się w szczególności na podniesieniu wydajności produkcji rolnej oraz wspieraniu rozwoju kapitału ludzkiego w rolnictwie poprzez szkolenia, ale również na podniesieniu jakości produkcji artykułów rolno-spożywczych zgodnie z celami *Wspólnej Polityki Rolnej*. Sektorowy Program Operacyjny, jak również Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego wspierają także rozwój infrastruktury na obszarach wiejskich, bezpośrednio związanej z rolnictwem, co w konsekwencji przyczyni się do podniesienia poziomu życia ludności zamieszkującej obszary wiejskie, a w szczególności ludności związanej z rolnictwem.

W latach 2004-2006 równoległe do wdrażania Podstaw Wsparcia Wspólnoty realizowany będzie *Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)*, którego założenia są spójne z innymi programami strukturalnymi, a zwłaszcza z Sektorowym Programem Operacyjnym *Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich*. Celem PROW jest wspieranie przemian strukturalnych w rolnictwie oraz wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

5.2 Wspólna polityka w zakresie rybołówstwa

Działania strukturalne realizowane w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty w zakresie rybołówstwa, hodowli ryb, przetwórstwa rybnego oraz marketingu artykułów rybnych są spójne z celami *Wspólnej Polityki Rybackiej*.

Podstawą wdrożenia w Polsce zasad *Wspólnej Polityki Rybackiej UE* są obecnie: Ustawa o Rybołówstwie Morskim z dnia 6 września 2001 r. oraz Ustawa o Organizacji Rynku Rybnego z dnia 10 października 2002 r.

Cele *Wspólnej Polityki Rybackiej*, którymi są osiągnięcie równowagi pomiędzy nakładami połowowymi oraz odnawialnymi zasobami, jak również poprawa organizacji rynku będą realizowane poprzez Sektorowy Program Operacyjny *Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb* wdrażany ze środków Finansowego Instrumentu Wspierania Rybołówstwa (FIFG).

5.3 Polityka wspierania zatrudnienia

Polityka rynku pracy w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty odpowiada zasadom i wymogom polityki Wspólnoty przyjętej przez Traktat Amsterdamski i w oparciu o wytyczne *Europejskiej Strategii Zatrudnienia*. Polska polityka wspierania zatrudnienia będzie zmierzać do wzrostu

zatrudnienia i ograniczenia społecznych skutków bezrobocia zgodnie z celem przyjętym przez kraje członkowskie podczas szczytu Rady Europejskiej w Lizbonie w 2000 r.

Sytuację w Polsce w zakresie zatrudnienia, rynku pracy oraz kontekst polityczny w odniesieniu do polityki zatrudnienia Wspólnoty ilustruje dokument Ramy Odniesienia Polityki Zatrudnienia. Dokument ten określa kierunki polityki Rządu polskiego zorientowane na rozwój zasobów ludzkich przy wsparciu Funduszy Strukturalnych, ze szczególnym podkreśleniem działań współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, które są ujęte m.in. w Sektorowym Programie Operacyjnym *Rozwój Zasobów Ludzkich* oraz Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego.

Ramy Odniesienia Polityki Zatrudnienia (dokument dostępny jest w Ministerstwie Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym) wyznaczają ogólny, zarówno wspólnotowy jak i krajowy, kontekst polityczny i kierunki pomocy zorientowanej na zatrudnienie i rozwój zasobów ludzkich, określając związek z priorytetami wyznaczonymi przez *Europejską Strategią Zatrudnienia* oraz *Wspólne Memorandum na rzecz Integracji Społecznej* (JIM), a także biorąc pod uwagę strategiczne dokumenty krajowe z obszaru polityki społecznej i rynku pracy. Spójność z Europejską Strategią Zatrudnienia w Ramach Odniesienia Polityki Zatrudnienia, jest przedstawiona poprzez ukazanie powiązań ze Wspólną Oceną Założeń Polskiej Polityki Zatrudnienia (JAP) oraz wnioskami z jej wdrażania, a także poprzez związek z nowymi wytycznymi zatrudnienia.

5.3.1 Europejska Strategia Zatrudnienia, JAP, JIM

W ramach Unii Europejskiej koordynacja polityki zatrudnienia jest ustanowiona w Tytule Zatrudnienie Traktatu Amsterdamskiego i stanowi istotną część prawa wspólnotowego. Pierwszym krokiem w kierunku wspólnego określenia polityki zatrudnienia przygotowującej do członkostwa w Unii Europejskiej oraz stopniowo dostosowującej instytucje oraz realizowane polityki do Europejskiej Strategii Zatrudnienia było podpisanie w styczniu 2001r. pomiędzy Rządem polskim oraz Komisją Europejską Wspólnej Oceny Założeń Polskiej Polityki Zatrudnienia, która koncentruje się na następujących priorytetach:

- Dostosowanie systemu kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy – wdrażany poprzez Narodową Strategię Wzrostu Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich w latach 2000-2006, strategię społeczno-gospodarczą: *Przedsiębiorczość – Rozwój – Praca*, Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw od 2003 do 2006, i Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006 (SPO RZL, ZPORR, SPO *Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego i Rozwój Obszarów Wiejskich*);
- Restrukturyzacja rynku pracy – wdrażany poprzez Narodową Strategię Wzrostu Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich w latach 2000-2006, Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw od 2003 do 2006, Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006 (SPO RZL, SPO *Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb*);
- Aktywna polityka rynku pracy i jej realizacja – wdrażany poprzez Narodową Strategię Wzrostu Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich w latach 2000-2006, Strategię Polityki Społecznej na lata 2002-2005, Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006 (SPO RZL, ZPORR, SPO *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*);
- Przygotowanie do wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego – wdrażany poprzez Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006 (SPO RZL, ZPORR).

W marcu 2003 r. w Brukseli odbył się szczyt Rady Europejskiej, który potwierdził, że Europejska Strategia Zatrudnienia odgrywa wiodącą rolę we wdrażaniu celów zatrudnienia i rynku pracy Strategii Lizbońskiej oraz, że ESZ wraz z Ogólnymi Wytycznymi Polityki Gospodarczej, które stanowią element koordynacji polityki gospodarczej Wspólnoty, powinny tworzyć spójnie funkcjonującą całość. Metoda robocza, stosowana dla potrzeb *Europejskiej Strategii Zatrudnienia*, jest nazywana „otwartą metodą koordynacji” i jest oparta na pięciu głównych zasadach: subsydiarności, zbieżności, zarządzaniu poprzez cele, obserwacji kraju i zintegrowanym podejściu. Koordynacja narodowych polityk zatrudnienia na poziomie UE wynika z zobowiązania się państw członkowskich do określenia zestawu celów ogólnych i szczegółowych w zakresie polityki zatrudnienia i jest realizowana w oparciu o następujące elementy: Wytyczne Polityki Zatrudnienia, Narodowe Plany Działania, Wspólny Raport w sprawie Zatrudnienia oraz zalecenia adresowane do poszczególnych krajów. Polska przedstawi pierwszy Narodowy Plan Działań jesienią 2004r.

Wytyczne Polityki Zatrudnienia określają zestaw celów, które przed 2003 rokiem były zgrupowane w ramach czterech „filarów” (poprawa zdolności do zatrudnienia, rozwój przedsiębiorczości, poprawa zdolności adaptacyjnych oraz równość szans), wraz z celami horyzontalnymi. W styczniu 2003r. Komisja Europejska przedstawiła komunikat w sprawie znowelizowanej *Europejskiej Strategii pełnego zatrudnienia i lepszych miejsc pracy dla wszystkich*, z konkretnymi celami w tym zakresie. 22 lipca 2003 roku Rada przyjęła Wytyczne Polityki Zatrudnienia dla Państw Członkowskich. Decyzją Rady (2003/578/EC), odzwierciedlającą agendę Lizbońską, przyjęto trzy nowe główne cele:

- Pełne zatrudnienie,
- Poprawa jakości i produktywności pracy,
- Wzmocnienie spójności społecznej i integracji.

Jednocześnie Rada zobowiązuje do lepszej realizacji i administrowania *Europejskiej Strategii Zatrudnienia*. Rada przyjęła 10 konkretnych Wytycznych polityki zatrudnienia na nowy trzyletni okres, które stanowią priorytety działania Państw Członkowskich w realizacji ww. trzech ogólnych celów. Nowe Wytyczne obejmują:

- 1) Aktywne i prewencyjne działania na rzecz bezrobotnych i biernych zawodowo;
- 2) Tworzenie miejsc pracy i przedsiębiorczość;
- 3) Promocja adaptacyjności i mobilności na rynku pracy;
- 4) Promocja rozwoju kapitału ludzkiego i kształcenia ustawicznego;
- 5) Wzrost podaży pracy i promowanie aktywnego starzenia się;
- 6) Polityka równości szans dla kobiet i mężczyzn;
- 7) Wspieranie integracji i zwalczanie dyskryminacji osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy;
- 8) Rozwijanie finansowych zachęt do podejmowania zatrudnienia;
- 9) Ograniczenie szarej strefy zatrudnienia;
- 10) Zmniejszanie regionalnych różnicowań w zatrudnieniu.

Równość szans i równość płci są traktowane jako główne priorytety horyzontalne w działaniach na rzecz realizacji powyższych celów. Podkreśla się również potrzebę dobrego zarządzania i zaangażowania ugrupowań parlamentarnych, partnerów społecznych i innych zainteresowanych w realizację Europejskich Wytycznych, z jednoczesnym uwzględnieniem narodowych tradycji i praktyki krajowej.

Polityka zatrudnienia i rynku pracy realizowana w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty jest zgodna z zasadami i wymogami polityki wspólnotowej, przyjętej przez Traktat Amsterdamski i jest oparta o wskazania procesu realizacji Wspólnej Oceny Założeń Polskiej Polityki Zatrudnienia, jak również o nową Europejską Strategię Zatrudnienia. Wsparcie ze środków krajowych oraz unijnych na rzecz zatrudnienia i rynku pracy powinno koncentrować się na wzroście zatrudnienia oraz ograniczaniu społecznych skutków bezrobocia zgodnie z celami przyjętymi przez Państwa Członkowskie podczas szczytu Rady Europejskiej w Lizbonie w 2000r.

Wsparcia na rzecz zatrudnienia i rynku pracy w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty jest również zorientowane na realizację kluczowych wyzwań Wspólnego Memorandum na rzecz Integracji Społecznej, które będzie podpisane przez Polskę oraz Komisję Europejską w grudniu 2003r. Założenia JIM to przede wszystkim: wspieranie wolnego rynku pracy oraz promowanie zatrudnienia jako prawa i szansy dla wszystkich, wspieranie odpowiedniego dochodu oraz środków do życia w godnych warunkach, walka z niekorzystną sytuacją w zakresie edukacji, promowanie równego dostępu do usług wysokiej jakości oraz odbudowa rejonów w szczególnie trudnej sytuacji.

Spójność nowych wytycznych zatrudnienia z działaniami programów operacyjnych realizowanymi w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty oraz spójność Narodowej Strategii Wzrostu Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich 2002-2006 z działaniami programów operacyjnych została przedstawiona w Załączniku nr 2 do niniejszego dokumentu.

5.4 Ochrona środowiska

Realizacja Podstaw Wsparcia Wspólnoty będzie odbywać się zgodnie z wymogami UE, a w szczególności z art. 1 Rozporządzenia Rady 1260/99, który stanowi, że przy realizacji celów Wspólnota winna przyczyniać się do ochrony i poprawy stanu środowiska, i że działania finansowane przez Fundusze Strukturalne lub otrzymujące wsparcie EBI lub innych instrumentów finansowych muszą być zgodne z klauzulami Traktatu, z realizującymi go instrumentami, z politykami wspólnotowymi oraz z ustawodawstwem dotyczącym ochrony środowiska. Wszystkie działania realizowane w ramach PWW będą zgodne w szczególności ze zobowiązaniami nałożonymi przez dyrektywy dotyczące ochrony dzikiego ptactwa i siedlisk oraz z Dyrektywą 85/337/EEC i jej znowelizowaną wersją 97/11/EC.

5.5 Wspólna polityka w zakresie przedsiębiorstw

Wdrażanie Podstaw Wsparcia Wspólnoty zostanie przeprowadzone zgodnie z wspólną polityką w zakresie przedsiębiorstw i przyczyni się do tworzenia zachęt dla prowadzenia działalności gospodarczej, tworzenia środowiska wspierającego innowacje i zmiany, jak również zapewnienie rynkom dostępu do dóbr i usług. Szczególną cechą realizowanej polityki będzie stworzenie środowiska sprzyjającego

powstawaniu i rozwojowi przedsiębiorstw oraz stymulującego przedsiębiorczość. Akcent zostanie położony przede wszystkim na sytuację małych i średnich przedsiębiorstw, ze względu na rolę jaką odgrywają dla wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy, a priorytetem realizacji polityki staną się także główne cele Europejskiej Karty Małych Przedsiębiorstw.

5.6 Polityka badawczo-rozwojowa

Polska polityka badawczo-rozwojowa jest prowadzona zgodnie z decyzjami podjętymi podczas szczytu Rady Europejskiej w Lizbonie w maju 2000 odnośnie stworzenie Europejskiej Przestrzeni Badawczej. Odkąd zapoczątkowano lizbońską strategię Europejskiej Przestrzeni Badawczej, stała się ona centralnym filarem działań Wspólnoty w obszarze badań, jak również punktem odniesienia dla zagadnień europejskiej polityki badawczej.

Działania mające na celu tworzenie korzystnych warunków do wzrostu innowacyjności w gospodarce będą realizowane w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty i poszczególnych programów operacyjnych: SPO *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*, Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego oraz SPO *Rozwój Zasobów Ludzkich*. Szczegółowe działania dotyczyć będą przede wszystkim wspierania instytucji działających na rzecz rozwoju technologii, promowania szerszej współpracy między przedsiębiorstwami i instytucjami badawczo-rozwojowymi, wpierania inwestycji wprowadzających innowacje technologiczne, głównie dla MSP oraz kształtowania postaw innowacyjnych kadr zarządzających przedsiębiorstwami.

5.7 Społeczeństwo informacyjne

Wsparcie budowy społeczeństwa informacyjnego w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty obejmować będzie działania zgodne z ustaleniami szczytu Rady Europejskiej w Lizbonie, które zostały uwzględnione w planach działań na rzecz e-Europy. Plan Działań e-Europa 2005, zatwierdzony na szczycie Rady Europejskiej w Sewilli w 2002r. został wykorzystany jako podstawa do opracowania w marcu 2003r. krajowej strategii - *Narodowy Program Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w Polsce „e-Polska”*, która koncentruje się na trzech głównych wyzwaniach: 1) korzystny cenowo, szybki i bezpieczny dostęp do Internetu, 2) rozwój korzystnego pakietu dostępu on-line do usług publicznych, takich jak m.in. e-rząd, e-zdrowie, e-edukacja, 3) działania ukierunkowane na rozwój znajomości technologii informacyjno-komunikacyjnych, również w miejscu pracy.

Ministerstwo Nauki i Informatyzacji przygotowało *Narodowy Program Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w Polsce e-Polska na lata 2003-2006*, który zostanie przyjęty przez Radę Ministrów pod koniec 2003r. Powyższa strategia jest spójna z celami e-Europa 2005 szczególnie pod względem połączeń szerokopasmowych, e-rządu, rozwoju e-biznesu. Strategia e-Polska przedstawia założenia, sposób wdrażania, źródła finansowania oraz wskaźniki porównawcze w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Dodatkowo w lipcu 2003r. weszła w życie nowa regulacja prawna odnośnie komunikacji elektronicznej, która ma na celu zapewnienie spójnego, solidnego i elastycznego podejścia do uregulowania sieci i usług komunikacji elektronicznej, tak aby spowodować uwolnienie rynków przy jednoczesnym zapewnieniu, że minimalna ilość usług jest udostępniona użytkownikom za cenę, którą są w stanie zapłacić (dyrektywa o uniwersalnych usługach) i że chronione są podstawowe prawa konsumenta (dyrektywa o ochronie prywatności i danych osobowych).

Wsparcie dla społeczeństwa informacyjnego w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty ma charakter horyzontalny, a jego wdrażanie będzie uwzględniane we wszystkich programach sektorowych i regionalnych, również w formie wyodrębnionych działań realizowanych w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*, jak również w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz Sektorowego Programu Operacyjnego *Rozwój Zasobów Ludzkich*. Rozwój społeczeństwa informacyjnego we wszystkich programach operacyjnych będzie monitorowany i koordynowany przez horyzontalny podkomitet ds. społeczeństwa informacyjnego utworzony w ramach Komitetu Monitorującego Podstawy Wsparcia Wspólnoty.

5.8 Rozwój przestrzenny

Cele i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego Polski zawarte w Podstawach Wsparcia Wspólnoty są spójne z dokumentem Unii Europejskiej dotyczącym rozwoju przestrzennego *Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego (EPRP) (European Spatial Development Perspective ESDP)*, który to dokument stał się podstawą przyjętej przez Sejm RP w 2000 r. Koncepcji Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Dokument ten określa cel zrównoważonego zagospodarowania kraju oraz zasady i kierunki działań w tym zakresie.

Działania podejmowane w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty zmierzają do rozwoju policentrycznego systemu miejskiego Polski oraz zrównoważonej struktury osadniczej, co doprowadzi do wyrównania dysproporcji pomiędzy miastami i obszarami wiejskimi, które przyczynią się do zmniejszenia rażących często różnic w poziomie życia między miastem a wsią. Wpływ na rozwój policentryczny będzie miało również utworzenie zintegrowanego systemu transportowego. Priorytetami Podstaw Wsparcia Wspólnoty są również racjonalne wykorzystanie i ochrona środowiska naturalnego i zasobów kulturowych.

5.9 Polityka konkurencji

Wszystkie operacje finansowane przez Fundusze Strukturalne i Fundusz Spójności są zgodne z przepisami Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, politykami i działaniami Wspólnoty (co wynika z art. 12 Rozporządzenia Rady Nr 1260/99/WE) w ramach polityki konkurencji. W odniesieniu do pomocy publicznej i pomocy z Funduszy Strukturalnych będą bezpośrednio obowiązywały przepisy artykułów 87-89 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską.

Zgodność reguł stosowanej w Polsce polityki konkurencji z wymogami wspólnotowych aktów prawnych zapewnia Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. *O warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców* (Dz. U. Nr 144 poz. 1177 z dnia 5.09.2002 r.) oraz Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. *O ochronie konkurencji i konsumentów* (Dz.U. z 2000 r. Nr 122 poz. 1319 z dnia 31 grudnia 2000). Przed akcesją te akty prawne, jak również akty wykonawcze w zakresie pomocy sektorowej, horyzontalnej i regionalnej stanowią rami polityki konkurencji stosowanej dla pomocy publicznej dla przedsiębiorców.

Z dniem akcesji zaczną obowiązywać w Polsce przepisy wspólnotowe dotyczące zasad stosowania pomocy publicznej. Programy operacyjne będą zgodne z Rozporządzeniem Rady nr 659/1999 wprowadzającym szczegółowe przepisy zastosowania Artykułu 93 WE. Szczególny nacisk zostanie położony na Rozporządzenia Komisji odnośnie zasad stosowania pomocy publicznej, pomocy szkoleniowej (Rozporządzenie Komisji nr 68/2001/WE), pomocy de minimis (Rozporządzenie Komisji nr 69/2001/WE), pomocy dla małych i średnich przedsiębiorstw

(Rozporządzenie Komisji nr 70/2001/WE) oraz pomocy na zatrudnienie (Rozporządzenie Komisji nr 2204/2002/WE).

5.10 Równe traktowanie kobiet i mężczyzn

Wszystkie działania w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty będą odbywały się przy uwzględnieniu i respektowaniu zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn.

Równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym kobiet i mężczyzn w Rzeczypospolitej Polskiej są gwarantowane przez akty prawne, a zapleczem instytucjonalnym jest Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn.

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn była stosowana począwszy od etapu programowania, będzie również przestrzegana w okresie wdrażania Podstaw Wsparcia Wspólnoty. Realizacja polityki równouprawnienia kobiet i mężczyzn przy współfinansowaniu z Funduszy Strukturalnych będzie odbywała się w sposób bezpośredni w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego *Rozwój Zasobów Ludzkich* poprzez skoncentrowanie działań na integrację i reintegrację zawodową kobiet na rynku pracy oraz zwiększenie ich aktywności zawodowej. Zasada równych szans będzie również uwzględniona w innych programach operacyjnych w postaci zastosowanych kryteriów wyboru projektów (priorytetowo będą traktowane projekty respektujące zasadę równości płci), jak również będzie zastosowana przy tworzeniu składów Komitetów Monitorujących i Sterujących. Komitety Monitorujące w poszczególnych programach operacyjnych będą odpowiedzialne za nadzorowanie stosowania zasad polityki równych szans, co pozwoli na zapewnienie równouprawnienia płci (*gender mainstreaming*) we wszystkich programach operacyjnych.

5.11 Zamówienia publiczne

Wszystkie operacje finansowane przez Fundusze Strukturalne i Fundusz Spójności są zgodne z przepisami Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, politykami i działaniami Wspólnoty (co wynika z *art. 12 Rozporządzenia Rady Nr 1260/99/WE*) w zakresie zasad zawierania kontraktów publicznych.

Polskie prawo regulujące udzielanie zamówień publicznych dla projektów współfinansowanych przez instrumenty strukturalne UE w ramach NPR jest w pełni zgodne z następującymi Dyrektywami wspólnotowymi: 93/37/EWG, 93/36/EWG, 92/50/EWG, 93/38/EWG w zakresie: ogólnych definicji, zakresu podmiotowego (włączenie sektora użyteczności publicznej w rozumieniu Dyrektywy 93/38/EWG), wyłączeń z zakresu obowiązywania stosowanych procedur, w tym przede wszystkim warunków korzystania z procedury negocjacyjnej bez publikacji ogłoszenia minimalnych terminów, zasad publikacji ogłoszeń przetargowych i o wyborze oferty, publikacji ogłoszeń o planowanych zamówieniach (PIN), zasad kwalifikacji do udziału w przetargu, zasad wyboru oferty oraz Dyrektywy Rady: 89/665/EWG i 92/13/EWG w zakresie wprowadzenia dwuinstancyjnego postępowania arbitrażowo-sądowego.

5.12 Spójność z politykami krajowymi i regionalnymi

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006, stanowiący podstawę opracowania Podstaw Wsparcia Wspólnoty, jako dokument integrujący polityki sektorowe oraz uwzględniający potrzeby rozwojowe poszczególnych regionów bazuje na dokumentach programowych i planistycznych stanowiących podstawę polityki prowadzonej przez Rząd:

1. Wstępny Narodowy Plan Rozwoju jako dokument poprzedzający NPR (Komitet Integracji Europejskiej przyjął Wstępny Narodowy Plan Rozwoju na lata 2000-2002 w grudniu 1999 r., a w styczniu 2002 r. jego rozszerzenie obejmujące także rok 2003). Określił kierunki rozwoju strategii sektorowych i regionalnej strategii rozwoju, jak również priorytety służące wzmocnieniu spójności społeczno-gospodarczej.
2. Strategia Gospodarcza Rządu, „Przedsiębiorczość – Rozwój – Praca” (przyjęta przez Radę Ministrów w styczniu 2002 r.). Celami strategicznymi polityki gospodarczej Rządu w tym okresie są: stopniowy powrót w ciągu 2 lat na ścieżkę co najmniej 5% wzrostu PKB, aktywizacja zawodowa społeczeństwa i zwiększanie zatrudnienia, skuteczna absorpcja funduszy europejskich i wykorzystanie ich dla rozwoju kraju.
3. Program gospodarczy Rządu na lata 2002-2006. NPR nawiązuje do tego programu, ale koncentrować się będzie wyłącznie na działaniach o charakterze strukturalnym, które stworzą podstawy długofalowego rozwoju i modernizacji kraju.
4. NPR uwzględnia również kierunki strategiczne sformułowane w innych średniookresowych dokumentach rządowych, powstałych w latach 1999-2001, Są to:
 - **Narodowa strategia wzrostu zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich 2000-2006** (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 4 stycznia 2000 r.), która jako główny cel zakłada osiągnięcie wyższego zaangażowania ludności w procesie pracy, połączonego z równoczesnym podwyższeniem potencjału kwalifikacyjnego zasobów ludzkich;
 - **Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa 2000-2006** (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 13 lipca 1999 r.), która zawiera podstawowe uwarunkowania, założenia i cele polityki, zmierzające do trwałego przekształcenia rolnictwa i obszarów wiejskich;
 - **Polska polityka strukturalna w sektorze rybołówstwa 2001-2006**, w której określono założenia interwencji państwa w stymulowanie rozwoju pozaprodukcyjnych funkcji gospodarki rybackiej;
 - **Narodowa strategia rozwoju transportu 2000-2006**, której celem jest dążenie do osiągnięcia równomiernego rozwoju transportu pod względem technicznym, przestrzennym, gospodarczym, społecznym i środowiskowym;
 - **Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006 e-Polska** (przyjęty przez Radę Ministrów 11 września 2001 r.);
 - **Narodowa strategia ochrony środowiska na lata 2000-2006** (przyjęta przez Komitet Rady Ministrów ds. Polityki Regionalnej i Zrównoważonego Rozwoju w dniu 27 lipca 2000 r.), **II Polityka ekologiczna państwa**, (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 13 czerwca 2000 r., przez Sejm w dniu 23 sierpnia 2001 r.) - celem nowej polityki ekologicznej państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańców, infrastruktury społecznej oraz zasobów przyrodniczych;
 - **Narodowa strategia rozwoju regionalnego 2001-2006** (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 28 grudnia 2000 r.), której głównym zadaniem jest zapewnienie warunków wzrostu konkurencyjności regionów w układzie krajowym i europejskim oraz przeciwdziałanie pogłębianiu się różnicowań międzyregionalnych;

- **"Polska 2025. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju"** (przyjęta przez Radę Ministrów 26 lipca 2000 r.) - do priorytetów zaliczono edukację, rozwój nauki, rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego gospodarki oraz kultury, jak też ochronę środowiska przyrodniczego i uzyskanie poczucia bezpieczeństwa materialnego oraz osobistego;
- **Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju** przyjęta przez Radę Ministrów 5 października 1999 r., która określa zasady polityki państwa w odniesieniu do zagospodarowania przestrzennego kraju. Podstawowym zadaniem polityki przestrzennej państwa jest tworzenie korzystnych warunków rozwoju społeczno-gospodarczego kraju poprzez kształtowanie odpowiedniej struktury przestrzennej.

6. ZARYS PROGRAMÓW OPERACYJNYCH

Poniższy rozdział przedstawia strukturę współfinansowania Wspólnotowego z czterech Funduszy Strukturalnych. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej oraz Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa będą stanowić instrumenty współfinansowania 7 programów operacyjnych w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty:

- *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*
- *Rozwój Zasobów Ludzkich*
- *Transport*
- *Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich*
- *Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb*
- *Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego*
- *Pomoc Techniczna*

6.1. SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw

6.1.1. Ogólne założenia

Przyszłość polskiej gospodarki zależeć będzie od jej przedsiębiorstw. Polska posiada duży sektor przedsiębiorstw, z trzema milionami małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), jak również większymi firmami. Jednakże, liczne małe przedsiębiorstwa oraz duże, dawniej będące własnością państwa, są źle przygotowane aby konkurować na globalnym rynku. Wydajność jest relatywnie niska a inwestycje niewystarczające. Co więcej, większość przedsiębiorstw nie ma dostępu do zasobów rynków kapitałowych ani społeczeństwa informacyjnego. Analiza SWOT (sekcja 2.13) pokazuje możliwości, które będą mogły być wykorzystane z pomocą programu operacyjnego, jak również słabości, którym będzie próbował przeciwdziałać.

Podstawowym celem Sektorowego Programu Operacyjnego *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw* jest zatem przezwyciężenie tych słabości za sprawą z jednej strony większego dostępu do gospodarki opartej na wiedzy, a z drugiej pobudzania inwestycji i ułatwiania dostępu do kapitału.

Znaczące są szanse poprawy w sytuacji, gdy inwestycje dotyczyć będą kluczowych kwestii takich jak: zasoby ludzkie i kapitał, ale także informacji rynkowej i ogólnej infrastruktury biznesu. Tak ukierunkowane inwestycje powinny spowodować znaczące przyspieszenie wzrostu gospodarczego, jak również wzrostu zatrudnienia, w szczególności w małych i średnich przedsiębiorstwach. Inwestycje te powinny być uzupełniane przez działania Rządu nastawione na restrukturyzację istniejących przedsiębiorstw państwowych oraz kontynuowanie politycznych reform zmierzających do zapewnienia przedsiębiorstwom lepszego środowiska dla prowadzenia działalności.

Najważniejszym celem Programu jest wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw utworzonych w Polsce i działających na Jednolitym Rynku Europejskim. Tym samym Program zmierza do tworzenia nowych miejsc pracy.

Program w swoich priorytetach identyfikuje dwa główne obszary inwestycji:

- rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności poprzez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu,
- bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw.

Powyższe priorytety uzupełnia priorytet pomocy technicznej.

6.1.2. Rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności poprzez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu

Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej zawarta w rozdziale 2 jasno pokazuje, iż liczne słabości otoczenia biznesowego w Polsce powinny i mogą być pokonywane za pomocą ukierunkowanych działań. Poza inwestycjami w dziedzinie infrastruktury transportowej i środowiskowej oraz w dziedzinie zasobów ludzkich potrzebna jest w szczególności poprawa dostępu do rynku i innych właściwych informacji/danych, pobudzenie zdolności innowacyjnych polskiego biznesu oraz poprawa dostępności odpowiednich terenów (w tym wykorzystanie terenów wcześniej zagospodarowanych) w celu zakładania przedsiębiorstw. Także dostęp do kapitału został zidentyfikowany jako główna przeszkoda dla MSP. Powyższe kwestie, nie pociągające za sobą bezpośredniej pomocy dla firm, powinny być rozpatrywane odrębnie od kwestii grantów inwestycyjnych dla przedsiębiorstw, objętych priorytetem 2 Programu.

W ramach priorytetu współfinansowane będą następujące działania:

- Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu w celu poprawy dostępności informacji rynkowej jak również innych informacji i poradnictwa, istotnego szczególnie z punktu widzenia zakładania działalności gospodarczej i rozwoju małego biznesu,
- Poprawa dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji MSP w celu pobudzenia innowacyjności MSP,
- Infrastruktura przemysłowa i technologiczna dla rozwoju przedsiębiorstw w strategicznym kontekście krajowym w celu zapewnienia wsparcia dla:
 - 1) Rozwoju terenów przemysłowych umożliwiających zakładanie różnych działalności biznesowych,
 - 2) Zakładania inkubatorów technologicznych dla innowacyjnych MSP ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw innowacyjnych,
 - 3) Zakładania i rozwijania parków naukowo-technologicznych pobudzających współpracę między uniwersytetami, instytucjami naukowo-badawczymi oraz biznesem.
- interwencje wzmocniające współpracę między sferą badawczo-rozwojową i gospodarką konkurencyjną, polegające na wsparciu dla wspólnych projektów i inwestycji w badania i rozwój, współfinansowane przez sektor prywatny w celu zwiększenia innowacyjności,
- system dostępu do informacji i usług publicznych on-line w celu zwiększenia jakości informacji i usług świadczonych on-line przedsiębiorstwom przez instytucje sektora publicznego, w oparciu o wykorzystanie technologii informatycznych.

6.1.3. Priorytet 2: Bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw

Celem drugiego priorytetu jest zwiększenie inwestycji sektora prywatnego w Polsce, w szczególności w MSP i tym samym wzmocnienie pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw oraz stworzenie znaczących możliwości dotyczących nowych miejsc pracy w krótkiej i średniej perspektywie. Priorytetowo traktowane będą nowe inwestycje, w ramach budowy przedsiębiorstw od podstaw (*greenfield*) lub ich rozbudowy. Każda inwestycja wspierana w ramach tego działania powinna być bezpośrednio powiązana z poprawą efektywności i konkurencyjności na rynku międzynarodowym. Żaden specyficzny sektor nie będzie faworyzowany, jednakże uwzględnione zostaną inwestycje wspomagające respektujące prawodawstwo w zakresie ochrony środowiska naturalnego oraz przystosowujące przedsiębiorstwa do standardów bezpieczeństwa i higieny pracy. Granty kapitałowe będą przyznawane jedynie przedsiębiorstwom wykazującym korzystny bilans ekonomiczny i mających realne perspektywy rozwoju biznesu. Sposoby przyznawania grantów zostaną wybrane z uwzględnieniem właściwego wykorzystania systemu bankowego oraz, o ile to konieczne, połączenia grantów i pożyczek.

Interwencje w ramach tego priorytetu będą w pełni zgodne z zasadami przyznawania pomocy publicznej i powinny być rozpatrywane w ramach szerokiej polityki zmierzającej do zmniejszania poziomu pomocy państwa. Podczas gdy niektóre rodzaje pomocy będą spełniać warunek *de minimis*, w większości przypadków pomoc ta będzie dostępna w ramach systemu pomocy dla MSP lub polityki regionalnej. W każdym razie, przewiduje się, że około 3/4 udzielanej pomocy będzie alokowana dla MSP.

W ramach priorytetu współfinansowane będą:

- Usługi doradcze dla MSP,
- Granty inwestycyjne dla MSP oraz dla nowych inwestycji w większych przedsiębiorstwach; w większych przedsiębiorstwach wspierane będą jedynie inwestycje dotyczące innowacyjności i nowych produktów oraz tworzenia nowych miejsc pracy,
- Dotacje na inwestycje dla przedsiębiorstw dostosowujących się do standardów UE w zakresie ochrony środowiska.

6.1.4. Priorytet 3: Pomoc techniczna

Pomoc techniczna będzie dostępna w ramach tego Programu dla celów zarządzania, monitorowania i oceny Programu, a także informacji i promocji dotyczących dostępności grantów i innej pomocy. Pomoc techniczna powinna wspierać proces wdrażania umożliwiając wysoką jakość i spójne zarządzania działaniami stymulujące najbardziej efektywne projekty.

6.2. SPO Rozwój Zasobów Ludzkich

6.2.1. Zarys sytuacji

Przed Polską stoją istotne wyzwania związane z koniecznością podniesienia umiejętności i sprostania wymaganiom gospodarki opartej na wiedzy, a także lepszego wykorzystania zasobów ludzkich, za czym przemawia wysokie bezrobocie, dotyczące głównie osób o niskich kwalifikacjach i osób młodych, a także niski wskaźnik udziału w rynku pracy i wysokie ukryte bezrobocie, w szczególności na terenach wiejskich.

Ogólnym celem strategii rozwoju zasobów ludzkich, a tym samym SPO RZL, jest budowa otwartego, opartego na wiedzy społeczeństwa poprzez zapewnienie warunków do rozwoju zasobów ludzkich w drodze kształcenia, szkolenia i zatrudnienia. Edukacja i rozwój zasobów ludzkich są głównymi czynnikami warunkującymi możliwości uzyskania zatrudnienia, jak również wydajność i wzrost zatrudnienia. W powiązaniu z innymi ważnymi działaniami na szczeblu krajowym zmierzającymi do kontynuacji strukturalnych reform rynku pracy i do pełnej realizacji *Europejskiej Strategii Zatrudnienia*, przyczynią się zasadniczo do osiągnięcia ogólnych celów strategicznych Podstaw Wsparcia Wspólnoty.

Lepszemu wykorzystaniu zasobów ludzkich będzie sprzyjać wzmocnienie aktywnej polityki rynku pracy. System służb zatrudnienia zostanie zmodernizowany i ukierunkowany na oferowanie usług zindywidualizowanych. Aktywna polityka rynku pracy pomoże bezrobotnym w wejściu/powrocie na rynek pracy, w szczególności rozwiązując problem bezrobocia wśród młodzieży. Pomoc będzie się koncentrować na najbardziej aktywnych działaniach zwiększających zdolność do zatrudnienia, takich jak szkolenia, czy ułatwienie integracji społecznej. Zostaną też zastosowane specjalne środki o charakterze prewencyjnym zwiększające zdolność do zatrudnienia, w celu ułatwienia wejścia/powrotu na rynek pracy osób niepełnosprawnych oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i dyskryminacją, zgodnie ze wskazówkami Wspólnego Memorandum na rzecz Integracji Społecznej. Przewiduje się również pomoc mającą na celu popieranie równości płci i wzrost aktywności zawodowej kobiet.

Poziom wykształcenia siły roboczej, mimo powolnego wzrostu, jest wciąż niski, a udział w kształceniu ustawicznym i szkoleniu bardzo odbiega od norm międzynarodowych. Do podstawowych czynników pozwalających na zbliżenie do poziomu UE w tym zakresie należą: dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb nowoczesnego rynku pracy (włączając promocję umiejętności z zakresu technik informacyjnych, przedsiębiorczości w kształceniu), promocja równych szans w edukacji, wzrost jakości edukacji i popieranie rozwoju kształcenia przez całe życie z zaangażowaniem partnerów społecznych w tym procesie. Za ważne zadania w obecnym okresie programowania uznano też, z uwzględnieniem ważnej roli partnerów społecznych, wprowadzenie elastycznych form zatrudnienia, wzrost umiejętności i kwalifikacji kadry kierowniczej i pracowników przedsiębiorstw, a także popieranie transferu wiedzy i współpracy między szkołami wyższymi i przedsiębiorstwami.

SPO RZL będzie realizował następujące cele szczegółowe:

- Poprawa zdolności do zatrudnienia poprzez rozwój jakości zasobów ludzkich i promowanie postaw przedsiębiorczych,
- Poprawa zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw i ich pracowników do warunków zmieniającego się rynku,
- Wzrost poziomu wykształcenia społeczeństwa,
- Wzmocnienie polityki równości szans na rynku pracy, w tym równości płci.

6.2.2. Priorytet 1: Aktywna polityka rynku pracy oraz integracji zawodowej i społecznej

Celem Priorytetu jest przede wszystkim zastąpienie działań pasywnych aktywnymi działaniami rynku pracy i promocja podejścia prewencyjnego. Priorytet będzie realizowany poprzez następujące działania:

- *Rozwój i modernizacja instrumentów i instytucji rynku pracy* (włączając organizacje pozarządowe) działających na rzecz osób bezrobotnych i poszukujących pracy, rozwój sieci usług w zakresie informacji i poradnictwa zawodowego oraz systemu szkoleń dla bezrobotnych i poszukujących pracy. Szczególny nacisk będzie położony na wzmocnienie i modernizację publicznych służb zatrudnienia, w celu zwiększenia ich zdolności do efektywnego i skutecznego wdrażania aktywnych i prewencyjnych działań, obejmujących indywidualne podejście do klienta oraz dostosowanie podaży i popytu, a także wzmocnienie wzajemnych powiązań służb zatrudnienia na szczeblu lokalnym i regionalnym z administracją centralną w celu uniknięcia segmentacji rynku pracy.
- *Perspektywy dla młodzieży.* Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu zostaną zaoferowane wszystkim osobom młodym pozostającym bez pracy w ciągu 6 miesięcy od momentu zarejestrowania się w urzędzie pracy. Pomoc udzielana będzie w formie szkoleń i polegać będzie na dostosowaniu umiejętności i kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, wspieraniu wolontariatu osób bezrobotnych pozostających bez pracy do 6 miesięcy oraz wspieraniu innych działań zmierzających do zwiększenia zdolności do zatrudnienia. Działania te będą realizowane w powiązaniu z pomocą w poszukiwaniu pracy.
- *Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia.* Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu zostaną zaoferowane bezrobotnym dorosłym w ciągu 12 miesięcy od momentu zarejestrowania się w urzędzie pracy. Wspieranie innych działań zmierzających do zwiększenia zatrudnienia zostanie zaoferowane wszystkim bezrobotnym dorosłym pozostającym bez pracy w ciągu 24 miesięcy od momentu zarejestrowania się w urzędzie pracy.
- *Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych* ma na celu wzrost poziomu przygotowania zawodowego i zatrudnienia osób niepełnosprawnych (osób o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności), zwiększanie potencjału instytucjonalnego, budowanie nowych i doskonalenie istniejących instrumentów zwiększających szanse osób niepełnosprawnych na rynku pracy. Pomoc będzie ukierunkowana na osoby wchodzące po raz pierwszy na rynek pracy lub długotrwałe bezrobotne, lub osoby mające największe problemy z wejściem na rynek pracy.
- *Promocja aktywnej polityki społecznej poprzez wsparcie grup szczególnego ryzyka* polegać będzie na wspieraniu integracji zawodowej osób z grup szczególnego ryzyka na otwartym rynku pracy poprzez zdobywanie lub doskonalenie kwalifikacji/umiejętności zawodowych, jak również na promowaniu doradztwa i poradnictwa, aktywnego poszukiwania zatrudnienia, zatrudnienia socjalnego i innych działań zmierzających do zwiększenia zdolności do zatrudnienia. Wsparcie zostanie przeznaczone również na rozwój systemu zwalczania wykluczenia społecznego oraz uwrażliwienie środowisk lokalnych i pracodawców na konieczność podjęcia wspólnych działań w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Przewiduje się ponadto wsparcie dla instytucji pomocy społecznej promujących integrację społeczną i zatrudnienie na różnych poziomach poprzez rozwijanie i wdrażanie standardów jakości dla w/w instytucji, biorąc pod uwagę potencjalną konieczność utworzenia systemów certyfikacji. Działaniem objęte zostaną zarówno osoby dorosłe jak i młodzież zagrożone wykluczeniem społecznym.
- *Integracja i reintegracja zawodowa kobiet* polegać będzie na promowaniu równego dostępu kobiet i mężczyzn do zatrudnienia, wspieraniu efektywnego kształcenia ustawicznego, usług

doradczych i pośrednictwa pracy również poza tradycyjnymi obszarami zatrudnienia, promocji i wdrażaniu nietradycyjnych form zatrudniania kobiet, wprowadzaniu elastycznych form zatrudnienia pozwalających na godzenie ról zawodowych i społecznych.

6.2.3. Priorytet 2 – Rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy

Jego celem jest przede wszystkim zwiększenie dostępu do edukacji i poprawa jakości edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem równych szans w tym zakresie (zróżnicowanie między regionami miejskimi i wiejskimi, specjalne potrzeby edukacyjne, grupy społeczne) oraz potrzeb rynku pracy, poprawa jakości kształcenia, promocja e-edukacji i kształcenia na odległość, doskonalenie systemu kształcenia ustawicznego, wspieranie ustawicznego szkolenia zawodowego osób zatrudnionych, ułatwianie transferu wiedzy i współpracy między szkołami wyższymi i przedsiębiorstwami oraz wzmacnianie zdolności administracyjnej instytucji na poziomie regionalnym i centralnym. Priorytet realizowany będzie poprzez następujące działania:

- *Zwiększenie dostępu do edukacji – promocja kształcenia przez całe życie.* Oferowana pomoc ma służyć zwiększeniu dostępu do edukacji oraz poprawie oferty edukacyjnej na wszystkich poziomach nauczania począwszy od wychowania przedszkolnego a skończywszy na edukacji dla dorosłych, ze szczególnym uwzględnieniem ludności zamieszkującej obszary wiejskie w celu zwalczania różnic edukacyjnych np. w drodze dotacji dla szkół na projekty rozwojowe, tworzenia na wsiach centrów kształcenia na odległość lub w formie alternatywnych form edukacji przedszkolnej. Ponadto, wsparcie będzie przeznaczone na dostosowanie infrastruktury szkoleniowej do potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wspierany będzie system kształcenia ustawicznego dorosłych, w tym w formie kształcenia na odległość.
- *Podniesienie jakości edukacji w odniesieniu do potrzeb rynku pracy.* Dla lepszego wykorzystywania nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych szkoły zostaną wyposażone w komputery, a nauczyciele zostaną odpowiednio przeszkoleni. Wspierane będzie również doskonalenie i kształcenie nauczycieli m.in. w zakresie nauki języków obcych, przygotowania do roli doradcy zawodowego. W celu zwiększenia zdolności do zatrudnienia absolwentów, wsparcie zostanie skierowane na rozwój innowacyjnych programów kształcenia zawodowego, systemu egzaminów zewnętrznych oraz poradnictwo zawodowe i doradztwo zawodowe dla uczniów. Działanie obejmuje również akredytację instytucji edukacyjnych oraz budowę systemu zbierania i analizy edukacyjnych danych statystycznych.
- *Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki*
 - *Ustawiczne szkolenie zawodowe* - Wsparcie obejmie doskonalenie umiejętności i kwalifikacji kadr zarządzających oraz pracowników przedsiębiorstw, zwłaszcza MSP. Szkoleniami z zakresu doskonalenia umiejętności i kwalifikacji objęty zostanie także personel medyczny.
 - *Transfer wiedzy i współpraca między światem nauki i edukacji a gospodarką* Wsparcie obejmie działania komplementarne w ramach SPO RZL i ZPORR. W ramach SPO RZL realizowane będą szkolenia w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii oraz działania polegające na kierowaniu kadry zarządzającej i pracowników przedsiębiorstw do szkół wyższych w celu kontynuacji kształcenia na poziomie wyższym lub w celu uczestnictwa w szkoleniu organizowanym przez szkoły wyższe, jak również staże w instytucjach badawczo-rozwojowych oraz studia podyplomowe.
 - *Nowe formy zatrudnienia i organizacji pracy*

Oferowana pomoc ułatwi wprowadzenie nowych form zatrudnienia i organizacji pracy (praca czasowa, telepraca, rotacja praca, dopasowanie form zatrudnienia do zmian technologicznych, ze szczególnym naciskiem położonym na poprawę warunków pracy).

- *Wzmocnienie zdolności administracyjnych*

Udzielone wsparcie zapewni profesjonalne i efektywne wykonywanie zadań przez administrację rządową szczebla regionalnego i centralnego, poprzez techniczne i finansowe wsparcie procesu szkolenia.

6.2.4. Priorytet 3: Pomoc techniczna

Celem priorytetu jest maksymalne wykorzystanie pomocy dla zapewnienia właściwego zarządzania i promocji EFS, a także wzrost zdolności administracyjnych Instytucji Wdrażających SPO RZL. Wsparcie z Pomocy Technicznej będzie także wykorzystane na zatrudnienie kadr w Instytucji Zarządzającej, Instytucjach Pośredniczących oraz u Beneficjentów Końcowych. Pomoc będzie dotyczyła m.in.:

- wsparcia procesu zarządzania, wdrażania, monitorowania, kontroli SPO RZL
- wsparcia procesu ewaluacji oraz innych dodatkowych badań, analiz i ekspertyz na temat wykorzystania środków Europejskiego Funduszu Społecznego
- promocji i stworzenia systemu informacji na temat EFS i SPO RZL
- dostarczania informacji do wszystkich beneficjentów pomocy z EFS na temat projektów kwalifikujących się do wsparcia w ramach SPO RZL

6.3. SPO Transport

Konkurencyjna, dobrze funkcjonująca infrastruktura transportowa ma fundamentalne znaczenie dla sprawnej i efektywnej kosztowo mobilności, zrównoważonego rozwoju regionalnego, konkurencyjności oraz równowagi w dziedzinie środowiska naturalnego. Nadrzędnym priorytetem sektora transportu będzie usprawnienie systemu drogowego jako elementu zintegrowanej polityki służącej poprawie sektora transportu. Inwestycje z zakresu infrastruktury drogowej, jako część całościowej strategii, muszą zostać uzupełnione o działania takie jak: promocja alternatywnych gałęzi transportu, dokładniejsza koordynacja transportu i wykorzystania gruntów, zarządzanie popytem w zakresie transportu drogowego oraz usprawnienie zarządzania ruchem.

Program Operacyjny *Transport* składać się będzie z następujących priorytetów:

6.3.1. Priorytet 1. Zrównoważony gałęziowo rozwój transportu

W kontekście zrównoważonego rozwoju sektora transportu oraz trwałego rozwoju w zakresie ochrony środowiska inwestycje mające na celu integrację gałęzi sektora transportu będą miały wpływ na pojawienie się konkurencyjnych alternatyw w stosunku do transportu drogowego.

Zły stan infrastruktury kolejowej w Polsce prowadzi do stałego pogarszania się jakości oferowanych usług i ich konkurencyjności. Wstąpienie Polski do UE umocni istniejącą konieczność podjęcia realizacji dużych projektów inwestycyjnych w zakresie modernizacji i interoperacyjności głównych linii transportowych.

Potrzeba modernizacji istniejącej infrastruktury kolejowej jest sprawą pilną. Podstawowa infrastruktura musi zostać ulepszona w celu usprawnienia połączeń między aglomeracjami, jak i

w aglomeracjach. Obecne natężenie ruchu drogowego i kolejowego, jak również prognozy jego nasilenia (zarówno dla ruchu pasażerskiego jak i przewozu towarów) powinny wpłynąć na realizację łączonych inwestycji z zakresu infrastruktury transportowej, urządzeń i wyposażenia obejmującego, jeśli zaistnieje taka potrzeba tabor kolejowy, oraz sterowanie popytem łącznie z ograniczeniem względnej atrakcyjności dojazdów do pracy prywatnymi samochodami, a tym samym zmniejszenia kongestii i emisji spalin. Usprawniona infrastruktura kolejowa w aglomeracjach pozwoli na lepsze prognozowanie rozwoju potoków ruchu.

Ten sam cel, tj. zapewnienie konkurencyjnych alternatyw w stosunku do transportu drogowego może być realizowany poprzez wzrost korzystania z dróg morskich. Kluczowym czynnikiem podniesienia międzynarodowej konkurencyjności portów morskich jest umocnienie ich pozycji jako węzłów komunikacyjnych integrujących transport lądowy i morski. Połączenie rozwoju portów morskich z prowadzoną modernizacją krajowej infrastruktury transportu umożliwi rozwijanie transportowych systemów multimodalnych, zapewniających usługi logistyczne. Dzięki poprawie dostępu do głównych portów morskich od strony lądu i morza wzmocni się ich konkurencyjność zarówno na krajowym jak i międzynarodowym rynku usług portowych.

Rozwijanie systemów intermodalnych uzupełni usprawnienia w zakresie infrastruktury i umożliwi dodatkowe, alternatywne wykorzystanie poszczególnych gałęzi sektora transportu. Celem jest stworzenie sprawnego systemu przewozów towarowych między różnymi gałęziami transportu poprzez budowę, na bazie istniejącej infrastruktury kolejowej, terminali transportu kombinowanego, ich rozwoju oraz przekształcenia w centra logistyczne. Pozwoli to na wzrost udziału przewozów jednostek ładunkowych, a w konsekwencji usprawnienie i obniżenie kosztów operacyjnych przewozów. Stworzenie łańcuchów transportowych łączących różne typy aktywności, operacje przeładunkowe oraz usługi logistyczne zapewnią pełniejszą integrację poszczególnych gałęzi transportu.

6.3.2. Priorytet 2. Bezpieczniejsza infrastruktura drogowa

Narodowy Plan Rozwoju przewiduje znaczną poprawę układu transportowego, w celu stworzenia niezawodnego drogowego systemu transportowego, poprzez dostosowanie jakości połączeń między głównymi miastami do standardów dróg autostradowych/dróg dwupasmowych o wysokiej jakości, likwidację zatorów, wzmocnienie nawierzchni, a także skrócenie bezwzględnego czasu trwania podróży, jak również ograniczenie możliwości jego przesunięć. Dodatkowo inwestycje będą prowadziły do usprawnienia drogowych połączeń wewnątrz kraju pomiędzy regionami oraz w ich granicach oraz przyczynią się do zwiększenia konkurencyjności sektora produkcji oraz wsparcia zrównoważonego rozwoju regionalnego. W tym kontekście priorytetem EFRR (jak również Funduszu Spójności) będzie wypełnienie luk w sieci TEN oraz innych połączeniach, które przyczyniają się do zintegrowanego rozwoju przestrzennego poprzez połączenia głównych miast polskich, stanowiących centra rozwoju z biegunami wzrostu UE, a także przyczyniają się do realizacji pierwszoplanowego celu, jakim jest zrównoważony rozwój regionalny. W procesie wyboru projektów zostanie zapewniona komplementarność z inwestycjami realizowanymi w ramach Funduszu Spójności.

Transport drogowy jest wymogiem rozwoju gospodarczego, warunkuje także standard życia. Zatory, niebezpieczne miejsca na drogach mają wpływ na wyjątkowo wysoki wskaźnik wypadkowości w Polsce, co z kolei prowadzi do wzrostu ekonomicznych, społecznych i środowiskowych kosztów wiążących się transportem drogowym.

Główne wysiłki będą koncentrowane na poprawie bezpieczeństwa ruchu drogowego i będą realizowane zarówno poprzez budowę dróg o wysokich standardach jak i budowę obwodnic miast oraz skrzyżowań bezkolizyjnych. Ruch tranzytowy (głównie ruch ciężarowy) w granicach obszarów miejskich stanowi szczególne zagrożenie dla bezpieczeństwa mieszkańców i znacząco wpływa na wzrost wskaźnika wypadkowości.

Drugim rodzajem inwestycji w ramach tego priorytetu jest przebudowa miejskich odcinków dróg krajowych administrowanych przez samorzady w koordynacji z inwestycjami na głównych korytarzach drogowych.

Działania dotyczące poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego będą wspierane poprzez przedsięwzięcia mające zapewnić sprawniejszy nadzór i kontrolę ruchu. Ponadto w ramach tego priorytetu będą finansowane: urządzenia sygnalizacyjne, prowadzenie kontroli uwzględniającej prędkości ruchu i spożycie alkoholu, stosowanie pasów bezpieczeństwa oraz inne działania mające wpływ na bezpieczeństwo ruchu drogowego. Jako uzupełnianie powyższych działań przewiduje się prowadzenie kampanii, szkoleń i edukacji mających na celu podniesienie świadomości społecznej z zakresu bezpieczeństwa.

Wszystkie powyższe inwestycje zostaną skoncentrowane na trasach i lokalizacjach, które zapewnią największy potencjalny zwrot inwestycji z punktu widzenia ekonomii i ochrony środowiska.

6.3.3. Priorytet 3. Pomoc techniczna

Pomoc Techniczna zostanie wykorzystana na szkolenia i wyposażenia personelu, zaangażowanego we wdrażanie programu. Będzie to dotyczyło przede wszystkim szkoleń i wprowadzania innowacji w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego, włączając w to szkolenia dla społeczeństwa i służb ratowniczych. Planowanie i przygotowywanie projektów będzie finansowane w ramach odpowiednich działań.

6.4. SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich

6.4.1. Wprowadzenie

Jak przedstawiono w analizie, przestrzenny rozwój w Polsce jest zróżnicowany z powodu niekorzystnych warunków na obszarach wiejskich. Jednakże sektor rolny w Polsce odgrywa znaczącą rolę, ponieważ mieszkańcy wsi stanowią prawie 40% całej populacji, tj. więcej niż średnio w UE. Pomimo tego, że rolnictwo wytwarza tylko 3% PKB i zatrudnia prawie 20% populacji czynnej zawodowo, pełni podobnie jak w innych krajach europejskich wiele funkcji środowiskowych i kulturowych. Z podstawową produkcją strategicznie powiązany jest sektor przetwórczy, który zapewnia miejsca pracy dla prawie 8% zatrudnionych i stanowi ponad 24% całkowitej wartości sprzedaży przemysłowej.

Analiza uwydatniła wysoki poziom niepełnego zatrudnienia i bezrobocia na wsi, w dużej mierze z powodu słabo rozwiniętej infrastruktury, niższego poziomu kapitału ludzkiego i aktywności ekonomicznej na obszarach wiejskich w Polsce. Polska ma znaczne zasoby ziemi i siły roboczej, ale rolnictwo jest rozdrobnione, niedoinwestowane i będzie wymagać dostosowania do standardów UE, tak aby mogło wykorzystać szanse związane z dostępem do Jednolitego Rynku Europejskiego. Słabości tkwią w sektorze rolno-spożywczym, który wymaga dostosowań do standardów UE i powinien być bardziej podatny na potrzeby konsumenta. Niezbyt efektywne powiązania między przetwórstwem i producentami mają wpływ na niestabilne i niskie dochody

polskich rolników i całej ludności wiejskiej. Powolny rozwój alternatywnych działalności gospodarczych jest spowodowany ograniczeniami popytu związanymi z sytuacją gospodarczą, ale także z niedostatecznym rozwojem instytucjonalnym, niską jakością kapitału ludzkiego, słabo rozwiniętą infrastrukturą i ograniczoną zdolnością kapitalizacji istniejących zasobów i w końcu walorów kulturowych i środowiskowych.

6.4.2. Cele i Priorytety SPO i spójność z innymi Programami Operacyjnymi

Problemy obszarów wiejskich w Polsce zostały potraktowane kompleksowo przez wszystkie fundusze, jak zostało to opisane w Podstawach Wsparcia Wspólnoty. W ramach SPO interwencja koncentruje się na podstawowym sektorze rolnym i sektorze rolno-przetwórczym oraz do pewnego stopnia adresowane są na szerszego otoczenia rolnictwa, jako środowiska dla działalności rolniczej i jej dywersyfikacji.

Sektorowy Program Operacyjny zawiera trzy cele:

- Poprawa konkurencyjności oraz trwałego i zrównoważonego rozwoju sektora rolnego,
- Wsparcie dla przemysłu przetwórczego w celu poprawy jego pozycji konkurencyjnej,
- Wsparcie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Inne Fundusze, szczególnie EFRR i EFS, będą wpływać na wzmocnienie szerokiej gospodarczej podstawy dla rozwoju obszarów wiejskich, w szczególności sektora MSP, infrastruktury, jak również poprawy jakości kapitału ludzkiego, szczególnie tych osób, które postanowią zrezygnować z pracy w rolnictwie. Będzie to decydujące dla łagodzenia problemów bezrobocia na wsi i ułatwi tworzenie alternatywnych działalności gospodarczych na obszarach wiejskich. Działania komplementarne będą podjęte w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich wspieranego z EFGiOR - Sekcja Gwarancji.

Działania SPO są skoncentrowane na dwóch priorytetach:

- Priorytet I: Wsparcie zmian i dostosowań w sektorze rolno-żywnościowym
- Priorytet II Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

Dodatkowo jest także Priorytet Pomoc Techniczna.

- Priorytet III: Pomoc Techniczna dla Programu Operacyjnego

6.4.3. Wsparcie zmian i dostosowań w sektorze rolno-żywnościowym

Pierwszy priorytet odpowiada na potrzeby producentów rolnych, sektora przetwórstwa spożywczego i ich najbliższego otoczenia. Przewidziane zostały określone środki wspierania prywatnych inwestycji rolniczych. Takie inwestycje ograniczają się do gospodarstw żywotnych ekonomicznie. Szczególne wsparcie uzyskają młodzi rolnicyzakładający gospodarstwa, co ułatwi przekształcenia strukturalne. Priorytet ten wspiera także sektor rolno-żywnościowy, ze względu na jego decydujące znaczenie dla sektora rolnego. Przewidziane są dotacje do inwestycji w przedsiębiorstwach, które ułatwią wprowadzenie standardów UE i pomogą odpowiedzieć na potrzeby konsumenta. Wspierane będą tylko te projekty, które przyniosą korzyści producentom rolnym. Jako uzupełnienie dotacji do inwestycji, zapewnione będzie wsparcie w postaci szkoleń zawodowych i usług doradztwa rolniczego.

6.4.4. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

Drugi priorytet wymaga wsparcia szerszego otoczenia rolniczego związanego z działalnością rolniczą. Wsparcie jest przewidziane dla działań mających na celu poprawę struktury agrarnej, jak np. komasacja. Znaczne środki finansowe zostały przeznaczone na zarządzanie gospodarką wodną. Przewidziano także środki na wspieranie dywersyfikacji działalności rolnej, m.in. turystyki, rzemiosła, usług oraz zwiększenie wartości dodanej produkcji rolnej. Poprawie atrakcyjności obszarów wiejskich dla rozwoju przedsiębiorczości służy wsparcie odnowy wsi, poprawa infrastruktury publicznej oraz dziedzictwa kulturowego obszarów wiejskich. Rozwojowi wsi będzie sprzyjać wspieranie prywatnych projektów infrastrukturalnych. Wsparcie na małą skalę jest przewidziane w ramach działań odpowiadających Inicjatywie Leader + (zarówno w obrębie wzmocnienia potencjału jak i wprowadzenia pilotażowych projektów), które wspierają inicjatywy oddolne i zwiększają liczbę instytucji, promują innowacyjność i sieci współpracy na obszarach wiejskich. Oddzielne działanie przewidziane jest na rewitalizację obszarów leśnych, zniszczonych podczas huraganu w północno-wschodniej Polsce.

Zaplanowano także działania pomocy technicznej mające na celu ułatwienie zarządzania, monitorowania, wdrażania, kontroli i ewaluacji SPO, a także promocji i informowania o programie.

6.5. SPO Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb

6.5.1. Wprowadzenie

Z perspektywy polskiej gospodarki, udział sektora rybnego, wynoszący 0,07 % PKB, jest stosunkowo niewielki. Jednakże wpływ rybołówstwa na rozwój kraju może być także mierzony przez parametry społeczne, ekologiczne i kulturowe. Ponadto należy brać pod uwagę aspekty regionalne: trzy nadmorskie województwa z tradycjami historycznymi (pomorskie, zachodniopomorskie oraz warmińsko-mazurskie) są uzależnione od sektora i zmagają się z wysoką stopą bezrobocia w wysokości od 19.6% do 28.7%.

Celem strategii rybołówstwa jest racjonalna gospodarka zasobami połowowymi i poprawa efektywności sektora rybołówstwa, co wpłynie na wzrost konkurencyjności polskiego rybołówstwa i przetwórstwa rybnego. Przewiduje się, że produkty polskiego przemysłu rybnego będą odpowiadać zapotrzebowaniu rynku krajowego pod względem ceny i jakości oraz zaistnieją na rynkach zagranicznych.

Najważniejszy nacisk położony jest na dostosowanie nakładu połowowego do dostępnych zasobów, co odzwierciedla główne cele Wspólnej Polityki Rybackiej UE oraz przyczynia się do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. Dostosowanie oznacza redukcję wielkości floty rybackiej o około 30-40 %. Redukcja ta oznacza utratę miejsca pracy przez około 2000 osób. Na przeciwdziałanie tym negatywnym efektom przewidziano działania o charakterze społeczno-ekonomicznym.

Kolejnym głównym celem jest poprawa pozycji konkurencyjnej sektora rybołówstwa oraz rozwój sprawnie funkcjonujących przedsiębiorstw. Kolejne cele są ukierunkowane na:

- Poprawę jakości ryb i produktów rybnych oraz wzrost wartości dodanej ryb i produktów rybnych,
- Ożywienie obszarów zależnych od rybołówstwa oraz zależnych od chowu i hodowli ryb

- Wzrost spożycia ryb w Polsce i poprawę zaopatrzenia rynku w ryby morskie i słodkowodne oraz ich przetwory.

Sektorowy Program Operacyjny *Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb* będzie wdrażany poprzez pięć następujących priorytetów.

6.5.2. Dostosowanie nakładu połowowego

Pierwszy priorytet ma na celu ustanowienie równowagi pomiędzy zasobami rybnymi, a nakładem połowowym, poprzez ograniczenie dostępu do zasobów morza.

Priorytet realizowany będzie przez następujące działania:

- Złomowanie statków rybackich;
- Przeniesienie do krajów trzecich lub przeznaczenia na działalność non-profit inną niż rybołówstwo;
- Wspólne przedsięwzięcia.

6.5.3. Odnowa i modernizacja floty rybackiej

Priorytet drugi ma na celu podwyższenie rentowności i pozycji konkurencyjności floty, oraz poprawę zarówno warunków sanitarnych i bezpieczeństwa pracy panujących na statkach rybackich. W tym celu przewidywane są trzy działania:

- budowa nowych statków rybackich;
- modernizacja istniejących statków rybackich;
- wycofanie (bez pomocy publicznej) związane z odnową.

6.5.4. Ochrona i rozwój zasobów wodnych, chów i hodowla ryb, rybackie urządzenia portowe, przetwórstwo i rynek rybny, rybołówstwo śródlądowe

Celem priorytetu jest odbudowa dróg migracji ryb dwuśrodowiskowych, jak i kompleksowe działania mające na celu ograniczenie negatywnego wpływu hodowli ryb i zakładów przetwórczych na środowisko naturalne, modernizacja portów i przystani rybackich oraz dalszy rozwój przetwórstwa rybnego.

Priorytet realizowany będzie poprzez następujące działania:

- ochrona i rozwój zasobów wodnych;
- chów i hodowla ryb;
- rybacka infrastruktura portowa;
- przetwórstwo i marketing;
- rybołówstwo śródlądowe.

6.5.5. Inne działania

Celem czwartego priorytetu jest wspieranie rybołówstwa przybrzeżnego oraz łagodzenie społeczno-ekonomicznych skutków utraty pracy przez rybaków w wyniku restrukturyzacji floty lub czasowego zawieszenia działalności. Ponadto przewidziane jest wspieranie tworzenia organizacji producenckich, promocji sprzedaży ryb i działań innowacyjnych.

Priorytet realizowany będzie poprzez następujące działania:

- rybołówstwo przybrzeżne;
- działania społeczno-ekonomiczne;
- działania zapewniające rozwój i promocję produktów rybnych;
- działania organizacji obrotu rynkowego;
- czasowe zawieszenie działalności i inne finansowe rekompensaty;
- działania innowacyjne i inne.

6.5.6. Pomoc techniczna

Piąty priorytet – pomoc techniczna – przyczyni się do przygotowania, wdrażania, monitorowania, ewaluacji oraz dostosowania programu operacyjnego. Dodatkowo niektóre działania wspólne dla Funduszy Strukturalnych będą finansowane z Programu Operacyjnego *Pomoc techniczna*

W efekcie reformy Wspólnej Polityki Rybackiej Rozporządzenie Rady Nr 2792/1999 z 17 grudnia 1999 roku zostało znowelizowane przez Rozporządzenie Rady Nr 2369/2002 z 20 grudnia 2002 r. Dokonane poprawki dotyczące ograniczenia kwalifikowalności niektórych działań powinny być wzięte pod uwagę.

6.6. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

Poziom dochodów ludności w regionach w Polsce w dużej mierze zależy od istnienia dużych miast. Regiony z wysokim udziałem zatrudnienia w rolnictwie charakteryzują się niską produktywnością i poziomem dochodów. Nieunikniona restrukturyzacja w rolnictwie, jak również już istniejąca przewaga konkurencyjna obszarów miejskich grozi dalszym pogłębianiem się różnic zarówno między poszczególnymi regionami, jak i obszarami miejskimi a wiejskimi.

Realizacja strategii mającej na celu poprawę konkurencyjności i wzrost gospodarczy wymaga uzupełnienia poprzez działania podejmowane na poziomie regionalnym w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

Celem Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego jest, zgodnie z zapisami Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego, tworzenie warunków wzrostu konkurencyjności regionów oraz przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów w taki sposób, aby sprzyjać długofalowemu rozwojowi gospodarczemu kraju, jego spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej oraz integracji z Unią Europejską.

Wdrażanie ZPORR prowadzone z uwzględnieniem określonych cech, zasobów, warunków i przewagi komparatywnej regionów, oparte będzie na zasadach polityki regionalnej Polski sformułowanej w Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2001-2006. Zgodnie z zapisami Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego regiony będą w stanie osiągnąć znaczny postęp w realizacji wyznaczonych celów i priorytetów ustalonych w strategiach rozwoju i programach przygotowanych przez samorządy wojewódzkie.

Priorytety Programu odnoszą się do trzech płaszczyzn:

- podnoszenie konkurencyjności regionów poprzez wzmocnienie istniejącej przewagi komparatywnej za pomocą inwestycji w infrastrukturę;
- poprawa konkurencyjności regionów i długofalowego rozwoju poprzez podnoszenie

umiejętności zasobów ludzkich dla wykorzystania możliwości i sprostania wymaganiom rynku pracy;

- wspieranie rozwoju lokalnego poprzez współfinansowanie rozwoju drobnej przedsiębiorczości oraz poprzez szczególne wsparcie obszarów zagrożonych marginalizacją.

W celu zapewnienia maksymalnego efektu interwencji wszystkie realizowane w ramach ZPORR działania będą ściśle skoordynowane z Funduszem Spójności oraz z Sektorowymi Programami Operacyjnymi.

Alokacja funduszy na rzecz poszczególnych priorytetów określona w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty odzwierciedla kierunki polityki regionalnej Polski. W regionach podział funduszy na priorytety będzie uzależniony od specyficznych potrzeb rozwojowych i restrukturyzacyjnych określonych w strategiach wojewódzkich.

Wstępny, indykatywny podział funduszy na województwa będzie zarządzany przez Instytucję Zarządzającą i będzie korygowany w trakcie okresu realizacji w latach 2004-2008 na podstawie ustalonych uprzednio wskaźników powiązanych z faktycznymi i potencjalnymi możliwościami absorpcyjnymi danego regionu.

6.6.1. Priorytet 1: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów

Udogodnienia i poziom usług oferowanych dla wsparcia regionalnej infrastruktury jest kluczowym elementem oceny szans rozwoju poszczególnych regionów. W porównaniu z regionami UE, polskie regiony posiadają ubogą infrastrukturę i niezadowalającą jakość usług. Skutkiem tego jest postrzeganie polskich regionów jako mało atrakcyjnych dla inwestorów, o niskim potencjale przystosowania się do warunków konkurencji na Jednolitym Rynku Europejskim.

Priorytetowo będzie traktowana modernizacja i poprawa technicznej i społecznej infrastruktury wpływającej na potencjał rozwojowy regionu włączając w to najbardziej dynamicznie rozwijające się centra. Priorytet będzie skoncentrowany na poniższych działaniach:

- Modernizacja i rozbudowa regionalnego systemu transportowego w koordynacji z Funduszem Spójności oraz *SPO Transport*. ZPORR jest skoncentrowany na regionalnych i lokalnych drogach powiązanych z krajową siecią dróg. Będą to jednocześnie inwestycje w miejski transport publiczny w niektórych miastach powyżej 50 000 mieszkańców oraz na obszarach funkcjonalnie z nimi związanych pod warunkiem, że spełnione są surowe kryteria lokalnej miejskiej strategii transportowej. Pomoc może zostać skierowana na odbudowę i rozbudowę infrastruktury oraz zakup sprzętu.
- Inwestycje w zakresie infrastruktury ochrony środowiska, komplementarne z większymi projektami współfinansowanymi w ramach Funduszu Spójności będą skierowane na wsparcie publicznych miejskich (komunalnych) inwestycji powiązanych z ochroną środowiska, które są istotne dla poprawy standardu życia i do promocji inwestycji na skalę regionu. Priorytetowo potraktowane zostaną inwestycje, które pomogą Polsce spełnić wymagania dotyczące wprowadzania prawa Wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska. Jeśli projekt kwalifikuje się do wsparcia w ramach Funduszu Spójności, wówczas będzie w pierwszej kolejności finansowany z Funduszu Spójności.

- Inwestycje w instytucjach szkolnictwa wyższego, włączając ich zdolność badawczo-rozwojową. Inwestycje zgodne będą z Narodową Strategią Edukacji. Ponadto szpitale ważne z punktu widzenia regionu oraz centra opieki zdrowotnej mogą zostać zmodernizowane lub wyposażone o ile inwestycje wynikają ze strategii rozwoju regionu lub Narodowego Planu Opieki Zdrowotnej.
- Inwestycje w publiczną infrastrukturę wspierającą rozwój turystyki i kultury. Działanie dotyczy będzie inwestycji w obiekty dziedzictwa kulturowego o znaczeniu narodowym i regionalnym (szczególnie obiekty uznane za dziedzictwo narodowe) i w rozwój turystyki. Dodatkowo w wyjątkowych przypadkach wspierana będzie infrastruktura kulturalna oraz inne inwestycje powiązane z turystyką dające trwałe efekty ekonomiczne, o ile wykazany zostanie ich znaczący wpływ ekonomiczny na rozwój regionu.
- Inwestycje z zakresu infrastruktury Społeczeństwa Informacyjnego w ramach strategii e-Polska. Obejmować one będą w szczególności elektroniczną infrastrukturę komunikacyjną, włączając sieć szerokopasmową, z naciskiem na obszary wiejskie i małe miasta. Pomoc będzie zgodna z wytycznymi ustanowionymi przez Komisję w oparciu o kryteria realizacji Funduszy Strukturalnych wspierających komunikację elektroniczną (pełne szczegóły w Programach Operacyjnych).
- Inwestycje w rozwój publicznego transportu miejskiego w głównych aglomeracjach w Polsce, szczególnie warszawskiej i górnośląskiej. To działanie będzie otwarte dla innych aglomeracji z populacją ponad 500,000, które posiadają dobrze przygotowane, zintegrowane plany rozwoju transportu. Pomoc może pokryć działania z zakresu rozbudowy infrastruktury lub odnowy i zakupu sprzętu.

6.6.2. Priorytet 2 Wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich w regionach

Społeczeństwu należy umożliwić adaptację do zmieniających się warunków socjoekonomicznych oraz wykorzystanie nowych możliwości zatrudnienia. Poprawa ogólnego poziomu wykształcenia, doskonalenie umiejętności zawodowych oraz zdobywanie nowych kwalifikacji zawodowych zgodnie z potrzebami regionalnego rynku pracy jak również promowanie innowacji, transfer wiedzy i przedsiębiorczości są decydujące dla poprawy potencjału zasobów ludzkich i poprawy szans na rynku pracy.

Celem tego priorytetu jest tworzenie warunków dla rozwoju zasobów ludzkich na poziomie regionalnym i lokalnym oraz poprawa zdolności do planowania i wdrażania na tych poziomach. Nacisk położony jest na przekwalifikowanie pracowników zanim staną się bezrobotnymi oraz wspieranie osób planujących odejść z rolnictwa. Realizacja priorytetu jest ściśle powiązana z Priorytetem 3 Rozwój lokalny, szczególnie w zakresie inwestycji na obszarach wiejskich oraz obszarach występowania przemysłów schyłkowych.

Zidentyfikowano główne obszary wsparcia:

- Rozwój umiejętności powiązany z potrzebami rynku pracy i możliwości kształcenia ustawicznego w regionie - monitorowanie regionalnych rynków pracy, ofert szkoleniowych oraz usług w zakresie orientacji zawodowej i poradnictwa zawodowego będzie wdrażane wraz z kształceniem oraz kursami szkoleniowymi dla osób dorosłych oraz praktykami zawodowymi i szkoleniami dla młodzieży.

- Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne. Wspierane będą dwa rodzaje stypendiów; pierwsze mają na celu umożliwienie kształcenia się w szkołach ponadgimnazjalnych młodzieży pochodzącej z obszarów wiejskich, np. poprzez pokrywanie kosztów zakwaterowania i materiałów do nauki. Drugie mają na celu umożliwienie kontynuowania kształcenia na poziomie wyższym poprzez system grantów.
- Reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa. Zostanie zapewnione powiązanie z działaniami mającymi na celu tworzenie miejsc pracy na terenach wiejskich, wspieranymi przez EFGiOR i EFRR (w szczególności Priorytet 3).
- Reorientacja zawodowa osób dotkniętych procesami restrukturyzacyjnymi. Wsparcie zostaną objęte osoby opuszczające przemysł i tradycyjne sektory dotknięte restrukturyzacją oraz inne osoby zagrożone utratą pracy w wyniku procesów restrukturyzacyjnych. Wspierane projekty. Zostanie zapewnione powiązanie z działaniami mającymi na celu tworzenie miejsc pracy na obszarach podlegających restrukturyzacji, wspieranymi przez EFRR (w szczególności Priorytet 3).
- Promocja przedsiębiorczości. Tworzenie odpowiednich ram i zapewnienie pozytywnego stosunku do działalności gospodarczej jest istotne dla wzrostu zatrudnienia dzięki wspieraniu powstawania lokalnych przedsiębiorstw w nietradycyjnych sektorach. Wspierane będzie tworzenie start-upów z zapewnieniem komplementarności z działaniem dotyczącym wsparcia mikroprzedsiębiorstw (Priorytet 3).
- Regionalne Strategie Innowacyjne i transfer wiedzy. Pomoc będzie udzielona regionalnym sieciom innowacyjnym oraz ukierunkowana na działania wzmacniające współpracę między światem nauki, edukacją i gospodarką.

6.6.3. Priorytet 3: Rozwój lokalny

Wsparcie regionów, najbardziej zagrożonych marginalizacją, będzie skierowane na tworzenie środowiska bardziej sprzyjającego lokalnemu wzrostowi i o znaczącym gospodarczym i społecznym oddziaływaniu.

Jako cele wsparcia wyodrębniono trzy typy obszarów:

- Rozwój i restrukturyzacja obszarów wiejskich będą wspierane przez projekty infrastruktury publicznej i inwestycje w centrach ekonomicznych, bądź oparte na planach rozwoju lokalnego, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu zatrudnienia poza sektorem rolnictwa. Do wsparcia z EFRR będą się kwalifikowały połączenia transportowe i komunikacyjne w i pomiędzy centrami gospodarczymi i połączenia z szerszą regionalną i krajową siecią komunikacyjną oraz inwestycje z zakresu ochrony środowiska. Pozostałe rodzaje inwestycji będą skierowane do centrów nie mniejszych niż 5000 mieszkańców dla zapewnienia komplementarności z interwencjami realizowanymi w ramach Priorytetu 1 ZPORR oraz w ramach SPO *Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich*. Inwestycje te mogą dotyczyć pomocy dla lokalnego rozwoju gospodarczego. Projekty z zakresu turystyki i dziedzictwa kulturowego będą także realizowane pod pewnymi warunkami.
- Na obszarach podlegających restrukturyzacji i obszarach występowania przemysłów schyłkowych, współfinansowane będą publiczne inwestycje infrastrukturalne przyczyniające

się do stworzenia lepszych warunków dla rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej.

- Na obszarach miejskich zagrożonych marginalizacją, obszarach przemysłowych i powojkowych wsparcie będzie dotyczyło przywracania ich ekonomicznych funkcji poprzez wspierane publicznych inwestycji infrastrukturalnych.

Wyżej wymienione inwestycje dodatkowo uzupełnione będą przez inwestycje w:

- Rozpoczynające działalność mikro-przedsiębiorstwa - działanie to powinno przyczynić się do wzrostu przedsiębiorczości poprzez wzrost liczby nowozakładanych przedsiębiorstw. Wsparcie będzie ograniczone do przedsiębiorstw zatrudniających nie więcej niż dziewięciu pracowników i działających na rynku nie dłużej niż trzy lata. Pozostałe przedsiębiorstwa będą kwalifikować się do wsparcia w ramach SPO *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*
- Lokalna infrastruktura edukacyjna i społeczna - wsparcie skierowane będzie na budowę, rozbudowę i modernizację istniejących obiektów infrastruktury społecznej służących do prowadzenia działalności dydaktycznej na poziomie podstawowym i średnim, szczególnie w kontekście podziału wieś-miasto, a także na wyposażenie tych obiektów w niezbędny sprzęt. Dodatkowo mogą być modernizowane lub wyposażane: podstawowa lokalna opieka zdrowotna oraz lokalne obiekty sportowe.

6.6.4. Priorytet 4: Pomoc Techniczna

W ramach priorytetu Pomoc Techniczna, instytucje włączone we wdrażanie ZPORR (Instytucja Zarządzająca ZPORR w Ministerstwie Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Urzędy Marszałkowskie, Urzędy Wojewódzkie, Wojewódzkie Urzędy Pracy, Regionalne Instytucje Finansujące) otrzymają pomoc w celu wypełniania ich zobowiązań wiążących się z wdrażaniem ZPORR.

Pomoc przyczyni się do właściwej selekcji projektów, ich oceny, monitorowania, jak również monitorowania i oceny programu oraz działalności informacyjnej i promocyjnej. Znaczna liczba instytucji odpowiadających za wdrażanie ZPORR uzyska wsparcie w zakresie zatrudniania wykwalifikowanego personelu, szkoleń kadr, wyposażenia dla biur i obsługi Komitetów Monitorujących, Komitetów Sterujących i paneli ekspertów.

6.7. PO Pomoc Techniczna

6.7.1. Wprowadzenie

Pomoc techniczna ma decydujące znaczenie dla efektywnego wdrażania Funduszy Strukturalnych. Pomoc techniczna będzie finansowana nie tylko w ramach Programu Operacyjnego *Pomoc Techniczna*, a także w znacznej mierze poprzez poszczególne programy operacyjne. Program Operacyjny *Pomoc Techniczna* będzie obejmował jedynie te działania, które posiadają charakter horyzontalny. Komisja Europejska podkreśla konieczność dokonania rozdziału priorytetów Pomocy Technicznej, zgodnie z Zasadą 11 Rozporządzenia Komisji Europejskiej numer 1145/2003.

Pomoc techniczna może funkcjonować na trzech poziomach:

- Pomoc techniczna wspierająca wdrażanie całości PWW (PO *Pomoc Techniczna*);
- Pomoc techniczna odpowiadająca na potrzeby poszczególnych PO i zapewniająca im konieczne wsparcie (komponent Pomoc techniczna w ramach poszczególnych PO);

- Pomoc techniczna wspomagająca wdrażanie działań i projektów. Wsparcie to nie jest kwalifikowane jako pomoc techniczna, z racji tej, że zawiera się w alokacji dla każdego działania lub projektu jako część kosztów interwencji.

Pomoc techniczna w ramach pierwszych dwóch poziomów może być limitowana lub Nielimitowana, zgodnie z ww. zasadą 11 Regulacji. Te dwie kategorie powinny zostać rozdzielone w poszczególnych działaniach, tak dokładnie jak to tylko możliwe. Podczas gdy pomoc techniczna dla wdrażania programów, tak jak to opisano w punkcie 2.1 zasady, będzie ograniczona do sum poniżej poziomu limitowania, niezbędne będą dodatkowe środki na informację, ocenę, szkolenia, zakup wyposażenia i itp. Istotne jest, by udostępniona ilość środków zapewniała optymalnie najlepsze warunki dla wdrożenia i absorpcji funduszy.

6.7.2. Priorytety

Program Operacyjny *Pomoc Techniczna* składa się z trzech priorytetów, ukierunkowanych na stworzenie sprawnego systemu zarządzania, monitorowania, oceny i kontroli PWW, systemu informatycznego, związanego z tym wyposażenia, upowszechnienie informacji i promocji interwencji Funduszy Strukturalnych.

Priorytet 1 będzie obejmował działania dotyczące szkoleń z zakresu procedur niezbędnych dla prawidłowego zarządzania, monitoringu, oceny i kontroli wykorzystania Funduszy, umożliwienia organizowania, wymaganych w Regulacjach, spotkań na poziomie PWW oraz dostarczenia niezbędnych środków zapewniających jednolity sposób wdrażania, oceny i kontroli wydatkowania Funduszy. W ramach tego priorytetu będą finansowane także krajowa zdolność ewaluacyjna oraz niezbędny monitoring oraz ocena na poziomie PWW.

Priorytet 2 koncentruje się na wsparciu technologii informatycznych, włączając w to koszty wdrożenia, utrzymania i rozwoju systemu informatycznego, oraz wyposażeniu departamentów administracji rządowej zarządzających PWW, operatorów systemu oraz jego użytkowników w zakresie niezbędnego sprzętu i odpowiednich szkoleń.

Priorytet 3 będzie służył realizacji zobowiązań dotyczących zapewnienia, że potencjalni beneficjenci i pozostali obywatele będą odpowiednio informowani o postępach i dokonaniach PWW.

Każdy program operacyjny będzie posiadał priorytet, dla zapewnienia że pomoc techniczna jest dostępna dla zapewnienia operacyjności programu. Pomoc techniczna w ramach programów operacyjnych będzie wykorzystana dla wsparcia Komitetów Sterujących oraz Komitetów Monitorujących, finansowania oceny, działań promocyjnych i informacyjnych, jak również szkoleń dla personelu zaangażowanego w proces wdrażania.

Działania wspierające określone programy lub obszary interwencji Funduszy powinny być z reguły finansowane z pomocy technicznej w ramach odpowiedniego programu, lub w ramach PO *Pomoc Techniczna* dla działań wspierających całość PWW, lub gdy program *Pomoc Techniczna* jest niemożliwy do zastosowania.

7. GŁÓWNE KIERUNKI INTERWENCJI FUNDUSZU SPÓJNOŚCI

7.1 Zarys ogólny

Fundusz Spójności stanowi istotny element Narodowego Planu Rozwoju ze średnią alokacją 4.178,6 mln Euro (w cenach z 2004), odpowiadającą 32.84% całkowitej alokacji dla Polski. Dodatkowo poza Funduszem Spójności, wsparcie dla mniejszych projektów dotyczących ochrony środowiska oraz transportu będzie dostępne z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Udział Funduszu Spójności zwiększa prawdopodobieństwo osiągnięcia głównego celu Podstaw Wsparcia Wspólnoty 2004-2006, czyli rozwoju szeroko rozumianej infrastruktury, co z kolei ma bezpośredni wpływ na poprawę konkurencyjności gospodarki/przedsiębiorstw oraz wzrost gospodarczy, głównie poprzez lepszy dostęp do polskiej przestrzeni gospodarczej, towarzyszący proces modernizacji i redukcję kosztów operacyjnych.

Zgodnie z zapisami Traktatu Akcesyjnego obecnie realizowane działania ISPA będą kontynuowane po akcesji jako projekty Funduszu Spójności. Dlatego też pod uwagę będą brane następne etapy i kontynuacje działań funduszu ISPA. Działania Funduszu Spójności będą skoordynowane z odpowiednimi działaniami Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, SPO *Transport* i SPO *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*. W celu zapewnienia koordynacji między wsparciem z Funduszu Spójności i EFRR, polskie władze przedstawiły odrębną Strategię Wykorzystania Funduszu Spójności. Dokument ten dotyczy inwestycji zarówno sektora transportu jak i ochrony środowiska, oraz umiejscawia proponowane projekty Funduszu Spójności w kontekście krajowych i wspólnotowych priorytetów strategicznych, określając główne priorytety dla inwestycji i identyfikując środki konieczne do ich osiągnięcia.

Zachowana będzie odpowiednia równowaga między projektami w obrębie ochrony środowiska i projektami z zakresu infrastruktury transportu. Zasada równowagi powinna być zgodna z Artykułem 130 (5) Traktatu. Wszystkie środki będą zgodne z krajowymi przepisami dotyczącymi oceny wpływu na środowisko, które są zgodne z dyrektywami UE.

7.2 Środowisko

Głównym celem Funduszu Spójności w sektorze środowiska będzie wsparcie realizacji zadań inwestycyjnych władz publicznych, wynikających z wdrażania prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej transponowanych do polskiego systemu prawnego.

Działania podejmowane w sferze ochrony środowiska w ramach polityki kohezji będą ukierunkowane na cele polityki ekologicznej Wspólnot określone w art. 174 Traktatu Amsterdamskiego (TA): zachowanie, ochrona i poprawa jakości środowiska, ochrona zdrowia ludzkiego, oszczędne i racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych. Art. 2 TA podkreśla z kolei, że do zadań Wspólnoty należy zapewnienie wysokiego poziomu ochrony i poprawa stanu środowiska. Działania Funduszu Spójności będą w pełni skoordynowane z działaniami finansowanymi w ramach EFRR, zaproponowanymi w Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego. Minimalny koszt projektów, które będą finansowane z Funduszu Spójności to 10 mln Euro. Stanowi to gwarancję, że każdy z projektów będzie przynosił znaczące rezultaty w zakresie ochrony środowiska. Zakres podejmowanych interwencji gwarantuje, że nie

będą się pokrywały z działaniami zaproponowanymi w SPO *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*.

W latach 2004-2006 środki tego instrumentu będą przeznaczone przede wszystkim na niżej wymienione kierunki interwencji:

1. *Poprawa jakości wód powierzchniowych, polepszenie dystrybucji i jakości wody do picia poprzez takie działania jak:*

- Budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej, burzowej oraz oczyszczalni ścieków,
- Rozbudowa i modernizacja urządzeń uzdatniających wodę i sieci wodociągowej (w powiązaniu z systemami sanitacji).

Powyższe działania umożliwią wdrażanie wymogów Dyrektyw: 91/271/EWG z 21 maja 1991 dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych; 75/440/WE z 16 czerwca 1975 w sprawie wód powierzchniowych ujmowanych jako woda do picia oraz 98/83/WE z 3 listopada 1998 w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Wszystkie działania będą prowadzone z uwzględnieniem zasad określonych przez Parlament Europejski i ujętych w Dyrektywie 2000/60/WE z 23 października ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej .

2. *Racjonalizacja gospodarki odpadami i ochrona powierzchni ziemi poprzez:*

- Budowę, rozbudowę lub modernizację składowisk odpadów komunalnych oraz tworzenie systemów recyklingu i utylizacji odpadów komunalnych (sortownie, kompostownie itp.) tj. wymogów wskazanych w Dyrektywach: 75/442/EWG z 15 lipca 1975 w sprawie odpadów, 1999/31/WE z 26 kwietnia 1999 w sprawie składowania odpadów, Parlament Europejski i 94/62/WE z 20 grudnia 1994 w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych,
- Tworzenie systemów gromadzenia odpadów niebezpiecznych, recyklingu i utylizacji (w tym spalarnie), zgodnie z wymogami Dyrektywy 91/689/EWG z 12 grudnia 1991 w sprawie odpadów niebezpiecznych,
- Tworzenie systemów zagospodarowania osadów ściekowych (w tym spalarnie), co umożliwi spełnienia wymogów Dyrektywy 86/278/EWG z 12 czerwca 1986 w sprawie ochrony środowiska, a w szczególności gleby, w przypadku wykorzystywania osadów ściekowych w rolnictwie,
- Rekultywację gleby na terenach po-przemysłowych.

3. *Poprawa jakości powietrza poprzez:*

- Modernizację i rozbudowę miejskich systemów ciepłowniczych (źródeł, sieci) połączoną z redukcją emisji w strefach o znaczących przekroczeniach dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń w powietrzu, zgodnie z wymogami określonymi w Dyrektywie 96/62/WE z 27 września 1996 w sprawie oceny i zarządzania jakością otaczającego powietrza wraz z dyrektywami „córkami”. Inwestycje w zakresie ochrony czystości powietrza będą wspierane jedynie w zgodzie z zasadami pomocy państwowej.

4. *Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.*

Chociaż brak bezpośrednich wymagań w tym zakresie w *acquis* dot. środowiska, działania w zakresie poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego również mogą być przedmiotem interwencji. Działania w tym zakresie będą oceniane dla każdego przypadku z osobna, również w kontekście działań krajowych i pozytywnych oraz trwałych efektów w zakresie poprawy zaopatrzenia w wodę.

7.3 Transport

Głównym celem realizowanym w ramach Funduszu Spójności jest zapewnienie gospodarczej i przestrzennej spójności kraju i poszczególnych regionów z przestrzenią europejską. Jest on zgodny z kierunkami polityki transportowej Unii Europejskiej zawartymi w Białej Księdze (White Paper. European transport policy for 2010: time to decide. Commission of the European Communities, Brussels).

7.3.1 Cele

Inwestycje w sieć transportową (projekty) realizowane w ramach Funduszu Spójności umożliwią osiągnięcie następujących celów częściowych (zdefiniowanych w Strategii Rozwoju Infrastruktury Transportowej na lata 2004 – 2006 i kolejne):

- Zapewnienie sprawnych połączeń drogowych służących intensyfikacji wymiany handlowej Wspólnego Rynku,
- Poprawa dostępności głównych obszarów miejskich w Polsce, stanowiących prężne ośrodki rozwoju gospodarczego,
- Wsparcie rozwoju regionalnego,
- Poprawa bezpieczeństwa na drogach oraz redukcja wysokich kosztów ekonomicznych i społecznych wypadków drogowych,
- Zmniejszenie strat środowiska poprzez zrównoważenie rozwoju sektora transportowego.

Projekty finansowane z Funduszu Spójności, będą się koncentrowały na najważniejszych drogach i liniach kolejowych i będą uzupełniane przez działania współfinansowane przez EFRR w ramach SOP *Transport* na poziomie krajowym i w ramach ZPORR na poziomie lokalnym. Wszystkie wspierane projekty będą mieściły się w ramach wspólnej polityki transportowej UE i polityki transportowej Polski.

Polityka transportowa UE kładzie nacisk na:

- Zrównoważenie gałęziowe rozwoju transportu, szczególnie na promowanie transportu kolejowego i wodnego,
- Wyeliminowanie zatorów we wspólnej infrastrukturze transportowej,
- Poprawa bezpieczeństwa w przewozach pasażerskich i towarowych.

Fundusz Spójności będzie wspierał projekty przyczyniające się do realizacji podstawowego celu Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 – modernizacji, odbudowy oraz rozbudowy sieci transportowych o znaczeniu międzynarodowym. Sieci te tworzą Sieć Transeuropejską określoną w procesie TEN-T.

7.3.2 Linie kolejowe

Modernizacja głównych linii kolejowych jest jednym z podstawowych elementów, który z jednej strony wpływa bezpośrednio na poprawę konkurencyjności transportu kolejowego w porównaniu z innymi środkami transportu, a z drugiej strony zapewnia interoperacyjność z europejskim kolejowym systemem transportowym. Program modernizacji infrastruktury kolejowej uwzględnia przede wszystkim ustalenia II i III Paneuropejskiej Konferencji Ministrów Transportu (Kreta 1994 i Helsinki 1997) oraz zobowiązania wynikające z umów międzynarodowych AGC i AGTC, jak również uwarunkowania wynikające z procesu negocjacyjnego z UE.

Kierunkowym celem rozwojowym jest osiągnięcie na wytyczonych ciągach kolejowych poprawy jakości transportu kolejowego poprzez przystosowanie linii do jazdy pociągów z prędkością 160 km/h dla ruchu pasażerskiego i 120 km/h dla ruchu towarowego, przy nacisku osi na szynę 22,5 tony, a także uzyskanie standardów europejskich na liniach magistralnych położonych w korytarzach transportowych. Modernizacja głównych sieci kolejowych przyczyni się do wzrostu udziału w rynku polskiego transportu kolejowego.

Dodatkowo, projekty powinny:

- Być usytuowane na sieci TINA i TERFN,
- Koncentrować się na odcinkach sieci kolejowej, na których występuje największe natężenie ruchu,
- Spełniać kryterium opłacalności ekonomicznej,
- Zapewnić ciągłość w prowadzeniu ruchu kolejowego,
- Być przygotowane w sposób umożliwiający ich realizację w terminie.

7.3.3 Drogi krajowe

Najważniejszym priorytetem w zakresie poprawy sieci dróg w ramach Funduszu Spójności będzie budowa korytarzy TEN-T przez Polskę, a więc poprawa komunikacji i połączeń gospodarczych między miastami polskimi i europejskimi. Inwestycje przyczynią się także do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz redukcji kosztów transportu.

Wybór projektów autostradowych finansowanych z Funduszu Spójności został dokonany w oparciu o następujące kryteria szczegółowe:

- Projekty są usytuowane na planowanych do budowy w pierwszej kolejności ciągach autostradowych: A1, A2 i A4, tworzących przyszłą sieć TEN,
- Intensywność zatorów i uciążliwości ekologicznej rejestrowanej na danym odcinku sieci (im większa intensywność tym wyższy priorytet),
- Projekty zapewniają uzyskanie ciągłości przebiegu autostrady,
- Projekty nie mogą wywoływać niepożądanego wpływu na środowisko (włączając hałas)

Szczegółowymi kryteriami wyboru projektów finansowanych w ramach Funduszu Spójności w zakresie odcinków dróg ekspresowych są:

- Usytuowanie na odcinkach dróg krajowych, przewidywanych jako drogi ekspresowe, z wykorzystaniem, gdzie to jest możliwe, jednej jezdni istniejącej drogi, tworzących przyszłą sieć TEN,
- Usytuowanie projektów na odcinkach o największym natężeniu ruchu w relacji do planowanego układu dróg ekspresowych,
- Spełnienie kryterium opłacalności ekonomicznej, z uwzględnieniem skrócenia czasu przejazdu i zmniejszenia wypadkowości,
- Poprawa płynności i ciągłości ruchu w głównych relacjach (połączeniach) drogowych,
- Zapewnienie warunku dopuszczalnej uciążliwości dla środowiska, w tym uciążliwości hałasowej dla otoczenia.

8. FINANSE

8.1 Zarys ogólny

Tabela 8-1 Podział alokacji na Operacje Strukturalne dla Polski w 2004 - 2006 wg Obszarów Wsparcia

Obszary Wsparcia	Podział alokacji na Operacje Strukturalne dla Polski (w mln €, ceny bieżące)			
	Ogółem	2004	2005	2006
Fundusz Spójności				
Średnia *	4 178,8	1 414,6	1 170,6	1 593,4
Fundusze Strukturalne	8 275,8	1 933,6	2 762,7	3 579,5
Cel 1	8 275,8	1 933,6	2 762,7	3 579,5
Inicjatywy Wspólnotowe				
INTERREG	221,4	61,8	70,0	89,5
EQUAL	133,9	31,8	44,8	57,3
Ogółem Operacje Strukturalne	8 631,1	2 027,2	2 877,6	3 726,3

* = dla Funduszu Spójności próg maksymalny i minimalny został sformułowany dla każdego kraju, w zależności od możliwości absorpcyjnych

Źródło: Komisja Europejska, kwiecień 2003

8.1.1 Dystrybucja budżetu między programami i Funduszami

Struktura finansowa Podstaw Wsparcia Wspólnoty odzwierciedla zadania i działania opisane w strategii, cele szczegółowe i horyzontalne, osie rozwoju, priorytety oraz rozdziały programów operacyjnych.

Tabela 8-2 Przegląd programów operacyjnych i ich powiązania z właściwymi Funduszami Strukturalnymi (w %)

Nazwa programu operacyjnego	PO	EFRR	EFIS	EFOiGR	FIWR
SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw	15.1	15.1			
SPO Rozwój Zasobów Ludzkich	17.8		17.8		
SPO Transport	14.1	14.1			
SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich	14.4			14.4	
SPO Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb	2.4				2.4
Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego	35.9	30.6	5.3		
PO Pomoc Techniczna	0.3	0.3			
Ogółem	100.00	60.1	23.1	14.4	2.4

8.1.2 Skala interwencji

Według Rozporządzenia Rady 1260/1999 Art. 29, wielkość wkładu Funduszy powinna zostać skalkulowana w odniesieniu albo do całkowitego, kwalifikującego się kosztu albo całkowitego, kwalifikującego się wydatku publicznego lub pokrewnego (krajowego, regionalnego lub lokalnego oraz wspólnotowego) w ramach każdej pomocy.

Wielkość wkładu Funduszu powinna wynosić maksimum 75% całkowitego, kwalifikującego się kosztu i, jako generalna zasada, przynajmniej 50% kwalifikujących się wydatków publicznych w przypadku działań realizowanych w regionach objętych Celem 1, jeżeli regiony są położone w Państwie Członkowskim objętym przez Fundusz Spójności, wkład Wspólnoty może w wyjątkowych i należycie uzasadnionych przypadkach wzrosnąć maksymalnie do 80% całkowitego, kwalifikującego się kosztu.

W przypadku inwestycji w firmach, wkład Funduszy powinien być dostosowany do pułapów dotyczących wielkości pomocy i łączenia pomocy, określonych w obszarze pomocy publicznej.

Jeżeli w ramach danej pomocy finansowane są inwestycje generujące zysk, wkład Funduszy dla tych inwestycji powinien zostać ustalony w odniesieniu do ich charakterystyki, w tym rozmiaru marginesu samofinansowania brutto, która jest normalnie oczekiwana dla danej klasy inwestycji w świetle warunków makroekonomicznych, w jakich mają być wdrażane inwestycje, i bez zwiększenia wydatków z budżetu państwa jako rezultatu współfinansowania przez Fundusze.

Ostatecznie, wielkość wkładu Funduszy powinna być przedmiotem następujących pułapów:

- W przypadku inwestycji infrastrukturalnych, generujących znaczący zysk netto, wkład nie może przekroczyć 40% całkowitego, kwalifikującego się kosztu w regionach objętych Celem 1, który może zostać zwiększony o nie więcej niż dodatkowe 10% w Państwach Członkowskich objętych Funduszem Spójności,
- W przypadku inwestycji w firmach, wkład nie może przekroczyć 35% całkowitego, kwalifikującego się kosztu w regionach objętych Celem 1. W przypadku inwestycji w małych i średnich przedsiębiorstwach, wielkości te mogą zostać zwiększone przez kwoty dla form innych niż pomoc bezpośrednia, pod warunkiem że wzrost ten nie przekracza 10% całkowitego, kwalifikującego się kosztu.

8.2 Alokacje finansowe

Tabele finansowe znajdują się w Aneksie 3. Należy zauważyć, że kolumny przedstawiające poziom zaangażowania środków prywatnych oraz środków EBI zawierają jedynie wielkości indykatywne, i zostały włączone do tabel tylko w celach informacyjnych. W świetle zapisów zawartych w sekcji powyżej, wkład tych środków nie będzie więc traktowany jako współfinansowanie instrumentów finansowych pochodzących z budżetu UE. Jednakże wielkość wkładu Finansowego Instrumentu Wspierania Rybołówstwa jest obliczona w odniesieniu do całkowitych, kwalifikujących się kosztów.

8.3 Dodatkowość

Weryfikacja zasady dodatkowości jest dokonywana na dwóch etapach okresu programowania 2004-2006: weryfikacja ex-ante i na koniec okresu.

8.3.1 Weryfikacja zasady dodatkowości ex-ante

Na podstawie informacji dostarczonych przez polskie władze, odpowiednie służby Komisji Europejskiej oraz władze polskie określiły średnioroczny krajowy poziom publicznych wydatków strukturalnych, które mają być utrzymane w okresie 2004-2006 (**Tabela 8-3**). Łączna suma wydatków publicznych do poniesienia we wszystkich regionach Celu 1, objętych interwencją Funduszy Strukturalnych została oszacowana w wysokości 6 280,0 miliona € (w cenach z 1999), co stanowi wzrost o 0,2% w porównaniu ze średnimi wydatkami publicznymi w okresie odniesienia.

Polskie władze przedstawią Komisji odpowiednie informacje i powiadomią ją w każdym momencie okresu programowania o wszelkich wydarzeniach, które mogłyby podważać zdolność do utrzymania przez Polskę tego poziomu wydatków.

8.3.2 Weryfikacja na koniec okresu programowania

Weryfikacja powinna być dokonana przed 31 grudnia 2007 roku. Zasada dodatkowości zostanie uznana za zweryfikowaną jeśli średnioroczny poziom kwalifikowalnych krajowych wydatków publicznych w latach 2004 – 2006 osiągnie co najmniej taki poziom wydatków, jaki został uzgodniony przed realizacją programu (weryfikacja ex-ante). Nieprzedłożenie bądź przedłożenie metodologicznie niewystarczających informacji zostanie uznane jako niedostosowanie się do wymaganej procedury spełnienia zasady dodatkowości. Dlatego, polskie władze przedstawią informacje według następującego kalendarza:

- Do 31 lipca 2007 roku: prezentacja zagregowanych rocznych tabel z ostatecznymi danymi za lata 2004 i 2005 oraz szacunkowe dane dla roku 2006,
- Do 31 października 2007 roku: jeśli zajdzie taka konieczność ulepszenie metodologiczne na podstawie komentarzy Komisji,
- Do 31 grudnia 2007 roku: nieprzekraczalny termin dostarczenia wszelkich dodatkowych informacji.

Polskie władze będą informowały Komitet Monitorujący o wynikach weryfikacji zasady dodatkowości, które zostaną wykorzystane w przygotowaniach do kolejnego okresu programowania.

8.4 Europejski Bank Inwestycyjny

Udział EBI we współfinansowaniu programów i projektów w trakcie obecnego okresu programowania, określony na podstawie dotychczasowych doświadczeń Europejskiego Banku Inwestycyjnego, propozycji polskiego Narodowego Planu Rozwoju oraz Strategii Wykorzystania Funduszu Spójności może wynieść 2 miliardy €, z czego około 60% na programy i projekty realizowane w ramach obecnych Podstaw Wsparcia Wspólnoty. Liczba ta ma charakter indykatorywny. W szczególnych przypadkach wkład ten może zostać zwiększony, jeżeli projekty generujące zysk wymagają zwiększonego udziału współfinansowania z pożyczek albo jeśli odpowiednie formy współfinansowania programów mogą być dalej rozwijane. EBI może także wesprzeć władze polskie oraz jednostki sektora prywatnego, które mogą być potencjalnymi beneficjentami pomocy Funduszy europejskich zaprogramowanych w ramach PWW, w zakresie przygotowania, wdrażania oraz monitorowania programów i projektów zawartych w PWW, w szczególności współfinansowanych przez środki Banku. Bank może udzielić pożyczek zarówno projektodawcom z sektora publicznego i prywatnego, jak również na wspólne przedsięwzięcia

administracji publicznej i sektora prywatnego, podejmowane w ramach Partnerstwa Publiczno - Prywatnego.

Tabela 8-3

Weryfikacja zasady dodatkowości ex-ante PWW. Średnioroczne wydatki publiczne lub inne równoważne wydatki strukturalne (w mln EUR w cenach z roku 1999)*.												
1	Średnioroczne 2000 - 2002						Średnioroczne 2004 - 2006					
	Ogółem	w tym instytucje publiczne/ przedsiębiorstwa państwowe	Programy przedakcesyjne		bez finansowania wspólnotowego	Ogółem	Ogółem	w tym instytucje publiczne/ przedsiębiorstwa państwowe	PWW		bez finansowania wspólnotowego	Ogółem
	Kraj	Kraj	EU	Kraj	Kraj	Kraj	Kraj+EU	Kraj	UE	Kraj	Kraj	Kraj
	2	3	4	5	6	7=2	8	9	10	11	12	13=11+12=8-10
1. Infrastruktura podstawowa - wydatki kapitałowe	4 079,9	1 150,2	0,0	0,0	0,0	4 079,9	4 639,2	1 174,4	535,2	199,3	3 904,7	4 104,1
-Transportowa	1 501,9	30,8				1 501,9	1 848,1	31,4	345,6	127,1	1 375,4	1 502,5
-Telekomunikacyjna	249,8	221,0				249,8	306,7	225,6	52,3	18,4	236,0	254,4
-Energetyczna	499,9	466,0				499,9	517,6	475,8	7,9	3,8	505,9	509,7
-Ochrona środowiska i woda	1 407,3	351,0				1 407,3	1 504,6	358,4	89,9	40,6	1 374,1	1 414,7
-Ochrona zdrowia	421,0	81,4				421,0	462,3	83,1	39,5	9,4	413,3	422,7
2. Zasoby ludzkie	885,4	80,6	0,0	0,0	0,0	885,4	1 228,4	82,3	360,6	114,2	753,5	867,8
-Edukacja	212,3	62,4				212,3	286,2	63,7	72,6	16,9	196,7	213,6
-Szkolenia	652,1	0,5				652,1	830,1	0,5	198,0	75,3	556,8	632,1
-Badania i rozwój	21,0	17,7				21,0	112,0	18,1	90,0	22,0	0,0	22,0
3. Środowisko produkcyjne	1 116,6	225,6	0,0	0,0	0,0	1 116,6	1 524,4	230,3	403,1	181,1	940,2	1 121,3
-Rozwój rolnictwa i wsi, rybołówstwo	387,2	16,5				387,2	633,8	16,8	246,2	123,8	263,8	387,5
-Przemysł i usługi	474,8	203,8				474,8	588,5	208,1	109,4	44,1	434,9	479,1
-Turystyka	254,6	5,3				254,6	302,1	5,4	47,4	13,2	241,5	254,7
4. Inne	186,4	21,0	0,0	0,0	0,0	186,4	231,6	21,4	44,8	15,5	171,3	186,8
-Planowanie przestrzenne i odbudowa	183,6	21,0				183,6	208,1	21,4	26,0	10,7	171,3	182,0
-Pomoc techniczna	2,8					2,8	23,5		18,8	4,8	0,0	4,8
Łącznie	6 268,3	1 477,4	0,0	0,0	0,0	6 268,3	7 623,6	1 508,4	1 343,6	510,1	5 769,8	6 280,0

W obliczeniach uwzględniono tylko koszty kwalifikowalne zgodnie z kategoriami interwencji Funduszy Strukturalnych

* Obliczenia obejmują współfinansowanie programów przedakcesyjnych

9 SYSTEM WDRAŻANIA

9.1 Zarządzanie i wdrażanie

9.1.1 Zobowiązania ogólne

Rząd Polski reprezentowany przez Radę Ministrów ponosi ogólną odpowiedzialność za wykonanie zobowiązań wyrażonych w Podstawach Wsparcia Wspólnoty, jak również odpowiada za ich poprawne i efektywne wdrażanie. W szczególności odpowiada za zapewnienie istnienia systemu dostępu do źródeł finansowych i innych źródeł niezbędnych do wdrożenia działań opisanych w Programach Operacyjnych i Podstawach Wsparcia Wspólnoty.

9.1.2 Instytucje Zarządzające

Zarządzanie i wdrażanie Podstaw Wsparcia Wspólnoty podlega Rozporządzeniu Rady 1260/1999 z 21 czerwca 1999r. ustanawiającego ogólne zasady dotyczące Funduszy Strukturalnych oraz Rozporządzeniu Komisji (WE) nr 438/2001 z marca 2001r. ustanawiającego szczegółowe zasady dla wdrożenia Rozporządzenia Rady 1290/1999/WE w sprawie systemów zarządzania i kontroli w zakresie pomocy udzielanej w ramach Funduszy Strukturalnych. Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej pełni funkcję Instytucji Zarządzającej Podstawami Wsparcia Wspólnoty i odpowiada w szczególności za:

- Zapewnienie ogólnej koordynacji Podstaw Wsparcia Wspólnoty oraz zapewnienie postępu ich wdrażania,
- Monitorowanie - przy współpracy z Instytucją Płatniczą – przepływu środków niezbędnych do wdrożenia interwencji Funduszy Strukturalnych od momentu rozpoczęcia kwalifikowalności wydatków,
- Przekazywanie do Komisji Europejskiej, we współpracy z Instytucją Płatniczą, danych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu wdrażania PWW i programów operacyjnych,
- Przygotowanie rocznych raportów nt. wdrażania PWW przekazywanych do zatwierdzenia przez Krajowy Komitet Monitorujący PWW i przesyłanych Komisji Europejskiej,
- Koordynację prac nad przygotowaniem i dostosowaniem, jeśli zajdzie taka potrzeba, Uzupełnień programów operacyjnych.

Instytucja Zarządzająca PWW podejmuje, po zatwierdzeniu przez Krajowy Komitet Monitorujący PWW, decyzje w sprawie zmian i przesunięć środków pomiędzy priorytetami w obrębie poszczególnych programów operacyjnych realizowanych w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty. Decyzje te są uzgadniane z Komisją Europejską.

Za zarządzanie poszczególnymi programami operacyjnymi odpowiadają następujące instytucje:

Program operacyjny	Instytucja Zarządzająca	Instytucja Pośrednicząca w zarządzaniu
Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw	Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej	1) Ministerstwo Nauki i Informatyzacji 2) Ministerstwo Środowiska
Rozwój Zasobów Ludzkich	Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej	1) Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, 2) Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej
Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego	Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej (we współpracy z samorządami 16 województw)	Urzędy Wojewódzkie
Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	
Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	
Transport	Ministerstwo Infrastruktury	
Pomoc Techniczna	Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej	

Oprócz określonych zobowiązań nałożonych na Instytucję Zarządzającą Podstawami Wsparcia Wspólnoty, zakres zadań Instytucji Zarządzających programami operacyjnymi obejmuje między innymi:

- Zapewnienie efektywności i poprawności zarządzania i wdrażania programów operacyjnych zgodnie z wymogami art. 34 Rozporządzenia Rady 1260/1999/WE,
- Zapewnienie, że wydatki współfinansowane środkami Unii Europejskiej są poprawnie zarządzane i księgowane,
- Zapewnienie, że wszystkie instytucje zaangażowane w zarządzanie poszczególnych programów operacyjnych, mają od momentu rozpoczęcia kwalifikowalności wydatków zapewnione odpowiednie zaplecze techniczne i zdolność administracyjną tak, aby w pełni wykonywać nałożone na nie zobowiązania,
- Zapewnienie zgodności z politykami Wspólnoty operacji podejmowanych w ramach PWW, przewidzianej w art. 12 Rozporządzenia 1260/1999, jak też zagwarantowanie stosowania wspólnotowych zasad zawierania kontraktów publicznych i pomocy publicznej,
- Dostarczanie Instytucji Płatniczej wniosków o płatność zgodnie z wszelkimi wytycznymi wydanymi przez tą instytucję,

- Wdrażanie systemów zarządzania i kontroli zgodnie z procedurami opisanymi w art. 4 Rozporządzenia 438/2001,
- Przewodniczenie Komitetowi Monitorującemu program operacyjny i prowadzenie jego sekretariatu,
- Przygotowanie Uzupełnienia danego programu operacyjnego i przekazanie do akceptacji przez Komitet Monitorujący program operacyjny, następnie przesłanie do Komisji Europejskiej,
- Zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji danego programu operacyjnego (*Communication Action Plan for Information and Publicity*),
- Przechowywanie wszelkiej dokumentacji związanej z realizacją projektów, co najmniej przez 3 lata od daty ostatniej płatności przekazanej przez Komisję Europejską w ramach programu operacyjnego.

9.1.3 Instytucje odpowiedzialne za zarządzanie Funduszem Spójności

Instytucją Zarządzającą i koordynującą całością wsparcia w ramach Funduszu Spójności zgodnie z Rozporządzeniem 1264/1999 jest Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej. Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej przekazuje wnioski o udzielenie pomocy Komisji Europejskiej oraz powołuje Komitet Monitorujący Fundusz Spójności. Funkcje zarządzania poszczególnymi projektami realizowanymi w ramach Funduszu Spójności Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej oddeleguje do właściwych ministerstw sektorowych, mianowicie do Ministerstwa Infrastruktury – w zakresie zarządzania projektami dotyczącymi transportu oraz do Ministerstwa Środowiska - w zakresie zarządzania projektami dotyczącymi środowiska.

9.1.4 Instytucje Pośredniczące

W przypadku niektórych programów operacyjnych realizowanych w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty, Instytucja Zarządzająca programem deleguje funkcje zarządzania poszczególnymi priorytetami i działaniami do Instytucji Pośredniczących. W wypadku oddelegowania zadań do Instytucji Pośredniczących, Instytucja Zarządzająca programem operacyjnym ponosi pełną odpowiedzialność za skuteczność i prawidłowość zarządzania i wdrażania programu. Szczegółowy opis zadań Instytucji Pośredniczących jest zamieszczony w poszczególnych programach operacyjnych.

9.1.5 Beneficjenci Końcowi

Dla każdego z działań w każdym z Uzupełnień Programów określono typ beneficjenta końcowego, który będzie wykonywał funkcje zgodnie z art. 9 (l) Rozporządzenia 1260/1999.

9.1.6 Komitety Sterujące

Instytucje Zarządzające mogą utworzyć Komitety Sterujące wspomagające je we wdrażaniu programów operacyjnych. Komitety Sterujące będą utworzone z poszanowaniem zasady partnerstwa.

9.2 Zarządzanie i kontrola

9.2.1 Rozwiązania w zakresie zarządzania finansowego i kontroli

Organizacja, podział funkcji oraz system zarządzania finansowego i kontroli środków pochodzących z Funduszy Strukturalnych działa zgodnie z wymogami określonymi w Rozporządzeniu Rady Nr 1260/1999 oraz Rozporządzeniu Komisji Europejskiej Nr 438/2001 z dnia 2 marca 2001 r. Za zarządzanie finansowe odpowiadają wspólnie **Instytucje Zarządzające** oraz Instytucja Płatnicza. Instytucje Zarządzające programami operacyjnymi w

kontekście zarządzania finansowego i kontroli są w szczególności odpowiedzialne za zagwarantowanie, że wszystkie instytucje biorące udział w zarządzaniu i wdrażaniu Podstaw Wsparcia Wspólnoty zachowują oddzielny system rachunkowości dla środków wspólnotowych albo odpowiedni kod księgowy dla wszystkich transakcji finansowych związanych z pomocą.

Institucja Zarządzająca PWW, we współpracy z Instytucją Płatniczą jest zobowiązana do przedstawienia Komisji Europejskiej opisu ustalonych rozwiązań z zakresu zarządzania finansowego i kontroli w celu zagwarantowania, że środki wspólnotowe są wykorzystywane efektywnie i prawidłowo zgodnie z art. 5 i 13 Rozporządzenia 438/2001.

Institucje Zarządzające programami operacyjnymi zapewniają, że odpowiednie instytucje są w pełni poinformowane o obowiązkach w zakresie zarządzania finansowego wydatków współfinansowanych ze środków Funduszy Strukturalnych, jak też zagwarantują, że zadania związane z zarządzaniem finansowym oraz ogólnym zarządzaniem programem operacyjnym są prowadzone przez odrębne jednostki organizacyjne.

9.2.2 Krajowe jednostki monitorująco-kontrolne

Dla każdego z Funduszy Strukturalnych powołana zostanie **krajowa jednostka monitorująco-kontrolna**, która będzie funkcjonować niezależnie od Instytucji Zarządzających. Krajowe jednostki monitorująco-kontrolne zostały utworzone w następujących ministerstwach: Ministerstwie Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej (dla EFRR i EFS) oraz Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (dla EFOiGR i FIWR). Ich funkcjonowanie nie zwalnia Instytucji Zarządzających od obowiązków nałożonych na nie przez Rozporządzenia.

Do zadań jednostek monitorująco-kontrolnych należy:

- Monitorowanie i kontrola zastosowania zasady kwalifikowalności dla wydatków pochodzących z Funduszy i powiązanego z nimi współfinansowania,
- Cykliczne przygotowywanie raportów dla potrzeb zarządzania krajowego.

9.2.3 Instytucja Płatnicza

Funkcję **Instytucji Płatniczej** dla wszystkich Funduszy Strukturalnych pełni Ministerstwo Finansów. Instytucja Płatnicza będzie wykonywać funkcje zgodnie z Rozporządzeniem 438/2001. Do zadań Instytucji Płatniczej należy w szczególności:

- Obsługa rachunków, na których gromadzone są środki Funduszy Strukturalnych,
- Certyfikowanie wobec Komisji Europejskiej, że deklaracje wydatków są przygotowane na bazie wiarygodnych i weryfikowalnych dokumentów,
- Przygotowywanie i przesyłanie do Komisji Europejskiej wniosków o płatności w celu refundacji poniesionych wydatków,
- Przekazywanie Komisji Europejskiej - nie później niż do 30 kwietnia każdego roku - rocznej prognozy wydatków dla bieżącego i następnego roku,
- Gromadzenie, wyodrębnionymi kanałami monitoringu finansowego, informacji statystycznych i finansowych na potrzeby Instytucji Zarządzającej PWW i Krajowego Komitetu Monitorującego PWW,
- Nadzór nad sprawnością działania bazy danych monitoringu.

Ponadto, zadaniem Instytucji Płatniczej jest przygotowywanie wytycznych dotyczących zarządzania finansowego i kontroli finansowej oraz nadzorowanie i kontrolowanie ich realizacji w Instytucjach Zarządzających. Instytucja Płatnicza zapewni, że środki Funduszy

Strukturalnych będą docierały do beneficjentów końcowych i ostatecznych w możliwie najkrótszym czasie i zgodnie z ustalonymi terminami.

9.2.4 Procedury audytu i kontroli

9.2.4.1 Poświadczenie zamknięcia pomocy

Wydawanie na podstawie art. 38 Rozporządzenia Rady Nr 1260/1999 i art. 15 Rozporządzenia 438/2001 poświadczenia zamknięcia pomocy jest kompetencją organu niezależnego od Instytucji Zarządzających, Instytucji Płatniczej i Instytucji Pośredniczących - Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej. Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej wykonuje to zadanie za pomocą komórki organizacyjnej w Ministerstwie Finansów. Poświadczenie jest wystawiane na podstawie badania systemów zarządzania i kontroli, wyników sprawdzeń 5% wydatków (oraz dalszych próbnych sprawdzeń transakcji).

9.2.4.2 Kontrola pogłębiona

Urzędy Kontroli Skarbowej przeprowadzają kontrolę w rozumieniu art. 10 i 11 Rozporządzenia Komisji z dnia 2 marca 2001 r. Nr 438/2001, obejmującą:

- Sprawdzanie skuteczności zastosowanych systemów zarządzania i kontroli,
- Kontrolę 5% kwalifikowanych wydatków na poziomie instytucji na różnych rozpatrywanych szczeblach.

Kontrolę pogłębioną wykonuje 16 Urzędów Kontroli Skarbowej. Składają one raporty do Biura Międzynarodowych Relacji Skarbowych w Ministerstwie Finansów, które odpowiada za koordynację kontroli, w tym wybór reprezentatywnej próby, jednolitą metodologię kontroli, systematyzowanie wyników i przekazywanie ich odpowiednim instytucjom krajowym oraz Komisji Europejskiej. Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych składa raport do Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej oraz współpracuje z OLAF i innymi Państwami Członkowskimi w celu zabezpieczenia interesów Unii Europejskiej.

9.2.4.3 Audyt wewnętrzny

We wszystkich instytucjach zaangażowanych we wdrażanie Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności, należących do sektora finansów publicznych, stworzono komórki audytu wewnętrznego. Komórka audytu wewnętrznego nie jest zaangażowana w żadną działalność operacyjną jednostki sektora finansów publicznych. Pełni ona funkcję ciała doradczego dla kierownictwa instytucji, zapewniając jednocześnie o prawidłowym funkcjonowaniu systemu zarządzania finansowego i kontroli.

Główny Inspektor Audytu Wewnętrznego wykonuje zadania w zakresie kontroli finansowej i audytu wewnętrznego wynikające z Ustawy o finansach publicznych. Główny Inspektor Audytu Wewnętrznego odpowiada przed Ministrem Finansów w zakresie koordynacji kontroli finansowej i audytu wewnętrznego.

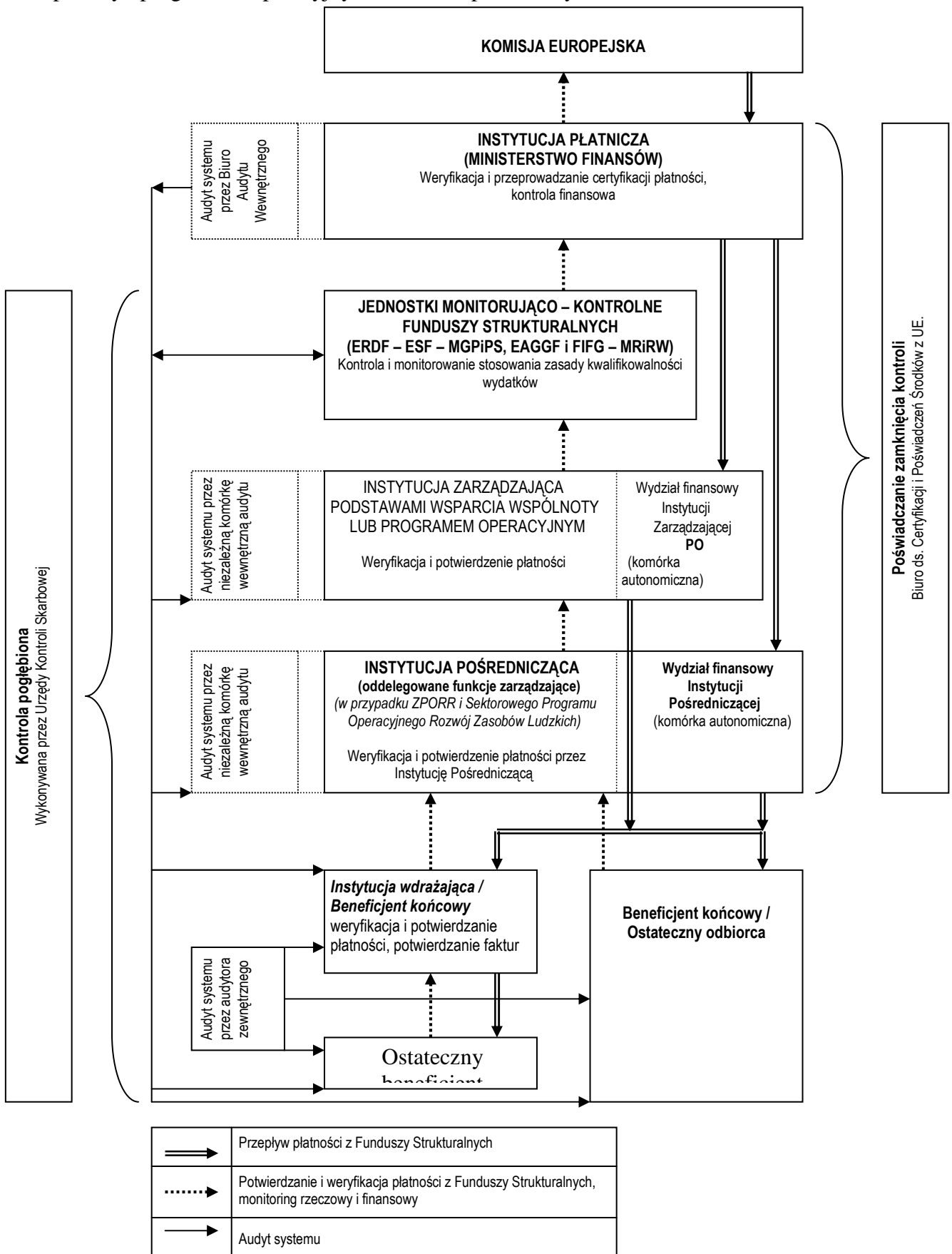
9.2.4.4 Wykrywanie nieprawidłowości

Poszczególne instytucje są odpowiedzialne za wykrywanie nieprawidłowości i notyfikowanie ich Instytucji Zarządzającej programem operacyjnym, która na tej podstawie przygotowuje raport o nieprawidłowościach dla Instytucji Płatniczej. Zadaniem Instytucji Płatniczej jest przygotowywanie raportu o nieprawidłowościach, ponosi ona również ogólną odpowiedzialność w zakresie korekt finansowych i odzyskiwania kwot niewłaściwie wydatkowanych. Wszystkie instytucje będą postępować zgodnie z Rozporządzeniem 1681/1994 i art. 8 Rozporządzenia 438/2001.

9.2.5 Przepływy finansowe

Schemat 9-1 zamieszczony poniżej przedstawia przepływ środków oraz procedury w zakresie monitoringu i weryfikacji. Bardziej szczegółowe rozwiązania zostały opisane w poszczególnych programach operacyjnych.

Wykres 9-1. Zarządzanie finansowe i kontrola wydatków w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty i programów operacyjnych – model uproszczony

9.3 Rozwiązania w zakresie zbierania i przekazywania danych

Art. 18 Rozporządzenia Komisji 438/2001 nakłada obowiązek utworzenia elektronicznego systemu transferu i monitorowania danych w celu wymiany, a w przypadkach gdy jest to możliwe, danych niezbędnych do wypełnienia zobowiązań z zakresu zarządzania, monitoringu i ewaluacji w odniesieniu do pomocy z Funduszy Strukturalnych.

W Polsce systemem transferu i monitorowania danych dla Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności jest SIMIK. System umożliwia dostęp do informacji o zarówno finansowym, jak i rzeczowym zaawansowaniu projektów i programów. Podsystem Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS) jest komplementarny w stosunku do systemu głównego i pozwala na uzyskanie bardziej szczegółowych informacji na poziomie ostatecznego odbiorcy, tak aby uwzględnić specyficzne wymogi tego Funduszu.

Baza danych działa w oparciu o odrębny, zamknięty system przesyłu i dostępu do informacji, zapewniający maksymalne zabezpieczenie przed nieautoryzowanym dostępem i wykorzystaniem danych. Ze względu na fakt, że ostatecznie w systemie monitorowania środków europejskich kluczową rolę pełni weryfikacja i certyfikacja płatności przez Instytucję Płatniczą wobec Komisji Europejskiej, bazą danych administruje Minister Finansów (pełni funkcję operatora). Dane są przekazywane do Komisji Europejskiej przez Ministerstwo Finansów.

Najniższe ogniwo informatycznego systemu monitorowania (terminal systemu) stanowią beneficjenci końcowi, którzy wprowadzają dane do systemu i dokonują weryfikacji danych odnośnie pojedynczych projektów.

9.4 Monitorowanie

9.4.1 Monitorowanie

Za monitorowanie przebiegu i sposobu realizacji Podstaw Wsparcia Wspólnoty i poszczególnych programów operacyjnych są odpowiedzialne poszczególne Instytucje Zarządzające. Nadzór nad działaniami Instytucji Zarządzających sprawują Komitety Monitorujące PWW i programy operacyjne.

Monitorowanie jest przeprowadzane zgodnie z zasadą partnerstwa. Komitety Monitorujące są tworzone przez Państwo Członkowskie w porozumieniu z Instytucją Zarządzającą i po konsultacjach z partnerami, zgodnie ze stosowaną praktyką i obowiązującymi rozwiązaniami instytucjonalnymi. Partnerzy przestrzegają zasady równego udziału kobiet i mężczyzn.

9.4.1.1 Członkostwo i rola Komitetów Monitorujących

Na szczeblu krajowym powołany będzie Krajowy Komitet Monitorujący Podstawy Wsparcia Wspólnoty. Na poziomie programów operacyjnych powstaną Komitety Monitorujące programy sektorowe, Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego i Program Operacyjny – *Pomoc Techniczna*. Jakiegokolwiek zmiany związane ze składem Komitetów mogą być uzgadniane przez Komitety w odniesieniu do krajowej legislacji, bez konieczności dokonywania zmian w Podstawach Wsparcia Wspólnoty czy Programach Operacyjnych.

Członkami Komitetów są przedstawiciele ministerstw właściwych dla realizowanych w ramach Podstaw Wsparcia Wspólnoty priorytetów, przedstawiciele samorządów województw oraz wojewodów, przedstawiciele instytucji społeczno-gospodarczych oraz partnerów społecznych (w tym środowisk naukowo-badawczych i odpowiednich instytucji statutowych w dziedzinie równych szans i środowiska). W przypadku Komitetu Monitorującego PWW partnerzy społeczni oraz organizacje pozarządowe będą stanowiły około jedną trzecią składu Komitetu. W pracach Komitetu, w charakterze doradczym uczestniczą także przedstawiciele Komisji Europejskiej i jeśli wskazane Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Wszystkie

Komitety Monitorujące promują równy udział kobiet i mężczyzn. Instytucja Zarządzająca Podstawami Wsparcia Wspólnoty oraz Instytucje Zarządzające programami operacyjnymi przewodniczą odpowiednim Komitetom Monitorującym

Zgodnie z art. 35 Rozporządzenia Rady Nr 1260/1999 celem działania Komitetów Monitorujących jest zagwarantowanie efektywności i jakości wdrażania pomocy z Funduszy Strukturalnych. Komitet Monitorujący jest odpowiedzialny za:

- Rozpatrzenie i zatwierdzenie kryteriów wyboru przedsięwzięć w ramach każdego działania,
- Okresowe badanie postępu w zakresie osiągnięcia szczegółowych celów pomocy,
- Badanie rezultatów wdrażania programów operacyjnych, w szczególności osiągnięcia celów wyznaczonych dla różnych działań oraz badanie oceny w trakcie okresu programowania,
- Dostosowanie i uzupełnienie programu wraz ze wskaźnikami rzeczowymi i finansowymi, które mają zostać wykorzystane do monitorowania pomocy,
- Rozpatrzenie i zatwierdzenie rocznych i końcowych raportów przed ich wysłaniem do Komisji Europejskiej,
- Rozpatrzenie i zatwierdzenie wszelkich propozycji zmian decyzji Komisji Europejskiej w sprawie wkładu poszczególnych Funduszy,
- Zgłaszanie Instytucji Zarządzającej propozycji wszelkich dostosowań lub rewizji pomocy udzielonej z Funduszy Strukturalnych, które umożliwią osiągnięcie celów lub usprawnią zarządzanie pomocą, w tym zarządzanie finansowe,
- Zatwierdzanie wszelkich propozycji zmian zgłoszonych przez Instytucję Zarządzającą.

Każdy z Komitetów Monitorujących program operacyjny podejmuje decyzje o realokacji środków pomiędzy poszczególnymi działaniami w ramach programu operacyjnego, natomiast decyzja o przesunięciach środków między programami operacyjnymi zostanie podjęta przez Komitet Monitorujący Podstawy Wsparcia Wspólnoty. W przypadku gdy Komitet Monitorujący podejmie decyzje o przesunięciu środków Funduszy Strukturalnych między działaniami, współfinansowanie krajowe będzie także realokowane: wkład środków unijnych może być zmieniony tylko za zgodą Komisji Europejskiej. Jakikolwiek zmiany odnośnie wkładu Funduszy pomiędzy priorytetami lub programami operacyjnymi są dokonane na podstawie decyzji Komisji Europejskiej uzgodnionej z Państwem Członkowskim.

Każdemu z Komitetów Monitorujących przewodniczy przedstawiciel odpowiedniej Instytucji Zarządzającej. Komitet Monitorujący zostanie ustanowiony nie później niż 3 miesiące po wydaniu decyzji w sprawie wkładu z Funduszy Strukturalnych. Oprócz zadań wymienionych w niniejszym rozdziale, Komitet Monitorujący odpowiada również za ustanawianie własnych zasad proceduralnych w porozumieniu z Instytucją Zarządzającą.

Komitet Monitorujący oraz Instytucja Zarządzająca odpowiadają za efektywne monitorowanie Podstaw Wsparcia Wspólnoty (art. 36 Rozporządzenia 1260/99). Komitet Monitorujący Podstawy Wsparcia Wspólnoty będzie zwracał szczególną uwagę na rozwój skoordynowanego podejścia we wszystkich programach operacyjnych oraz ich specyficznych systemach wdrażania. Komitet Monitorujący może tworzyć podkomitety monitorujące kwestie horyzontalne. Komitety Monitorujące mogą również tworzyć stałe podkomitety lub grupy robocze (według potrzeb), które będą monitorowały kwestie interdyscyplinarne (horyzontalne) lub będą tworzone dla określonych potrzeb danego programu operacyjnego.

W ramach Komitetu Monitorującego Podstawy Wsparcia Wspólnoty przewiduje się utworzenie podkomitetów monitorujących następujące kwestie horyzontalne: zatrudnienie i zasoby ludzkie, środowisko, innowacyjność i społeczeństwo informacyjne, polityka regionalna oraz MSP. W zależności od potrzeb mogą zostać utworzone inne podkomitety.

W skład podkomitetów wejdą przedstawiciele Instytucji Zarządzającej PWW oraz inne ministerstwa odpowiadające za określone polityki (w szczególności Instytucje Wdrażające, partnerzy ekonomiczni i społeczni, środowiska naukowe z danych dziedzin).

9.4.2 Skwantyfikowane cele, wskaźniki monitorowania

Instytucja Zarządzająca Podstawami Wsparcia Wspólnoty oraz Instytucje Zarządzające programami operacyjnymi wraz z ich Komitetami Monitorującymi, zgodnie z art. 36 Rozporządzenia Rady nr 1260/1999, prowadzą monitoring interwencji Funduszy Strukturalnych w oparciu o wskaźniki. Wskaźniki, określone w Podstawach Wsparcia Wspólnoty oraz w poszczególnych programach operacyjnych, służą mierzeniu postępu realizacji programów operacyjnych, priorytetów, działań i projektów oraz ocenie ich efektywności.

System wskaźników odzwierciedla cele Podstaw Wsparcia Wspólnoty. Zidentyfikowano także wskaźniki kontekstowe, które będą monitorowane w trakcie trwania programu. Przewiduje się, że nie tylko realizacja Podstaw Wsparcia Wspólnoty będzie miała wpływ na wskaźniki, ale również inne czynniki takie jak np. gospodarka globalna, polityka fiskalna. System wskaźników został skonstruowany na zasadzie od najbardziej ogólnych do szczegółowych tak, aby odzwierciedlać cele globalne, a na poziomie działań programów operacyjnych od najbardziej szczegółowych do ogólnych. Zachowana zostanie spójność wskaźników w Uzupelnieniu programu, programie operacyjnym i Podstawach Wsparcia Wspólnoty.

Kryteria doboru wskaźników uwzględniają reguły rekomendowane przez Komisję Europejską (trafność, stosowność, dostępność, wiarygodność, mierzalność, porównywalność). Wskaźniki będą obrazować:

- Określone cele, skwantyfikowane jeśli jest to możliwe dla priorytetów i działań dla zapewnienia spójności między nimi,
- Rezultat, jak tylko będzie to możliwe, oddziaływanie na odpowiednim poziomie,
- Zaawansowanie planu finansowego,
- Tam gdzie jest to możliwe, dane statystyczne są prezentowane w podziale na płeć.

Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, w oparciu o zalecane przez Komisję Europejską:

- *Dokument roboczy nr 3 – wskaźniki dla procedur monitoringu i ewaluacji, założenia metodologiczne,*
- *Wytyczne dla systemów monitoringu i ewaluacji pomocy Europejskiego Funduszu Społecznego w okresie 2000-2006 (Guidelines for Systems of Monitoring and Evaluation of ESF Assistance in the period 2000-2006),*
- *Wspólne zagadnienia ewaluacji z kryteriami i wskaźnikami dla programów rozwoju obszarów wiejskich 2000-2006 (Common Evaluation Questions with Criteria and Indicators for Rural Development Programmes 2000-2006)*

przygotowało materiał pt. *Wytyczne do tworzenia wskaźników monitoringu programów, priorytetów, działań i projektów* jak również listę podstawowych wskaźników monitorowania w poszczególnych obszarach interwencji Funduszy Strukturalnych.

Dane na temat projektów (oraz dane na temat odbiorców ostatecznych dla Europejskiego Funduszu Społecznego) są wprowadzane do systemu monitorowania. Monitorowanie koncentruje się na podstawowych danych, ze szczególną uwagą poświęconą jakości danych. W zdecentralizowanym wdrażaniu projektów i programów, wspólne dane dla regionów są dokumentowane w sposób zestandaryzowany. Jeśli jest to możliwe pomiędzy Podstawami Wsparcia Wspólnoty, programem operacyjnym, Uzupełnieniem programu, wnioskiem aplikacyjnym oraz innymi raportami i formularzami zapewniona jest spójność. Krajowa Jednostka Ewaluacji będzie używać baz danych dla dokonania ewaluacji. Wszystkie dostępne i istniejące źródła danych powinny zostać wykorzystane dla celów ewaluacji, w przypadku gdy dane nie są dostępne powinny one zostać zebrane przy użyciu środków zaplanowanych na wdrażanie Podstaw Wsparcia Wspólnoty.

Okres bazowy, według którego mierzone są wskaźniki, to rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok kiedy program, priorytet, działanie lub projekt zaczęły być wdrażane.

9.5 Ewaluacja

Nieodłącznym, wymaganym przez art. 40-43 Rozporządzenia Rady nr 1260/1999, elementem systemu wdrażania Podstaw Wsparcia Wspólnoty, jest ewaluacja skuteczności podejmowanych działań i postępów w ich realizacji, zarówno na podstawie określonych wskaźników rzeczowych, osiągniętego wyniku finansowego, jak i oceny sprawności systemu wdrażania. Rozwiązania w zakresie ewaluacji zostały opisane w niniejszym rozdziale.

9.5.1 Ewaluacja ex-ante (art. 41)

Ocena *ex ante* Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 i programów operacyjnych została przeprowadzona przez grupę międzynarodowych i polskich ekspertów (wyniki oceny zostały opisane w rozdziale 3).

9.5.2 Ewaluacja w połowie okresu (ewaluacja mid-term) (art. 42)

Zgodnie z art. 42 Rozporządzenia Rady nr 1260/1999 ocena w połowie okresu wdrażania (*mid-term*) jest przeprowadzona dla zidentyfikowania początkowych efektów pomocy. Z uwagi na krótki okres realizacji Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 nie planuje się przeprowadzenia oceny programu w połowie jego realizacji.

9.5.3 Ewaluacja ex-post (art. 43)

Ocena *ex post* zostanie przeprowadzona nie później niż trzy lata po zakończeniu okresu programowania. Dokonana będzie przez Komisję Europejską we współpracy z Krajem Członkowskim i Instytucjami Zarządzającymi biorąc pod uwagę ewaluacje przeprowadzone w trakcie okresu programowania. Przeprowadzona przez niezależnych ekspertów, obejmie wykorzystanie środków, skuteczność i wydajność pomocy jak też jej oddziaływanie oraz sformułuje wnioski odnośnie spójności społeczno-gospodarczej.

9.5.4 Budowanie zdolności do przeprowadzenia ewaluacji, ewaluacja dodatkowa i ewaluacja ex-post

Wzmocnienie zdolności ewaluacyjnej polskiej administracji jest głównym celem w okresie programowania 2004-2006. Jest to niezbędny proces, który pozwoli na lepsze wykorzystanie ewaluacji już przeprowadzonych, poprawę interwencji w okresie programowania 2004-2006, przygotowanie ewaluacji *ex-ante* dla przyszłych interwencji Funduszy Strukturalnych po roku 2006 oraz przygotowanie ewaluacji *ex-post* okresu 2004-2006.

Utworzenie Krajowej Jednostki Ewaluacji w Ministerstwie Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej jest głównym elementem wzmocnienia zdolności ewaluacyjnych. Ze względu na istotny wkład Europejskiego Funduszu Społecznego oraz powiązania Podstaw Wsparcia Wspólnoty z Krajowym Planem Działań na Rzecz Zatrudnienia i Krajowym Planem Działań na Rzecz Integracji Społecznej. Krajowa Jednostka Ewaluacji obejmie również funkcję ewaluacji Europejskiego Funduszu Społecznego.

Dla poszczególnych programów operacyjnych, stopniowo i w miarę potrzeb będą powstawały jednostki ewaluacji, jeśli to możliwe wydzielone administracyjne od odpowiednich Instytucji Zarządzających.

Polska, we współpracy z Komisją Europejską, opracuje plan ewaluacji, który będzie polegał m.in. na:

- Opracowaniu standardów ewaluacji,
- Określonej liczbie dodatkowych ewaluacji kwestii sektorowych, regionalnych i horyzontalnych; ewaluacje te będą przedmiotem przeglądów dokonywanych przez Komitety Monitorujące PWW i PO oraz elementem ewaluacji ex-post,
- Poprawa i rozbudowa systemu wskaźników, ich kwantyfikacji oraz określania celów,
- Wzmocnienie i rozbudowa metod oceny oddziaływania współfinansowanych polityk, w szczególności analizy kosztów i korzyści dużych projektów w rozumieniu art. 25 i art. 26 Rozporządzenia 1260/99,
- Koordynacji działań w zakresie ewaluacji pomiędzy i w obrębie poszczególnych programów operacyjnych.

Jednostka(i) ewaluacji będą współpracowały z poszczególnymi Komitetami Monitorującymi i Instytucjami Zarządzającymi. Jeśli jest to wskazane będą koordynowały swoje działania z działaniami podejmowanymi w ramach monitorowania polityki zatrudnienia i integracji społecznej.

Rezultaty przeprowadzonych ewaluacji będą udostępniane opinii publicznej na życzenie, zgodnie z art. 40 Rozporządzenia 1260/99.

9.6 Promocja i informacja

Instytucje Zarządzające zapewniają przestrzeganie zapisów Rozporządzenia Komisji (WE) 1159/2000, dotyczącego stosowania środków informacyjnych i promocyjnych. Przewidywane działania zostały określone w Uzupełnieniach programu. Każdy z programów operacyjnych zawiera alokacje finansowe przeznaczone na pokrycie kosztów z zakresu działań promocyjnych i informacyjnych na poziomie programu operacyjnego.

W każdej Instytucji Zarządzającej wydzielono komórki odpowiedzialne za informację i promocję. Zadaniem tych komórek jest m.in. dostarczanie i upowszechnianie informacji o Funduszu, z którego środków finansowany jest dany program operacyjny, o realizowanych w jego ramach projektach, a także inicjowanie i realizacja dodatkowych działań promocyjnych, typu imprezy informacyjne. Komórki zajmujące się informacją i promocją pełnią też funkcję głównego punktu kontaktowego (w porozumieniu z Instytucją Pośredniczącą odpowiednio) dla potencjalnych beneficjentów. Informacja przede wszystkim powinna być skierowana do partnerów ekonomicznych i społecznych, organizacji promujących równe szanse kobiet i mężczyzn, organizacji pozarządowych oraz opinii publicznej.

Działania z zakresu informacji i promocji są przedmiotem ewaluacji w ramach poszczególnych programów operacyjnych oraz przedmiotem oceny dokonanej przez Komitety Monitorujące.

Wykorzystywane środki informacyjne oprócz informowania wnioskodawców i beneficjentów pomocy mają na celu promowanie osiągnięć Funduszy Strukturalnych i Podstaw Wsparcia Wspólnoty, z podkreśleniem udziału Unii Europejskiej w realizacji działań.

Działania promocyjne są poparte odpowiednimi narzędziami informacyjnymi skierowanymi do określonych grup docelowych, beneficjentów i potencjalnych wnioskodawców:

- System informacji elektronicznej dla każdego SOP oraz ZPORR i jego 16 komponentów wojewódzkich: informacje o możliwościach przedkładania propozycji/realizacji projektów w ramach poszczególnych programów i kryteriach wyboru projektów, porady *online*, formularze wniosków, forum, porady techniczne, często zadawane pytania (*frequently asked questions* - FAQ),
- Publikacja przez Instytucję Zarządzającą PWW biuletynu informacyjnego przeznaczonego dla szerokiego kręgu odbiorców – w formie drukowanej oraz elektronicznej na stronach internetowych i zawierającego: informacje o możliwościach przedkładania propozycji/realizacji projektów w ramach poszczególnych programów, wyjaśnienia, przykłady „najlepszych praktyk”, artykuły zawierające analizy, komentarze, koncepcje oraz opinie, etc. Bardziej szczegółowe biuletyny informacyjne wydawane będą przez poszczególne Instytucje Zarządzające programami/lub odpowiedzialne za koordynację danego Funduszu,
- Utworzenie w każdym z województw punktów informacyjno-doradczych odpowiedzialnych m.in. za: informowanie o dostępności środków UE oraz możliwościach stwarzanych przez te środki,
- Środki skierowane do opinii publicznej takie jak artykuły prasowe, programy radiowe i telewizyjne, konferencje, publikacje, raporty, broszury etc,
- Utworzenie systemu wymiany informacji (WEB + forum) wewnątrz - administracyjnej koordynowanego przez Instytucję Zarządzającą PWW: przykłady dobrych projektów, napotykanne trudności, często zadawane pytania (*frequently asked questions* - FAQ), sprawozdania z posiedzeń Komitetów Monitorujących.

10 ANEKSY

10.1 Aneks 1: Ocena efektu środowiskowego

Ocena oddziaływania na środowisko Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006 (NPR) dokonana została przez Regionalne Centrum Ekologiczne na Europę Środkową i Wschodnią (REC). Odbiorcą oceny było Ministerstwo Gospodarki, koordynujące prace nad NPR, które wyraziło zainteresowanie jej przeprowadzeniem i podjęło współpracę. Prace REC zostały sfinansowane przez rządy Włoch i Norwegii.

Przedmiotem oceny był projekt NPR w wersji z lipca 2002 r. Projekty sektorowych programów operacyjnych przygotowywanych wraz z NPR posłużyły jako materiał pomocniczy.

Celami prac były:

- a. ocena stopnia uwzględnienia zagadnień ochrony środowiska we wszystkich częściach NPR, tj. diagnostycznej, strategicznej oraz w częściach dotyczących wdrażania i monitorowania;
- b. ocena przewidywanych skutków oddziaływania na środowisko działań proponowanych w ramach NPR;
- c. przygotowanie rekomendacji, które pozwoliłyby na udoskonalenie NPR;
- d. przygotowanie opracowania, które zostałyby udostępnione społeczeństwu wraz z dokumentem programowym NPR w trakcie procesu jego konsultacji, jako dodatkowego materiału informacyjnego o NPR.

Przygotowany przez REC w październiku 2002 r. dokument umieszczono na stronie internetowej tej organizacji wraz z zaproszeniem do przekazywania uwag i komentarzy. Oceniany projekt NPR znajdował się na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki.

Zarówno koordynator NPR, jak i poszczególne ministerstwa, odpowiedzialne za przygotowanie sektorowych strategii rozwoju otrzymały raport oceniający REC. W kolejnej, obecnie przedkładanej wersji NPR oraz nowych wersjach programów operacyjnych uwagi oceniających zostały uwzględnione w takim stopniu, w jakim było to możliwe, biorąc pod uwagę główne uwarunkowania, tj. krótki okres programowania niniejszego NPR, konieczność efektywnego zaabsorbowania znacznych środków strukturalnych (co wpłynie na alokację środków dla Polski w kolejnym okresie programowania) oraz wymogi prawne dotyczące Funduszy Strukturalnych.

Punktem wyjścia oceny były akty prawne i dokumenty strategiczne Polski i Unii Europejskiej. Posłużyły one do sformułowania listy kryteriów oceny, które następnie zostały zestawione z działaniami wstępnie przewidywanymi w programach sektorowych NPR, co pozwoliło ustalić pola ważności oceny.

Zespół autorski ustalił listę tzw. 23 megakryteriów oceny - 12 megakryteriów formalnych oraz 11 megakryteriów merytorycznych.

Przyjęto następujące megakryteria *formalne* oceny:

1. Czy diagnoza stanu oraz analiza słabych i mocnych stron zostały przygotowane w kontekście zasad zrównoważonego rozwoju?
2. Czy cele środowiskowe są zaproponowane?

3. Czy proponowane działania są zintegrowane ze „Strategią zrównoważonego rozwoju UE”, „VI Programem działań Unii Europejskiej na rzecz środowiska” i „II Polityką ekologiczną państwa”?
4. Czy (a jeśli tak, to na ile) negatywne oddziaływanie na środowisko jest skwantyfikowane?
5. Czy przewidywany jest odpowiedni system oceny oddziaływania na środowisko wraz z udziałem społecznym w procesie podejmowania decyzji w stosunku do proponowanych projektów, przed ich wdrożeniem?
6. Czy są zaproponowane wskaźniki zrównoważonego rozwoju?
7. Czy zamawianie „zielonego” zaopatrzenia przez publiczne i prywatne instytucje jest popierane?
8. Czy dokument został poddany szerokiej konsultacji, a jej wyniki są w nim odzwierciedlone?
9. Czy aspekty zrównoważonego rozwoju pomiędzy poszczególnymi obszarami działania nawzajem się wspomagają?
10. Czy zaproponowane zostały ekologiczne kryteria wyboru projektów?
11. Czy występuje zgodność pomiędzy diagnozą, celami, proponowanymi działaniami i wskaźnikami monitoringu w kontekście zrównoważonego rozwoju?
12. Czy przewidziana jest rola służb ochrony środowiska?

Megakryteria *merytoryczne*, w odniesieniu do których przeprowadzano ocenę, były następujące:

1. Czy proponowane działania przyczynią się do efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych, w tym do zmiany wzorców konsumpcji i produkcji oraz zarządzania popytem na nie?
2. Czy proponowane działania przyczynią się do zamiany wykorzystywania zasobów nieodnawialnych na odnawialne?
3. Czy promowane i popierane są rozwiązania ekoinnowacyjne?
4. Czy są zaproponowane charakterystyczne dla danego sektora przeciwdziałania powodujące zmniejszenie oddziaływania na środowisko wraz z monitorowaniem ich stosowania?
5. Czy przyjęte działania przyczynią się do poprawy stanu
 - a) powietrza
 - b) wody
 - c) powierzchni ziemi?
6. Czy proponowane działania uwzględniają potrzebę ochrony przyrody i krajobrazu, w tym system obszarów chronionych Natura 2000?
7. Czy proponowane działania zmniejszą zagrożenie zdrowia wynikające ze stanu środowiska?
8. Czy proponowane działania przyczynią się do zachowania wartości kulturowych?

9. Czy następuje tworzenie podmiotom gospodarczym warunków do uczciwej konkurencji w dostępie do ograniczonych zasobów i możliwości odprowadzania zanieczyszczeń?
10. Czy proponowane działania przyczynią się do podnoszenia świadomości ekologicznej?
11. Czy środowiskowy kontekst przestrzenny został uwzględniony?

W oparciu o te kryteria sformułowano następujące wnioski ogólne:

1. W odniesieniu do **całości dokumentu** odnotowano słabe powiązanie, brak wzmocnienia i komplementarności pomiędzy proponowanymi działaniami w poszczególnych sektorach. Podejście zgodne z zasadą równoważonego rozwoju nie zostało w NPR zastosowane. Ochronę środowiska potraktowano w dokumencie jako niezbędny koszt prac na rzecz rozwoju ekonomicznego i społecznego, nie wskazując szans na przyspieszenie tego rozwoju, jakie stwarzają walory przyrodnicze Polski oraz proponowane w ramach NPR działania mające na celu wzmocnienie systemu przyrodniczego kraju.

Zwrócono uwagę, że skutki środowiskowe proponowanych działań nie zostały uwzględnione, tak w wymiarze jakościowym, jak i ilościowym.

2. W programie operacyjnym *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw* zawarto wiele elementów zgodnych z ideą trwałego i zrównoważonego rozwoju. Jednakże na poziomie celów i priorytetów szczegółowych zabrakło powiązania rozwoju gospodarki z celami ochrony środowiska. W diagnozie oraz analizie słabych i mocnych stron brak wskaźników rozwoju zrównoważonego.

3. W odniesieniu do programu operacyjnego *Rozwój Zasobów Ludzkich* diagnoza stanu oraz analiza słabych i mocnych stron zasobów ludzkich nie uwzględniła zasad zrównoważonego rozwoju, nie zostały tu także zaproponowane cele środowiskowe. Proponowane działania nie przyczynią się do poprawy stanu środowiska, zmniejszenia wywieranej na nie presji oraz efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych, w tym do zmiany wzorców konsumpcji i produkcji na bardziej sprzyjające ochronie zasobów przyrodniczych oraz do zarządzania popytem na nie.

4. Program operacyjny *Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich* nie została przygotowana w kontekście zasad zrównoważonego rozwoju, nie zaproponowano tu także celów środowiskowych. Proponowane działania skutkować będą jednak pewnym wzrostem efektywności wykorzystywania zasobów przyrodniczych, choć prawdopodobnie w niewielkiej skali. Należy się spodziewać, że w ramach tego sektora zostanie zrealizowana pewna ilość inwestycji prowadzących do zamiany wykorzystywania zasobów nieodnawialnych na odnawialne. Realizacja programu powinna w niewielkim stopniu przyczynić się do poprawy jakości powietrza i stanu powierzchni ziemi. Najbardziej pozytywny wpływ na środowisko proponowane działania będą prawdopodobnie miały w odniesieniu do stanu czystości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez planowaną budowę wielu oczyszczalni, sieci kanalizacyjnych i płyt gnojowych. Możliwy jest jednak również negatywny wpływ planowanych działań na stan wód, gdy realizowane będą np. same wodociągi bez sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni. Nieprawidłowo realizowane inwestycje w ramach działania „gospodarka zasobami wodnymi wsi” mogą się przyczynić do niekorzystnych zmian ilościowych wód w krajobrazie rolniczym. Ze względu na rolę rolnictwa we wzmocnianiu systemu ochrony przyrody za istotny brak należy uznać pominięcie w tej części NPR informacji na temat sieci Natura 2000.

5. W odniesieniu do programu operacyjnego: **Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb** wskazano pewne aspekty istotne z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju. Niemniej, cele podejmowanych działań nie obejmują w zasadzie celów środowiskowych, ani w zakresie poprawy produktywności zasobów środowiska, ani w zakresie zmniejszenia negatywnej presji na środowisko i poprawy jego jakości. Dokument przewiduje jednak realizację przedsięwzięć, które powinny przynieść pozytywne efekty środowiskowe. Uwzględniają one potrzebę działań u źródła (ochrona środowiska poprzez wdrażanie dobrych praktyk gospodarowania i sterowanie popytem), łączenia efektów ekologicznych i ekonomicznych, dbałości o to, by zasoby środowiska nie doznawały nadmiernego uszczerbku i mogły służyć również przyszłym pokoleniom, a także promowania zdrowego stylu życia. W większości przypadków proponowane działania przyczynią się do bardziej efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych i do poprawy stanu środowiska.

6. W odniesieniu do programu operacyjnego **Transport** odnotowano, że przedstawiona diagnoza sytuacji w zakresie infrastruktury transportowej ma charakter statyczny, a nie dynamiczny. W ramach proponowanych działań nie ma integracji z problematyką ekologiczną. W szczególności nie przewidziano żadnych przeciwdziałań w związku z planowanym wzrostem zagrożeń dla środowiska. Preferuje się budowę nowej infrastruktury drogowej oraz dalsze uzależnianie gospodarki od transportu samochodowego. To spowoduje dalszy rozwój masowej motoryzacji - efektem będzie uzależnienie społeczeństwa i gospodarki od samochodu oraz dalszy niekorzystny spadek roli transportu kolejowego.

W wyniku poprawy stanu dróg i ich większej ilości powinna nastąpić poprawa w jednostkowej emisji zanieczyszczeń powietrza. Jednak w wyniku wzrostu użytkowania samochodu i większej przepustowości na drogach należy spodziewać się wzrostu emisji zanieczyszczeń do powietrza. W szczególności może to dotyczyć gazów cieplarnianych. Proponowane działania przyczynią się do wzrostu powierzchni zajmowanej przez sieci transportu, tak więc wpłyną niekorzystnie na stan powierzchni ziemi.

Dominacja inwestycji hydrotechnicznych w ramach całego priorytetu nie znajduje ani uzasadnienia ekonomicznego, a tym bardziej ekologicznego. Dostrzeganie jedynie działań przeciwpowodziowych w postaci budowania zbiorników jest w świetle doświadczeń światowych zdecydowanie niewystarczające.

Środki na cele związane z ochroną powietrza i powierzchni ziemi należy uznać za zdecydowanie zbyt niskie, aby podejmowane działania spowodowały radykalną poprawę. Istotnej poprawy należy natomiast spodziewać się w zakresie gospodarki wodno – ściekowej.

Odnotowano, że w ramach priorytetu są także wskazane działania mające na celu wzmocnienie systemu ochrony przyrody i krajobrazu.

Dokonana ocena posłużyła do sformułowania rekomendacji, zarówno ogólnych, odnoszących się do NPR i jego poszczególnych części, jak i szczegółowych, wskazujących na możliwość poprawy konkretnych zapisów w dokumencie, czy też pełniejszego wyrażenia w nim racji środowiskowych.

Podstawowe **rekomendacje ogólne** oceny REC wskazują na konieczność:

- Podniesienia rangi zagadnień środowiskowych do poziomu spraw gospodarczych i społecznych,
- Wskazania obszarów, w których obecny i możliwy do uzyskania stan środowiska przyrodniczego stanie się szansą rozwojową dla Polski oraz obszarów, gdzie stan ten może być barierą rozwoju,

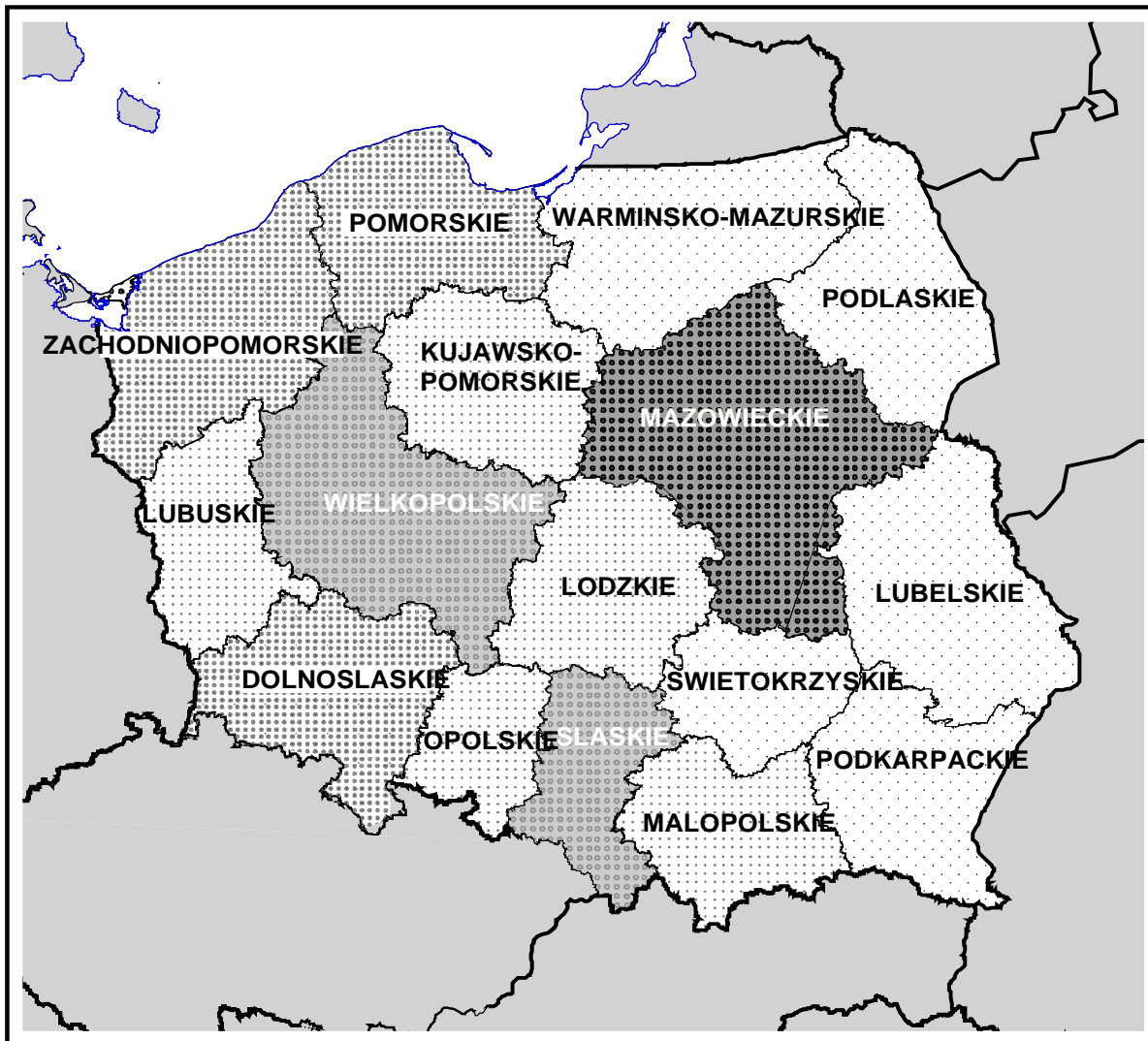
- Ściszejszego powiązania proponowanych w ramach różnych sektorów działań ze sobą, tak aby tam, gdzie jest to możliwe, uzyskiwać efekt synergii,
- Zapewnienia szerokiego i pełnego włączenia celów środowiskowych do strategii rozwoju poszczególnych sektorów, które uzyskają wsparcie w ramach NPR.

Tabela 12. Spójność Filarów *Narodowej Strategii Wzrostu Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich* na lata 2004-2006 z działaniami programów operacyjnych

Działania poszczególnych programów operacyjnych dotyczące polityki zatrudnienia (numer priorytetu / numer działania / nazwa działania)	Filary <i>Narodowej Strategii Wzrostu Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich</i> 2004-2006			
	I. Poprawa zatrudnialności poprzez rozwój jakości zasobów ludzkich	II. Rozwój przedsiębiorczości	III. Poprawa zdolności adaptacyjnych	IV. Wzmocnienie polityki równości na rynku pracy
Sektorowy Program Operacyjny – Rozwój Zasobów Ludzkich				
1.1 Rozwój i modernizacja instrumentów i instytucji rynku pracy				
1.2 Perspektywy dla młodzieży				
1.3 Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia				
1.4 Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych				
1.5 Promocja aktywnej polityki społecznej poprzez wsparcie grup szczególnego ryzyka				
1.6 Integracja i reintegracja zawodowa kobiet				
2.1 Zwiększenie dostępu do edukacji - promowanie kształcenia przez całe życie				
2.2 Podnoszenie jakości edukacji w odniesieniu do potrzeb rynku pracy				
2.3 Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki				
2.4 Wzmocnienie zdolności administracyjnych				
Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego				
2.1 Rozwój umiejętności powiązanych z potrzebami rynku pracy oraz możliwości kształcenia ustawicznego w regionie				
2.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne				
2.3 Reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa				
2.4 Reorientacja zawodowa osób dotkniętych procesami restrukturyzacyjnymi				
2.5 Promocja przedsiębiorczości				
2.6 Regionalne Strategie Innowacyjne i transfer wiedzy				
Sektorowy Program Operacyjny – Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw				
2.1 Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo				
Sektorowy program operacyjny – Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich				
1.2 Ułatwianie startu młodym rolnikom				
1.3 Szkolenia				
2.2 Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów				
Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i przetwórstwo ryb				
4.2 Działania społeczno-ekonomiczne				

10.3 Aneks 3: Mapy

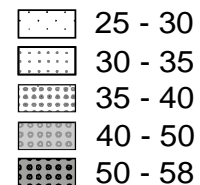
10.3.1 PKB wg województw

POLSKA

PKB na 1 mieszkańca (wg parytetu siły nabywczej), 1999

EU15 = 100

Źródło: Eurostat

Copyright: EuroGeographics Association for the administrative boundaries

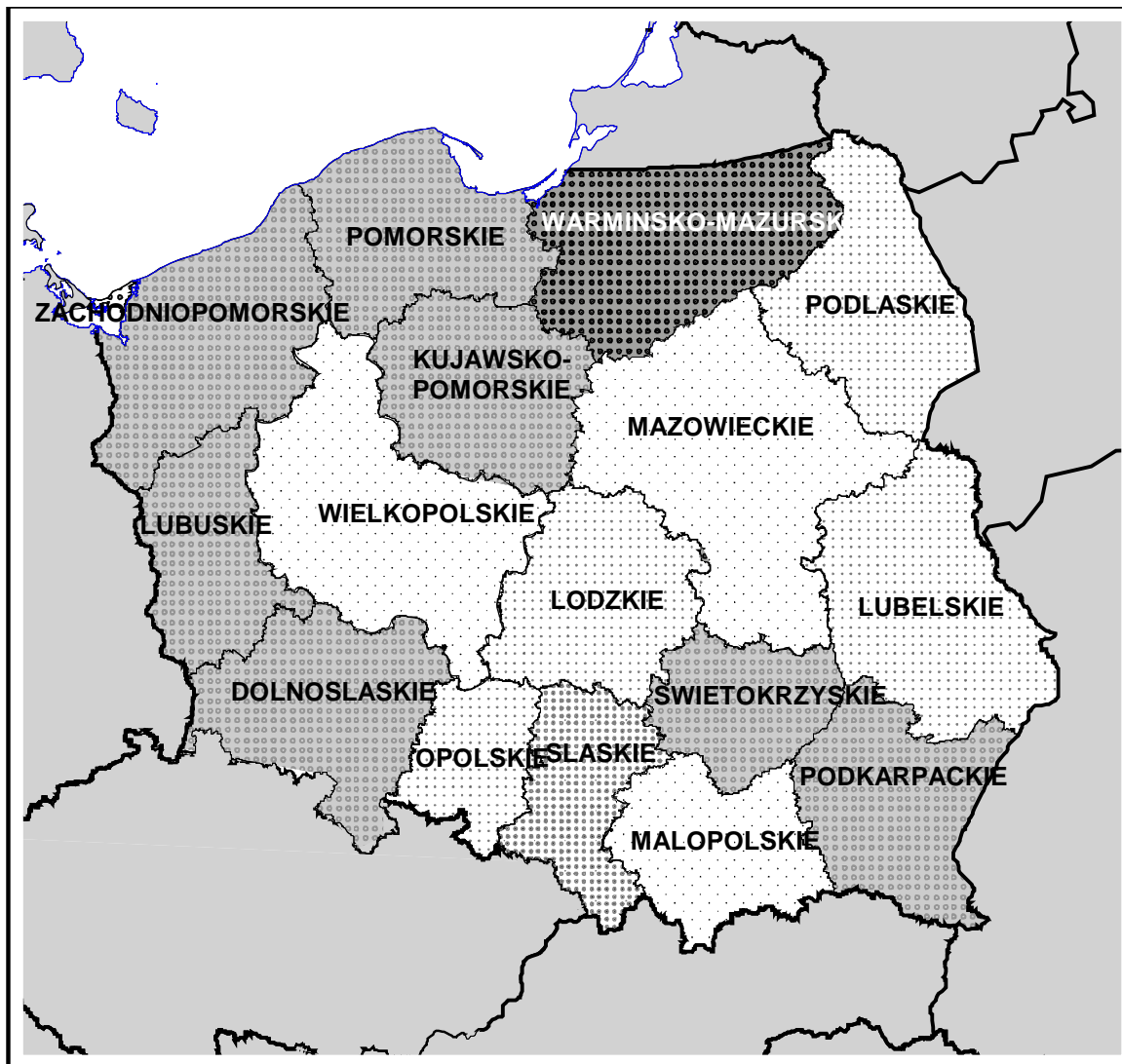
10.3.2

Stopa

bezrobocia

według

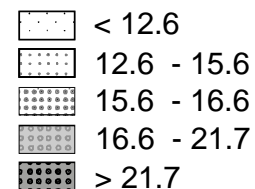
województw

POLSKA

Stopa bezrobocia wg województw, 2000

% ogółu zatrudnionych

Źródło: Eurostat

Copyright: EuroGeographics Association for the administrative boundaries

10.3.3 Bezrobocie (długotrwałe, ludzi młodych, kobiet)

10. BEZROBOCIE, 2001

BEZROBOCIE DŁUGOTRWAŁE

STOPA BEZROBOCIA LUDZI MŁODYCH

STOPA BEZROBOCIA KOBIEC

% ogółu bezrobotnych

Średnia krajowa: 48,3 %

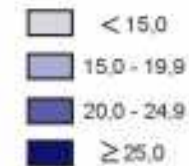
% ludności w wieku 15 - 24 lata

Średnia krajowa: 41,5 %

% kobiet w wieku produkcyjnym

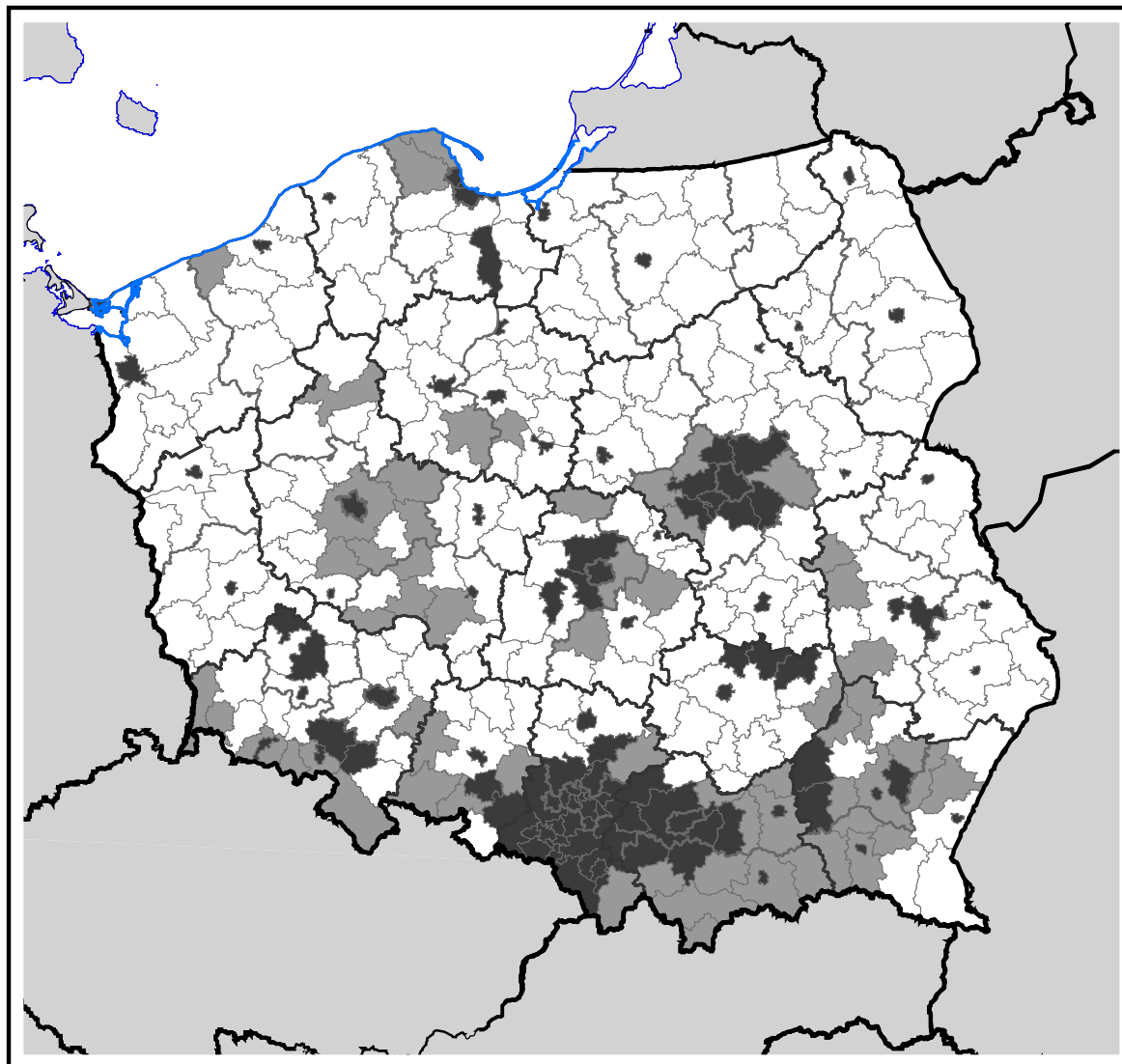
Średnia krajowa: 20,0 %

Źródło: Na podstawie: BAEL, GUS 2002; Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa, nr 4, GUS, Warszawa 2002.

Źródło: Eurostat, Regional unemployment rates in the CECC, Brussels, czerwiec 2002.

10.3.4 Gęstość zaludnienia według powiatów

POLSKA

Gęstość zaludnienia wg powiatów

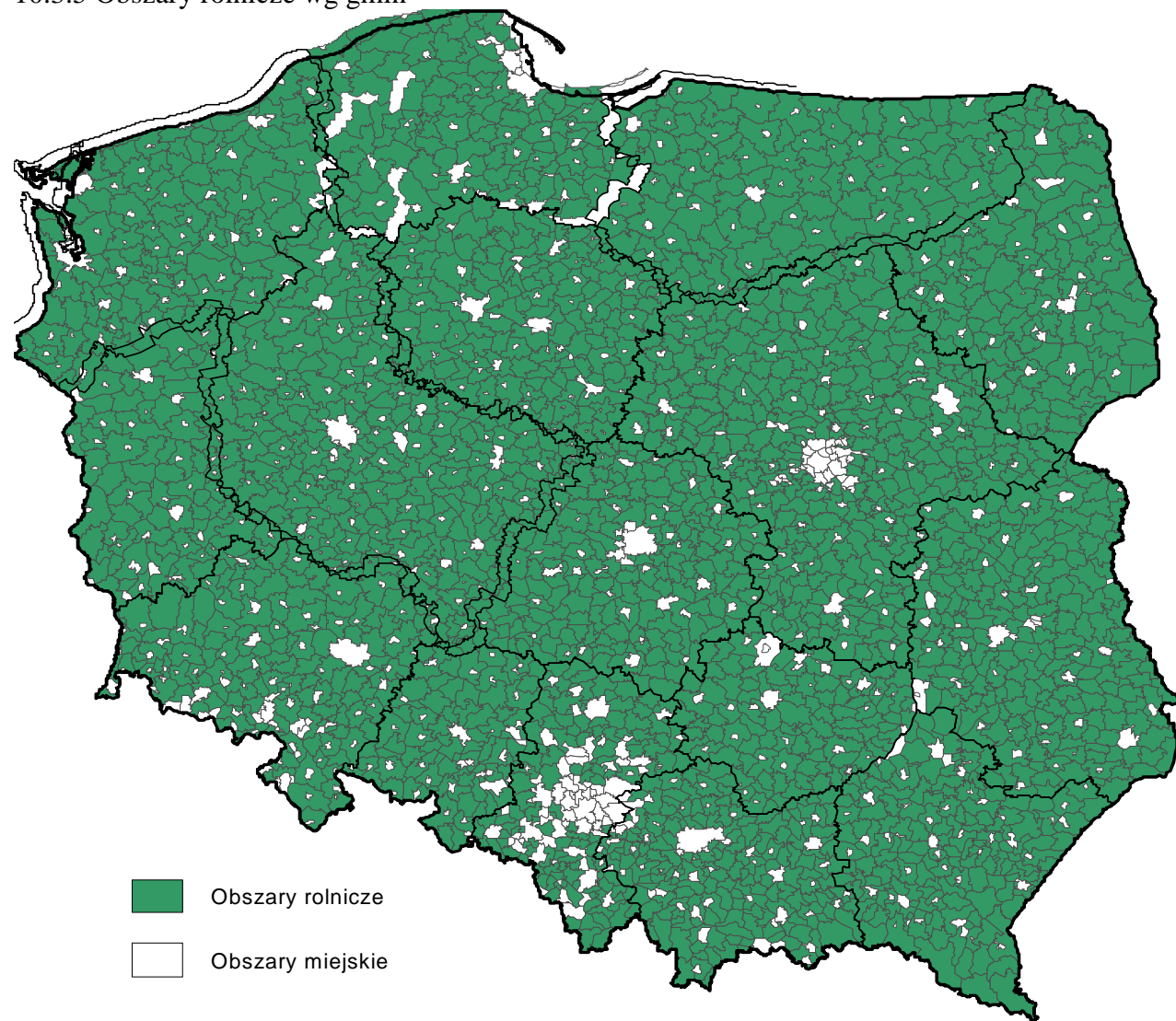
mieszkańcy/km²

- < 100
- 100 - 150
- > 150

Źródło: Eurostat

Copyright: EuroGeographics Association
for the administrative boundaries

10.3.5 Obszary rolnicze wg gmin

Obszary rolnicze – wg GUS

10.3.6 Sieci transeuropejskie (Trans-European Networks) – połączenia drogowe

10.3.7 Sieci transeuropejskie (Trans-European Networks) – połączenia kolejowe

10.4 Aneks 4 Tabele finansowe

Priorytetowe osie rozwoju Podstaw Wsparcia Wspólnoty (euro, ceny bieżące)

Tabela 1. Tabela Finansowa dla Podstaw Wsparcia Wspólnoty 2004-2006 w euro w cenach bieżących (zobowiązania).

Osie rozwoju, programy operacyjne	Koszty ogółem (bez Funduszu Spójności i środków prywatnych)	Publiczne										Prywatne	Fundusz Spójności	współfinansowanie krajowe FS	Pożyczki EIB
		Ogółem	'Wkład wspólnotowy					Krajowy wkład publiczny							
			Ogółem	EFRR	EFS	EFOiGR	FISR	Ogółem	Budżet państwa	Jednostki samorządu terytorialnego	Inne				
1=2	2=3+8	3=4+5+6+7	4	5	6	7	8=9+10+11	9	10	11	12	13	14	15	
Oś rozwoju 1. Rozwijanie sektora przedsiębiorstw	1=2+12														
	2 860158 568	1712538785	1251098419	1251098419				461440366	388490367	21150000	51799999	1147619783		300000000	
Oś rozwoju 2. Rozwój zasobów ludzkich															
	1960110929	1960110929	1470033216		1470033216			490077713	276087992	13 071 586	200918135	18 402 919		150000000	
Oś rozwoju 3. Usprawnienie infrastruktury															
	1551546017	1551546017	1163384465	1163384465				388 161 552	317 294 835	70 866 717		11 901 887	4178602293	744823673	200000000
Oś rozwoju 4. rozwój regionalny, w tym rozwój obszarów wiejskich															
	6150020761	6150020761	4362992071	2530001234	438469535	1192689238	201832064	1787028690	995200586	791828104		1183251699		550000000	
Pomoc Techniczna															
	37739287	37739287	28304465	28304465				9434822	9434822						
PWW ogółem (bez Funduszu Spójności)															
	12559575562	11411955779	8275812636	4972788583	1908502751	1192689238	201832064	3136143143	1986508602	896916407	252718134	2361176288	4178602293	744823673	1200000000
Całkowite związane z EFRR															
	7927582844	6 779 963061	4972788583	4972788583				1 807174478	1009428874	745 945 605	51 799 999	1283795972			
Całkowite związane z EFS															
	2 565898888	2 565898888	1908502751		1908502751			657 396 137	328 007 201	128 470 802	200918135	40 333 678			
Całkowite związane z EFiGR															
	1 784149 061	1 784149 061	1192689238			1 192 689238		591 459 823	568 959 823	22 500 000		945 332095			
Całkowite związane z FIWR															
	281 944 768	281 944 768	201 832 064				201832064	80 112 704	80 112 704			91 714 543			

2004	2934468817	2666328020	1933576711	1161883759	445918083	278636384	47138485	732751309	464134610	209567531	59049168	551661233	1414638464	249691382	
2005	4192735702	3809630478	2762701647	1660100092	637069783	398156119	67375653	1046928831	663153524	299411347	84363960	788226014	1170561899	209692684	
2006	5432371043	4935997281	3579534278	2150804732	825514885	515896735	87317926	1356463003	859220468	387937529	109305006	1021289041	1593401930	285439606	
2004-2006	12559575562	11411955779	8275812636	4972788583	1908502751	1192689238	201832064	3136143143	1986508602	896916407	252718134	2361176288	4178602293	744823672	

Wsparcie Wspólnoty w zakresie programów operacyjnych (euro, ceny bieżące)

Tabela 2. Tabela Finansowa dla Podstaw Wsparcia Wspólnoty 2004-2006 w euro w cenach bieżących wg programu operacyjnego i roku (zobowiązania).

	Całkowite koszty kwalifikowalne	Publiczne										Prywatne	Pożyczki EBI
		Ogółem	'Wkład wspólnotowy				Krajowy wkład publiczny						
			Ogółem	EFRR	EFS	EFOIGR	FISR	Ogółem	Budżet państwa	Jednostki samorządu terytorialnego	Inne		
1=2	2=3+8	3=4+5+6+7	4	5	6	7	8=9+10+11	9	10	11	12	15	
PO Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	1=2+12												
	2860158568	1712538785	1251098419	1251098419				461440366	388490367	21150000	51799999	1147619783	300000000
2004	668274640	400133843	292318529	292318529				107815314	90770583	4941687	12103044	268140797	
2005	954795051	571689827	417649075	417649075				154040752	129688152	7060418	17292182	383105224	
2006	1237088877	740715115	541130815	541130815				199584300	168031632	9147895	22404773	496373762	
2004-2006	2860158568	1712538785	1251098419	1251098419				461440366	388490367	21150000	51799999	1147619783	
PO Rozwój zasobów ludzkich	1960110929	1960110929	1470033216		1470033216			490077713	276087992	13071586	200918135	18402919	150000000
2004	457962366	457962366	343451800		343451800			114510566	64510163	3054279	46946124	4299989	
2005	654323547	654323547	490722668		490722668			163600879	92165460	4363641	67071778	6143380	
2006	847825016	847825016	635858748		635858748			211966268	119412369	5653666	86900233	7959550	
2004-2006	1960110929	1960110929	1470033216		1470033216			490077713	276087992	13071586	200918135	18402919	
PO Transport	1551546017	1551546017	1163384465	1163384465				388161552	317294835	70866717		11901887	200000000
2004	362542288	362542288	271845246	271845246				90697042	74138469	16558573		2780971	
2005	517938233	517938233	388359659	388359659				129578574	105921393	23657181		3973164	
2006	671065496	671065496	503179560	503179560				167885936	137234973	30650963		5147752	
2004-2006	1551546017	1551546017	1163384465	1163384465				388161552	317294835	70866717		11901887	
PO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich	1784149061	1784149061	1192689238			1192689238		591459823	568959823	22500000		945332095	
2004	416812740	416812740	278636384			278636384		138176356	132919901	5256455		220848583	
2005	595602510	595602510	398156119			398156119		197446391	189935204	7511187		315580508	
2006	771733811	771733811	515896735			515896735		255837076	246104718	9732358		408903004	
2004-2006	1784149061	1784149061	1192689238			1192689238		591459823	568959823	22500000		945332095	

Tabela 2. Tabela Finansowa dla Podstaw Wsparcia Wspólnoty 2004-2006 w euro w cenach bieżących wg programu operacyjnego i roku (zobowiązania).

	Całkowite koszty kwalifikowalne	Publiczne										Prywatne	Pożyczki EBI
		Ogółem	'Wkład wspólnotowy					Krajowy wkład publiczny					
			Ogółem	EFRR	EFS	EFOIGR	FISR	Ogółem	Budżet państwa	Jednostki samorządu terytorialnego	Inne		
1=2	2=3+8	3=4+5+6+7	4	5	6	7	8=9+10+11	9	10	11	12	15	
PO Rybołówstwo i przetwórstwo ryb	281944768	281944768	201832064				201832064	80112704	80112704			91714543	50000000
2004	65857457	65857457	47138485				47138485	18718972	18718972			21429834	
2005	94119389	94119389	67375653				67375653	26743736	26743736			30616736	
2006	121967922	121967922	87317926				87317926	34649996	34649996			39667973	
2004-2006	281944768	281944768	201832064				201832064	80112704	80112704			91714543	
Zintegrowany program operacyjny rozwoju regionalnego	4083926932	4083926932	2968470769	2530001234	438469535			1115456163	346128059	769328104		146205061	500000000
2004	954225588	954225588	693594869	591128586	102466283			260630719	80874182	179756537		34161059	
2005	1363306109	1363306109	990941905	844594790	146347115			372364204	115545284	256818920		48807002	
2006	1766395235	1766395235	1283933995	1094277858	189656137			482461240	149708593	332752647		63237000	
2004-2006	4083926932	4083926932	2968470769	2530001234	438469535			1115456163	346128059	769328104		146205061	
PO Pomoc techniczna	37739287	37739287	28304465	28304465				9434822	9434822				
2004	8788531	8788531	6591398	6591398				2197133	2197133				
2005	12662091	12662091	9496568	9496568				3165523	3165523				
2006	16288665	16288665	12216499	12216499				4072166	4072166				
2004-2006	37739287	37739287	28304465	28304465				9434822	9434822				
PWW Ogółem	12559575562	11411955779	8275812636	4972788583	1908502751	1192689238	201832064	3136143143	1986508602	896916407	252718134	2361176288	1200000000